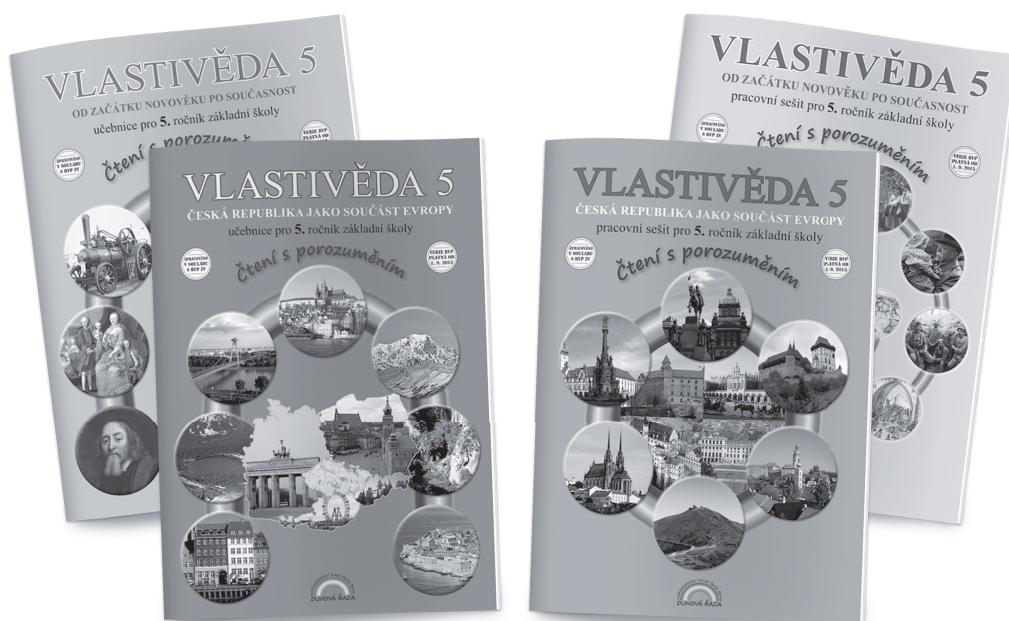

Irena Valaškovčáková

METODICKÝ PRŮVODCE K UČEBNICÍM A PRACOVNÍM SEŠITŮM VLASTIVĚDA 5

Metodický průvodce je rozdělen na dvě části:
Od začátku novověku po současnost
a
Česká republika jako součást Evropy

nakladatelství Nová škola – Duha

OBSAH

1. ÚVOD	3
2. UČEBNICOVÁ SADA VLASTIVĚDA 5	3
3. CHARAKTERISTIKA VZDĚLÁVACÍ OBLASTI ČLOVĚK A JEHO SVĚT DLE RVP, KLÍČOVÉ KOMPETENCE.....	6
4. OČEKÁVANÉ VÝSTUPY DLE RVP A MINIMÁLNÍ DOPORUČENÁ ÚROVEŇ PRO ÚPRAVY OČEKÁVANÝCH VÝSTUPŮ V RÁMCI PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ	9
5. UČIVO A OČEKÁVANÉ VÝSTUPY – VLASTIVĚDA 5	10
6. PRŮŘEZOVÁ TÉMATA, JINÉ VZDĚLÁVACÍ OBLASTI	13
7. ORIENTAČNÍ NÁVRH ČASOVÉHO PLÁNU.....	18
OD ZAČÁTKU NOVOVĚKU PO SOUČASNOST	21
OPAKOVÁNÍ UČIVA 4. ROČNÍKU	22
I. NOVOVĚK – NAŠE ZEMĚ ZA VLÁDY KRÁLŮ	23
II. NOVOVĚK – NAŠE ZEMĚ PO VZNIKU REPUBLIKY	33
ČESKÁ REPUBLIKA JAKO SOUČÁST EVROPY	43
I. ČESKÁ REPUBLIKA – OPAKOVÁNÍ	44
II. KRAJ, KDE ŽIJEME	46
III. OCEÁNY A SVĚTADÍLY	56
IV. EVROPA	58
V. SOUSEDNÍ STÁTY ČESKÉ REPUBLIKY	60
VI. TOULKY EVROPOU	64

Metodický průvodce k učebnici a pracovnímu sešitu Vlastivěda 5 (dějepis), které schválilo MŠMT č. j. MSMT-33329/2019 dne 6. prosince 2019 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vzdělávací oblast Člověk a jeho svět s dobou platnosti šest let.

Metodický průvodce k učebnici a pracovnímu sešitu Vlastivěda 5 (zeměpis), které schválilo MŠMT č. j. MŠMT-33329/2019 dne 6. prosince 2019 k zařazení do seznamu učebnic pro základní školy jako součást ucelené řady učebnic pro vzdělávací oblast Člověk a jeho svět s dobou platnosti šest let.

1. ÚVOD

Milé kolegyně, milí kolegové,
do rukou se Vám dostává metodický průvodce k učebnicím vlastivědy pro 5. ročník základní školy od nakladatelství Nová škola – DUHA.

Učebnicová sada Vlastivěda 5 se skládá z dějepisné a zeměpisné části. Každá část je zpracována v samostatné učebnici doplněné pracovním sešitem a samostatnou interaktivní učebnicí. Dějepisná část má název **Vlastivěda 5 – Od začátku novověku po současnost**, zeměpisná část má název **Vlastivěda 5 – Česká republika jako součást Evropy**. Celá sada je součástí moderní řady učebnic našeho nakladatelství, vydaných v edici **Čtení s porozuměním**, která je zaměřena na podporu **čtenářské gramotnosti** s využitím **metod činnostního učení**. Moderní barevné učebnice jsou zpracované v souladu s RVP ZV, zaměřené na rozvoj klíčových kompetencí žáků. Klíčové kompetence chápeme jako souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot. Učivo je zde tedy bráno jako prostředek k osvojení a rozvíjení všech složek klíčových kompetencí. Osvojené učivo se potom ve formě kompetencí využívá v každodenním životě a v praktických situacích.

Obsah učiva Vlastivěda 5 zahrnuje tři z pěti tematických okruhů vzdělávacího oboru **Člověk a jeho svět – I. Místo, kde žijeme, II. Lidé kolem nás, III. Lidé a čas**.

Cílem vzdělávání v oblasti **Člověk a jeho svět** je rozvíjet poznatky, dovednosti a prvotní zkušenosti žáků získané při výchově v rodině a během předškolního vzdělávání. Žáci se učí pozorovat a pojmenovávat věci, jevy a děje, jejich vzájemné vztahy a souvislosti mezi nimi, utváří si tak jejich prvotní ucelený obraz světa.

Souběžně s rozvojem poznávacích schopností, myšlení a řeči je rozvíjena i aktivita a samostatnost žáků.

Žáci si v průběhu roku rozšiřují poznatky, které získali v předchozích ročnících, ověřují si své znalosti a dovednosti a získávají nové poznatky.

V učebnicích najdete také úkoly zaměřené na **průřezová témata**, úkoly a otázky k mezipředmětovým vztahům, náměty na skupinovou práci, zajímavosti a náměty pro práci s internetem. Učebnice jsou plné reálných a názorných fotografií, ilustrací a map, které vhodně doplňují text.

Dále učebnice obsahují cyklická a závěrečné opakování, jejich součástí je i klíč k vybraným cvičením.

Učebnice doplňují **pracovní sešity** zaměřené na **praktické ověření získaných vědomostí**.

Obě sady – učebnice + pracovní sešit doplňuje samostatná **interaktivní učebnice Vlastivěda 5 – Od začátku novověku po současnost, Vlastivěda 5 – Česká republika jako součást Evropy**. Kromě všech stran učebnice v interaktivním ztvárnění obsahuje každá také interaktivní cvičení, která se při následném spuštění obměňují, další fotografie, videa s mluveným doprovodem, audionahrávky a mezipředmětové odkazy na další učebnice. Animovaná postava průvodce Vlastíka slovně potvrzuje správnost odpovědí a odměňuje žáky zlatými dukáty.

2. UČEBNICOVÁ SADA VLASTIVĚDA 5

DĚJEPISNÁ ČÁST – obsahuje učebnici, pracovní sešit a interaktivní učebnici

Učebnice – Vlastivěda 5 – Od začátku novověku po současnost

Cílem učebnice je rozšířit poznatky žáků z předchozích ročníků, získat nové poznatky z oblasti vzdělávacího oboru **Člověk a jeho svět**, propojovat poznatky s dalšími obory a průřezovými tématy a tím rozvíjet klíčové kompetence žáků.

Učebnice je uspořádána do tematických celků – **I. Novověk – naše země za vlády králů, II. Novověk – naše země po vzniku republiky**. Tematické celky se dále dělí na kapitoly. Na konci každého celku najdete shrnutí učiva s opakovacími otázkami. Na konci učebnice se nachází závěrečné opakování a klíč k vybraným úkolům. Úvod učebnice je věnován opakování učiva 4. ročníku. Moderní barevná učebnice je zpracována v souladu s RVP ZV. **Obsah učebnice odpovídá tematickým okruhům vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět – Lidé a čas**. Řadí se do edice **Čtení s porozuměním**, zaměřené na podporu čtenářské gramotnosti s využitím metod činnostního učení.

V učebnici jsou zařazeny stěžejní události z českých dějin od počátku novověku až po současnost. Důraz je kladen na přiblížení života lidí v minulosti, proměny jejich práce, zábavy a bydlení. Pro shrnutí významných událostí jsou zařazeny jednoduché přehledy a časové přímky.

Jednotlivé kapitoly obsahují jednoduchý a srozumitelný text, který je zpestřen ilustracemi, dobovými obrázky a fotografiemi. Většina tematických celků obsahuje v úvodu motivační text – úryvek z krásné nebo naučné literatury, který přibližuje probírané učivo. Pod ukázkou jsou vždy otázky na porozumění textu, které slouží k rozvoji kompetencí žáků v oblasti čtenářské gramotnosti, učí žáky pracovat s informacemi

a hledat vzájemné souvislosti. Na spodním okraji každé strany je umístěno jedno klíčové slovo z dané strany přeložené do angličtiny (včetně transkripcí výslovnosti).

Zaměření úkolů je symbolicky odlišeno ikonami; jejich přehled viz níže – Formy práce v učebnici.

Názornými pomůckami jsou také mapky, přehled vynálezů 18. a 19. století, fotografie zbraní první a druhé světové války. Na konci učebnice najdete závěrečné opakování, shrnující přehled významných událostí novověku v našich zemích – události za vlády Habsburků a události od vzniku republiky, a dvě galerie – portréty všech habsburských panovníků, kteří vládli v Českých zemích, a portréty prezidentů Československa a České republiky. Nechybí ani věcný rejstřík a rejstřík vlastních jmen.

Pracovní sešit – Vlastivěda 5 – Od začátku novověku po současnost

Pracovní sešit **doplňuje učebnici Vlastivěda 5 – Od začátku novověku po současnost**. Je zpracován v souladu s RVP ZV.

Pracovní sešit slouží k procvičování a upevnění učiva zábavnou a poutavou formou. Je plný praktických a zábavných cvičení. Obsahuje rozmanité úkoly ve formě doplňovaček, rébusů, přesmyček, rozhodování mezi pravdivými a nepravdivými informacemi, doplňování chybějících údajů, úkolů na logické myšlení, spojování roztržených a přeházených částí slov, přiřazování historických událostí apod. Literární ukázky a úkoly vztahující se k textům ukázek napomáhají zlepšit čtenářskou gramotnost dětí a prověří, jak žáci ukázce porozuměli. V závěru pracovního sešitu najdete pod názvem *A ještě něco navíc* shrnující zajímavé úkoly k učivu. Na konci pracovního sešitu se nachází klíč.

Interaktivní učebnice IUč – Od začátku novověku po současnost

Interaktivní učebnice **doplňuje učebnici a pracovní sešit Vlastivěda 5 – Od začátku novověku po současnost**. Všechny strany učebnice jsou interaktivně zpracovány a opatřeny zvukovými nahrávkami. 20 interaktivních cvičení procvičuje a upevňuje zajímavou formou znalosti žáků. Cvičení mohou žáci plnit i samostatně, po dokončení úkolu se zobrazí počet chyb. Při dalším spuštění se cvičení obmění. Správnost odpovědí bezprostředně slovně potvrzuje animovaný průvodce chlapec Vlastík. Splněný úkol odměňuje zlatými dukáty. U každého interaktivního cvičení je možné zobrazit nápovědu s podrobným popisem, jak postupovat při plnění úkolu.

Dále interaktivní učebnice obsahuje komentovaná videa, která doplňují učivo – např. Vláda Marie Terezie a Josefa II., Vynálezy mění život lidí. Video je možné kdykoli zastavit a opětovně spustit. V závěru každého videa jsou vždy kontrolní otázky týkající se obsahu videa. Po otázce následuje časová prodleva, kdy žáci odpovídají na položenou otázku. Po chvíli následuje správná odpověď, která slouží ke kontrole.

K vybraným tématům jsou doplněny další fotografie, např. ukázky barokního stavebního slohu, patent Josefa II. o zrušení nevolnictví, interiér Národního divadla, portrét Tomáše Bati, českoslovenští legionáři, potravinové lístky a mnoho dalších. Najdeme zde i odkazy na MPV, zejména na související literární ukázky v Čítance 5. Kliknutím na odkaz se zobrazí příslušná strana dané učebnice.

Práce s interaktivní tabulí je jednoduchá. Nápovědu najdete pod ikonou lupy.

V případě potřeby je návod k obsluze, včetně popisu tlačítek a jejich funkcí, volně ke stažení na www.novaskoladuha.cz.

ZEMĚPISNÁ ČÁST – obsahuje učebnici, pracovní sešit a interaktivní učebnici

Učebnice – Vlastivěda 5 – Česká republika jako součást Evropy

Cílem učebnice je rozšířit poznatky žáků z předchozích ročníků, získat nové poznatky z oblasti vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět, propojovat poznatky s dalšími obory a průřezovými tématy a tím rozvíjet klíčové kompetence žáků.

Učebnice je uspořádána do tematických celků – **I. Česká republika – opakování, II. Kraj, kde žijeme, III. Oceány a světadíly, IV. Evropa, V. Sousední státy České republiky, VI. Toulky Evropou**. Tematické celky se dále dělí na kapitoly. Na konci každého celku najdete shrnutí učiva s opakovacími otázkami. Na konci učebnice se nachází závěrečné opakování a klíč k vybraným úkolům. Učebnice je zpracována v souladu s RVP ZV. **Obsah učebnice odpovídá tematickým okruhům vzdělávacího oboru Člověk a jeho svět – Místo, kde žijeme; Lidé kolem nás**. Řadí se do edice Čtení s porozuměním, zaměřené na podporu čtenářské gramotnosti s využitím metod činnostního učení.

Úvodní kapitola shrnuje poznatky o České republice ze 4. ročníku. Další kapitola přináší přehledné údaje o všech krajích ČR. Žáci se zaměří na kraj, kde žijí, a na kraj hlavní město Praha.

Následuje základní seznámení s oceány a s jednotlivými světadíly. Část věnovaná Evropě přináší základní informace o tomto světadílu a údaje o našich sousedních státech. Závěrečná kapitola přibližuje některé další státy Evropy.

Přílohou učebnice je mapa České republiky a Evropy ve formátu vhodném pro práci v lavici.

Učebnice také obsahuje mezipředmětové vztahy, průřezová témata a skupinové úkoly.

Ukázky z krásné literatury se vztahují k probíranému učivu. Jsou provázeny otázkami na podporu čtenářské gramotnosti.

Učebnici doplňuje pracovní sešit.

Pracovní sešit – Vlastivěda 5 – Česká republika jako součást Evropy

Pracovní sešit **doplňuje učebnici Vlastivěda 5 – Česká republika jako součást Evropy**. Je zpracován v **souladu s RVP ZV**.

Pracovní sešit slouží k procvičování a upevnění učiva zábavnou a poutavou formou. Je zaměřený na praktické ověřování získaných vědomostí prostřednictvím práce s příruční mapou z učebnice nebo s doplňujícími mapkami, které jsou součástí textu. Přináší také doplňovačky, čtyřsměrky, přesmyčky i přílohu k vystřížení. Při řešení slepých map si žáci procvičí základní orientaci na území naší vlasti a v Evropě. Do sešitu jsou v tematickém celku II. Kraje České republiky v úvodu každého kraje zařazeny úryvky z literatury, doplněné o úkoly a otázky, pomocí nichž si žáci procvičí jak porozumění textu, tak se jim lépe přiblíží probíraná fakta. V kapitole Cestovatelský deník se v praktických úkolech uplatní vlastní zkušenosti žáků. Závěrečné opakování na konci pracovního sešitu má podobu hry.

Součástí pracovního sešitu je vložená příloha znaků krajů České republiky, vlajek vybraných evropských států a velkého státního znaku České republiky.

Interaktivní učebnice IUč – Vlastivěda 5 – Česká republika jako součást Evropy

Interaktivní učebnice **doplňuje učebnici a pracovní sešit Vlastivěda 5 – Česká republika jako součást Evropy**. Interaktivní učebnice je zpracována stejným způsobem jako dějepisná část – všechny strany jsou interaktivně zpracovány a opatřeny zvukovými nahrávkami. Prostřednictvím 28 interaktivních cvičení si žáci procvičí a upevní zajímavou formou své znalosti. Cvičení mohou žáci plnit i samostatně, po dokončení úkolu se zobrazí počet chyb. Při dalším spuštění se cvičení obmění. Správnost odpovědí bezprostředně slovy potvrzuje animovaný průvodce chlapec Vlastík. Splněný úkol odměňuje zlatými dukáty. U každého interaktivního cvičení je možné zobrazit náповědu s podrobným popisem, jak postupovat při plnění úkolu.

Dále interaktivní učebnice obsahuje komentovaná videa, která doplňují učivo, např. Hlavní město Praha, Kraj Vysočina, Evropa. Video je možné kdykoli zastavit a opětovně spustit. V závěru videa jsou kontrolní otázky týkající se zhlédnutého obsahu. Po otázce vždy následuje časová prodleva, kdy žáci odpovídají. Po chvíli následuje správná odpověď, která slouží ke kontrole.

K většině témat jsou doplněny další fotografie, např. fotografie měst, zajímavostí z různých krajů, oceánů, živočichů nebo přírodních zajímavostí z různých světadílů. Najdeme zde i odkazy na MPV, zejména na související literární ukázky v Čítance 5. Kliknutím na odkaz se zobrazí příslušná strana dané učebnice.

Práce s interaktivní tabulí je jednoduchá. Náповědu najdete pod ikonou lupy.

V případě potřeby je návod k obsluze, včetně popisu tlačítek a jejich funkcí, volně ke stažení na www.novaskoladuha.cz.

Formy práce v učebnici

- Úvodní motivační text s otázkami (modrý rámeček) – čtení s porozuměním, přímá práce s textem – vyhledávání informací v textu, uvědomění si souvislostí na základě textu, propojení s učivem dalších vzdělávacích oblastí, evokace vědomostí, navození obsahu učiva dané kapitoly, pokus o vyvození odpovědi před probíráním nové látky, vypravování na základě vlastních zkušeností, diskuze.
- Výklad učiva s názornými doprovodnými fotografiemi a ilustracemi.
- Zajímavosti – nepovinné učivo – rozšiřující probírané učivo.
- Otázky a úkoly v oranžovém rámečku, které se zaměřují nejen na kontrolu probraného učiva, ale podněcují žáky k přemýšlení, další práci, hledání odpovědí a souvislostí. Učí je pracovat s textem, formulovat své myšlenky, třídit a propojovat informace, zlepšovat prezentační a komunikační dovednosti.
- Příslušným symbolem uvedené náměty na skupinovou práci, praktické úkoly a pozorování, úkoly k MPV, průřezová a ekologická témata, práce s internetem.

Použité symboly a jejich význam – (v některých případech se v dějepisné a zeměpisné části liší, jedná se však pouze o barvu nebo symbol u úkolů a otázek; v zeměpisné části je navíc symbol práce s mapou):

 ukázka z literatury

 symbol pro skupinovou práci, žáci ve dvojici nebo skupině řeší zadané úkoly; při skupinové práci dochází zejména k rozvoji sociálních a komunikačních kompetencí, žáci se učí kooperaci a respektování pravidel společné práce

PT označuje průřezové a ekologické téma; text má vést k zamyšlení, diskuzi či argumentaci, někdy obsahuje pouze informace, které mají vyvolat následnou reakci – diskuzi, argumentaci, někdy je součástí textu i přímá otázka

 uvozuje úkoly a otázky k mezipředmětovým vztahům, propojuje s učivem dalších vzdělávacích oblastí

 symbolizuje práci s informačními zdroji, zejména s internetem – vyhledávání informací, hledání souvislostí, hledání odpovědí

Z zajímavosti a rozšiřující informace k probíranému učivu, lze využít pro další práci, například s nadanými žáky; tyto informace nejsou součástí opakování, slouží pouze jako rozšiřující učivo, které vyučující využije dle svého uvážení

 (zeměpis) otázky a úkoly k učivu

 práce s mapou

Metodický průvodce

Z hlediska struktury metodiky pro nás byla důležitá přehlednost, lehká a rychlá orientace v textu a srozumitelnost. K tomuto účelu jsou používány následující zkratky:

U nadpisu píšeme vždy rozsah stran učebnice a pracovního sešitu.

Uč. s. 1–2; PS s. 1–2 | **I. NADPIS**

Pokud je podkapitola na více stran, uvádíme v závorce její rozsah.

1. PODNADPIS (Uč. s. 1–2)

1. Cvičení.

Ve cvičeních uvádíme řešení vždy jako první v pořadí.

Řešení: Správné řešení cvičení.

Následuje metodické doporučení.

MeDo – metodické doporučení (možné doporučení pro učitele, forma a způsob řešení cvičení).

Poté uvádíme další pokyny k práci.

DNP – další námět k práci (další činnost, pohybová aktivita, hra, jiný způsob řešení cvičení).

Mezipředmětové vztahy píšeme vždy se zvýrazněným předmětem, ke kterému se daná aktivita vztahuje.

MPV – mezipředmětové vztahy (následuje zkratka předmětu, ke kterému se aktivita vztahuje).

Navrhujeme aktivity k průřezovým tématům.

PT – průřezové téma.

3. CHARAKTERISTIKA VZDĚLÁVACÍ OBLASTI ČLOVĚK A JEHO SVĚT DLE RVP, KLÍČOVÉ KOMPETENCE

Vzdělávací oblast **Člověk a jeho svět** je jedinou vzdělávací oblastí RVP ZV, která je koncipována pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky, zdraví, bezpečí a dalších témat. Svým široce pojatým syntetickým obsahem spoluutváří povinné základní vzdělávání na 1. stupni.

Vzdělávání v oblasti Člověk a jeho svět rozvíjí poznatky, dovednosti a prvotní zkušenosti žáků získané při výchově v rodině a během předškolního vzdělávání. Žáci se učí pozorovat a pojmenovávat věci, jevy a děje, jejich vzájemné vztahy a souvislosti. Utváří se tak jejich prvotní ucelený obraz světa. Poznávají sebe i své nejbližší okolí, učí se chápat různé jevy a složitější děje. Učí se také vnímat lidi, jejich vztahy, všimnout si podstatných věcných stránek i krásy lidských výtvarů a přírodních jevů, soustředěně je

pozorovat, přemýšlet o nich a chránit je. Na základě poznání sebe, svých potřeb a porozumění světu kolem sebe se žáci učí vnímat základní vztahy ve společnosti, porozumět soudobému způsobu života, jeho přednostem i problémům, učí se vnímat současnost. Při osvojování poznatků a dovedností ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět se žáci učí vyjadřovat své myšlenky, poznatky a dojmy, reagovat na myšlenky, názory a podněty jiných.

Podmínkou úspěšného vzdělávání v dané oblasti je vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností. K tomu významně přispívá i osobní příklad učitelů. Propojení této vzdělávací oblasti s reálným životem a s praktickou zkušeností žáků se stává velkou pomocí i ve zvládání nových životních situací.

Tato vzdělávací oblast tak připravuje základy pro specializovanější výuku ve vzdělávacích oblastech **Člověk a společnost, Člověk a příroda** a ve vzdělávacím oboru **Výchova ke zdraví**.

Obsah vzdělávacího oboru **Člověk a jeho svět** je členěn do **pěti tematických celků**. Propojováním tematických celků je možné vytvářet v ŠVP různé varianty vyučovacích předmětů.

Naše nakladatelství vytváří učebnice podle doporučení z RPV pro ZŠ, v **1.–3. ročníku** jsou všechny obory spojené do předmětu **Prvouka**, ve **4. a 5. ročníku** se dělí: **1.–3. okruh** je zařazen do **Vlastivědy**, **4. a 5. okruh** tvoří **Přírodovědu**.

Vlastivěda

Tematické okruhy: Místo, kde žijeme; Lidé kolem nás; Lidé a čas

V tematickém okruhu **Místo, kde žijeme** se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Učí se do tohoto každodenního života vstupovat s vlastní aktivitou a představami, hledat nové a zajímavé věci a bezpečně se v tomto světě pohybovat. Důraz je kladen na praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků. Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi.

V tematickém okruhu **Lidé kolem nás** si žáci postupně osvojují a upevňují základy vhodného chování a jednání mezi lidmi, uvědomují si význam a podstatu pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty, snášenlivosti a rovného postavení mužů a žen. Poznávají, jak se lidé sdružují, baví, jakou vytvářejí kulturu. Seznámují se se základními právy a povinnostmi, se světem financí, ale i s problémy, které provázejí soužití lidí, celou společnost nebo i svět (globální problémy). Celý tematický okruh tak směřuje k prvotním poznatkům a dovednostem budoucího občana demokratického státu.

V tematickém okruhu **Lidé a čas** se žáci učí orientovat v dějích a v čase. Poznávají, jak a proč se čas měří, jak události postupují v čase a utvářejí historii věcí a dějů. Učí se tedy poznávat, jak se život a věci vyvíjejí a jakým změnám podléhají v čase. V tematickém okruhu se vychází od nejnámějších událostí v rodině, obci a regionu a postupuje se k nejdůležitějším okamžikům v historii naší země. Podstatou tematického okruhu je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země. Proto je důležité, aby žáci mohli samostatně vyhledávat, získávat a zkoumat informace z dostupných zdrojů, především pak od členů své rodiny i od lidí v nejbližším okolí, aby mohli společně navštěvovat např. památky, sbírky regionálních i specializovaných muzeí, veřejnou knihovnu.

Klíčové kompetence rozvíjené v předmětu Vlastivěda:

Přiměřeně k věku žáků a jejich schopnostem jsou klíčové kompetence rozvíjeny jak v náplni učiva v učebnici, tak v pracovním sešitě.

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- utváření pracovních návyků v jednoduché samostatné i týmové činnosti;
- rozšiřování slovní zásoby v osvojovaných tématech, k pojmenovávání pozorovaných skutečností a k jejich zachycení ve vlastních projevech, názorech a výtvorech;
- poznávání a chápání rozdílů mezi lidmi, vedoucí ke kulturnímu a tolerantnímu chování a jednání na základě respektu a společně vytvořených a přijatých nebo obecně uplatňovaných pravidel soužití, k plnění povinností a společných úkolů, respektování tradičních hodnot národopisných oblastí naší vlasti, národů ostatních zemí Evropy i světa;
- samostatnému a sebevědomému vystupování a jednání, k efektivní a bezkonfliktní komunikaci v méně běžných situacích, k bezpečné komunikaci prostřednictvím elektronických médií, k poznávání a ovlivňování své jedinečnosti (možností a limitů), přirozenému vyjadřování pozitivních citů ve vztahu k sobě i okolnímu prostředí;

- utváření ohleduplného vztahu k přírodě i kulturním výtvorům a k hledání možností aktivního uplatnění při jejich ochraně;
- objevování a poznávání všeho, co jej zajímá, co se mu líbí a v čem by v budoucnu mohl uspět;
- pochopení postavení jedince ve společnosti, vlivu okolí na něj, ukazuje žákovi možnosti, jak se aktivně zapojit do života společnosti;
- uvědomění si významu rovného přístupu ke spravedlnosti, pochopení smyslu úsilí o mír a bezpečí v Evropě i v celém světě;
- orientaci ve světě informací a k časovému a místnímu propojování zeměpisných a kulturních informací, úctě ke státním symbolům, uvědomění si významu připomínání událostí z historie států a dějinných souvislostí;
- vnímání fungování společnosti lidí určeného tím, co lidé mohou dělat (práva) a co dělat musejí, nebo naopak nesmějí (povinnosti); plnění povinností a společných úkolů;
- samostatnému a sebevědomému vystupování a jednání;
- úctě ke kulturnímu odkazu svých předků, utváření ohleduplného vztahu ke kulturním výtvorům a k hledání možností aktivního uplatnění při jejich ochraně.

1. Kompetence k učení

Žák je veden k tomu, aby byl sám zodpovědný za své vzdělávání a rozhodování; připravuje se na celoživotní učení. Na základě získaných poznatků je schopen vyvozovat obecné závěry a ukázat platnost obecného závěru na konkrétním příkladu; učí se plánovat, organizovat a vyhodnocovat; využívá získaných poznatků k řešení aktuálních problémů v praxi; samostatně nebo ve skupině vyhledává nové poznatky, třídí je a hledá vztahy mezi nimi a těmi dříve získanými; je schopen hodnotit výsledky své práce a vyvarovat se obdobných chyb při dalších praktických činnostech; rozvíjí samostatnost a tvořivost; pracuje s různými zdroji informací – vyhledává, zpracovává.

2. Kompetence k řešení problémů

Zařazování různých situací ze života, problémových úkolů a úkolů rozvíjejících tvořivost – na základě svých zkušeností hledá nová řešení aktuálně zadaných úkolů; aktivně ověřuje správnost svých výsledků; využívá nově získaných postupů při řešení problémů z praxe; učí se vyrovnávat a pracovat s neúspěchem – práce s chybou jako příležitost hledat cestu ke správnému řešení; volí různé postupy řešení; samostatnost, tvořivost a rozvoj logického myšlení; týmová spolupráce.

3. Kompetence komunikativní

Zařazování činností a úkolů, které vedou k formulování a vyjadřování myšlenek a názorů – žák komunikuje ve skupinách a spolupracuje při řešení zadaných úkolů – vzájemné učení, nahlížení na situace z různých úhlů pohledu. p

Žák prezentuje výsledky své práce, přijímá pochvalu i kritiku svých výsledků a poučí se z vlastních chyb; při verbální komunikaci užívá správně terminologii z probraných témat, důraz kladen na kulturní úroveň komunikace. Žák se učí naslouchat druhým, vést dialog, učí se komunikovat s vrstevníky a postupně i s ostatními lidmi různých věkových kategorií, připravuje se na komunikaci v obtížných a ohrožujících situacích.

4. Kompetence sociální a personální

Zařazování skupinových činností, které vedou k nutnosti spolupráce – žák pracuje ve skupině, prosazuje v ní svůj názor a prezentuje výsledky celé skupiny před spolužáky; aktivně hodnotí svou práci pro skupinu, využívá svých předpokladů pro řešení zadaných úkolů, trénuje střídání rolí ve skupině, v konkrétních situacích se učí vzájemné pomoci a způsobům, jak si o pomoc říct. Žák se učí toleranci – žáci integrování, žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, netolerance vůči projevům rasismu, xenofobie a nacionalismu. Žák se učí chápat význam spolupráce lidí s různými odlišnostmi; učí se, jak budovat dobré vztahy mezi lidmi.

5. Kompetence občanské

Využívání témat, činností a způsobů práce, které vedou k budování pozitivního vztahu ke své zemi i k celému světu – k tradicím různých národů, ke kulturním i přírodním památkám, uměleckým dílům. Žák chápe základní historické souvislosti a problémy světa – v praxi užívá základní pravidla soužití v dané společnosti. Žák je veden k sebeúctě a k úctě vůči druhým lidem, je veden k pozitivnímu vnímání sebe, své rodiny, své školy, obce, vlasti, na modelových příkladech – v historických souvislostech – jsou ukazovány pozitivní a negativní projevy chování lidí. Žák se učí, jak udržovat kvalitní životní prostředí, jak chránit přírodu a základní předpoklady vedoucí k trvale udržitelnému rozvoji.

6. Kompetence pracovní

Zařazování činností, které vedou k dalšímu osobnímu rozvoji – zejména manipulace s různými materiály, pracovními nástroji, přístroji – žák dokáže chránit své zdraví a pracovat v souladu s hygienickými a bezpečnostními pravidly. Žák vykonává zadanou práci a hodnotí výsledky své práce, a to i z hlediska ochrany svého zdraví a ochrany životního prostředí. Procvičuje práci v různých pracovních podmínkách – učí se jim přizpůsobit; seznamuje se s různými profesemi – různé formy (exkurze, besedy, zprostředkující média). Žák je veden k pozitivnímu vztahu k práci – prezentování výsledků své práce a kladné hodnocení odvedené práce; seznamuje se s vývojem pracovních činností a s rozvojem nástrojů, nářadí a strojů v historickém kontextu – vliv na život lidí v různých etapách vývoje lidské společnosti.

4. OČEKÁVANÉ VÝSTUPY DLE RVP A MINIMÁLNÍ DOPORUČENÁ ÚROVEŇ PRO ÚPRAVY OČEKÁVANÝCH VÝSTUPŮ V RÁMCI PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ

5.4.1. Vzdělávací obor – Člověk a jeho svět; Místo, kde žijeme – 2. období

Žák:

- určí a vysvětlí polohu svého bydliště nebo pobytu vzhledem ke krajině a státu;
- určí světové strany v přírodě i podle mapy, orientuje se podle nich a řídí se podle zásad bezpečného pohybu a pobytu v přírodě;
- rozlišuje mezi náčrtly, plány a základními druhy map; vyhledává jednoduché údaje o přírodních podmínkách a sídlištích lidí na mapách naší republiky, Evropy a polokoulí;
- vyhledá typické regionální zvláštnosti přírody, osídlení, hospodářství a kultury, jednoduchým způsobem posoudí jejich význam z hlediska přírodního, historického, politického, správního a vlastnického;
- zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích;
- rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam.

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření

Žák:

- orientuje se na mapě České republiky, určí světové strany;
- řídí se zásadami bezpečného pohybu a pobytu v přírodě;
- má základní znalosti o České republice a její zeměpisné poloze v Evropě;
- zná region, ve kterém bydlí, jeho pamětihodnosti, zvláštnosti a zajímavosti;
- sdělí poznatky a zážitky z vlastních cest;
- pozná státní symboly České republiky.

Lidé kolem nás – 2. období

Žák:

- vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, mezi chlapci a dívkami, v rodině, v obci (městě);
- rozlišuje základní rozdíly mezi lidmi, obhájí a odůvodní své názory, připustí svůj omyl a dohodne se na společném postupu řešení;
- rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která se už tolerovat nemohou a kterými jsou porušována základní lidská práva nebo demokratické principy;
- orientuje se v základních formách vlastnictví; používá peníze v běžných situacích, odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze, na příkladu ukáže nemožnost realizace všech chtěných výdajů; vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vrátet dluhy;
- poukáže v nejbližším společenském a přírodním prostředí na změny a některé problémy a navrhne možnosti zlepšení životního prostředí obce (města).

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření

Žák:

- dodržuje pravidla pro soužití ve škole, v rodině, v obci (městě);
- rozpozná nevhodné jednání a chování vrstevníků a dospělých;
- zná základní práva dítěte, práva a povinnosti žáka školy;
- používá peníze v běžných situacích, odhadne a zkontroluje cenu jednoduchého nákupu a vrácené peníze;

- porovná svá přání a potřeby se svými finančními možnostmi, uvede příklady rizik půjčování peněz;
- sestaví jednoduchý osobní/rodinný rozpočet, uvede příklady základních příjmů a výdajů.

Lidé a čas – 2. období

Žák:

- pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy;
- využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti;
- zdůvodní základní význam chráněných částí přírody, nemovitých i movitých kulturních památek;
- rozeznává současné a minulé a orientuje se v hlavních reáliích minulosti a současnosti naší vlasti s využitím regionálních specifik;
- srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v minulosti a současnosti s využitím regionálních specifik;
- objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů do našeho kalendáře.

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření

Žák:

- rozeznává rozdíl mezi životem dnes a životem v dávných dobách;
- zná významné události, které se vztahují k regionu a kraji;
- vyjmenuje nejvýznamnější kulturní, historické a přírodní památky v okolí svého bydliště.

5. UČIVO A OČEKÁVANÉ VÝSTUPY – VLASTIVĚDA 5

DĚJEPISNÁ ČÁST – Vlastivěda 5 – Od začátku novověku po současnost

1. tematický celek: Novověk – naše země za vlády králů

Názvy kapitol: Habsburkové českými králi, Jak se žilo na začátku novověku, Baroko, Marie Terezie a Josef II. zlepšují život poddaných, Vynálezy mění život lidí (18. a 19. stol.), Přichází 2. polovina 19. století, První světová válka, Přehled událostí v našich zemích v letech 1618–1918

Učivo tematického celku: pojem habsburská říše (rakouská říše), Habsburkové – bohatý a mocný rakouský rod, znak Habsburků, r. 1618 – počátek povstání proti Habsburkům (pražská defenestrace), bitva na Bílé hoře, následky bitvy na Bílé hoře, poprava 27 vůdců povstání na Staroměstském náměstí, rekatolizace, emigrace nekatolíků – Jan Amos Komenský (dílo Svět v obrazech); život na vesnici – pojem velkostatkář, sedlák, rolník, chudina, drábové, robota; život na zámcích a ve městech – pojem šlechtic, palác, služebnictvo, řemeslníci, obchodníci, zábava šlechty – hony, plesy; co způsobily války – třicetiletá válka – „doba temna“, celkový úpadek země, zánik vesnic, nemoci; školství během 16. a 17. století – šlechta a měšťané, negramotnost obyvatel vesnic; pojem baroko – umělecký a stavební sloh, církevní stavby, nejznámější stavby a umělecké památky u nás, móda v době baroka; Marie Terezie, Josef II. – vláda, život, změny – povinná školní docházka, vznik krajů – krajské úřady, hejtman, papírové peníze, číslování domů, příjmení, zrušení nevolnictví, i jiné náboženství než katolictví, podpora řemesel, obchodu, podnikání, pojem manufaktura – dělba práce, jednoduché stroje; život na vesnici, vynálezy 18. a 19. století – naši vynálezci: Prokop Diviš, Josef Božek, bratřenci Veverkové, František Křižík, Josef Ressel, vznik továren, parní stroj a jeho využití, elektrický proud, lodní šroub; pojem úřední jazyk (němčina), český jazyk a jeho postavení, založení Národního divadla; povstání v roce 1848; růst průmyslu – továrny, benzinové motory, elektrická energie, rozvoj měst, delší povinná školní docházka; nejdéle vládnoucí Habsburk – František Josef I., pojem ústava, změna názvu říše – Rakousko-Uhersko; snaha o osamostatnění Českých zemí – Tomáš Garrigue Masaryk; první světová válka – příčiny vzniku, válčící země, nové zbraně, život v době války.

Očekávané výstupy

Žák:

- seznámí se s významnými událostmi tohoto období a jejich důsledky pro naši zemi a životy lidí v ní;
- chápe pojem novověk, chápe pojem habsburská říše, zná nejvýznamnější panovníky z rodu Habsburků, kteří u nás vládli, vlastními slovy charakterizuje jejich vládu;
- jednoduše popíše život lidí v novověku za vlády králů – důležité změny v průběhu let v důsledku významných událostí tohoto období – srovnává a hodnotí na vybraných ukázkách způsob života a práce předků na našem území v období novověku;
- seznámí se s významnými vynálezy a chápe jejich význam pro změny způsobu života lidí a pro rozvoj průmyslu a zemědělství;
- jednoduše vysvětlí příčiny a důsledky nejvýznamnějších událostí tohoto období;

- poznává vzájemné souvislosti dějinných událostí – pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi nimi;
- využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti.

2. Tematický celek: Novověk – naše země po vzniku republiky

Názvy kapitol: Jsme samostatný stát, Druhá světová válka, V naší republice po válce, Přišla „sametová revoluce“, Události posledních let, Přehled událostí novověku v době republiky, Přehled významných událostí novověku v našich zemích, Galerie – panovníci Českých zemí z rodu Habsburků, Galerie – Prezidenti Československa a České republiky

Učivo tematického celku: pojem samostatný stát, vznik Československé republiky – prezident, úřady, ministerstva, státní symboly, měna – bankovky a mince, poštovní známky, hospodářství – průmysl (nejznámější výrobky) a zemědělství – pozemková reforma, plodiny; pojem demokratický stát, život lidí v nové republice; 2. světová válka – příčiny vzniku, Adolf Hitler a situace v Německu, pojem nadřazená rasa, mnichovská dohoda – zabránění českého pohraničí, život za okupace a za války, konec 2. světové války; republika po 2. světové válce, únor 1948 a jeho důsledky, pojem komunismus, totalita a její důsledky pro život lidí, rok 1968 – srpen – okupace naší země vojsky Varšavské smlouvy, pojem emigrace, pojem Státní bezpečnost (StB); rok 1989 – pojem „sametová revoluce“, Václav Havel, změny po „sametové revoluci“ – pojem demokratický stát s tržním hospodářstvím, vznik nových politických stran, změny v životě lidí, problémy po roce 1989 – kriminalita, drogy, nezaměstnanost; 1. 1. 1993 – rozdělení Československa, události posledních let – pojem NATO, EU, propojování zemí – globalizace, problémy současné doby – finanční krize, zadluženost státu, nezaměstnanost, celosvětové znečišťování životního prostředí, pojem terorismus, nejnovější změny v naší republice – přímá volba prezidenta, pojem církevní restituce

Očekávané výstupy

Žák:

- seznámí se s významnými událostmi tohoto období a jejich důsledky pro naši zemi a životy lidí v ní;
- pracuje s časovými údaji a využívá zjištěných údajů k pochopení vztahů mezi ději a mezi jevy;
- chápe pojem republika, samostatný stát, jednoduše popíše vznik republiky v roce 1918, zná jméno T. G. Masaryk a vysvětlí jeho význam pro vznik samostatného státu;
- jednoduše popíše život v období po vzniku republiky do 2. světové války;
- chápe příčiny vzniku 2. světové války, ví, kdo byl Adolf Hitler, zná pojem mnichovská dohoda a popíše její důsledky pro naši zemi, jednoduše popíše život v průběhu okupace a 2. světové války;
- seznámí se se situací v naší zemi po 2. světové válce a s významnými dějinnými událostmi, které ovlivnily život v naší zemi – únor 1948, srpen 1968, jednoduše popíše život v republice v tomto období.
- chápe pojem „sametová revoluce“, vysvětlí jednoduše její příčiny a důsledky, jednoduše popíše život v naší republice po „sametové revoluci“ do současnosti;
- využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti;
- objasní historické důvody pro zařazení státních svátků a významných dnů do našeho kalendáře.

ZEMĚPISNÁ ČÁST – Vlastivěda 5 – Česká republika jako součást Evropy

1. tematický celek: Česká republika – opakování

Názvy kapitol: Obyvatelstvo, Správní členění, Povrch, Vodstvo, Podnebí, Zemědělství, Těžba nerostných surovin, Průmysl, Služby a doprava

Učivo tematického celku: pojem vlast, Česká republika, demokratický stát, Evropa, pojem vláda, prezident, poslanec, ministr, senátor; obyvatelstvo, pojem národnostní menšina, národopisná oblast, lidový zvyk, pojem obec – město, vesnice, kraje – krajská města; povrch – pohoří, hory, nížiny; vodstvo – pojem povodí, povrchová voda, vodní tok, řeka, vodní nádrž – jezero, přehrada, rybník; podnebí – pojem podnebný pás, nadmořská výška; zemědělství – pojem rostlinná a živočišná výroba; těžba nerostných surovin, průmysl, služby a doprava

Očekávané výstupy

Žák:

- chápe pojem vlast, zná správný název naší země, umí ji najít na mapě Evropy;
- jednoduchým způsobem za pomoci mapy charakterizuje povrch a vodstvo České republiky;
- zná důležité oblasti našeho průmyslu a zemědělství – uvede příklady;
- rozlišuje hlavní orgány státní moci a některé jejich zástupce, symboly našeho státu a jejich význam.

2. tematický celek: Kraj, kde žijeme

Názvy kapitol: Hlavní město Praha, Středočeský kraj, Jihočeský kraj, Plzeňský kraj, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj, Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, Kraj Vysočina, Jihomoravský kraj, Olomoucký kraj, Zlínský kraj, Moravskoslezský kraj

Učivo tematického celku: pojem hlavní město, krajské město, město Praha – instituce, úřady, památky, doprava; jednotlivé kraje České republiky – mapa kraje, krajské město, poloha, povrch, města, průmysl, zemědělství v kraji, zajímavé oblasti kraje, zajímavá místa

Očekávané výstupy

Žák:

- chápe správné členění naší země na kraje, zná hlavní město;
- ví, ve kterém kraji žije a umí ho jednoduchým způsobem charakterizovat – popíše přírodu, osídlení – krajské město a další významná města kraje, hospodářství v kraji a kulturu, historické památky, zajímavosti – významné pro daný region.
- ukáže svůj kraj a krajské město na mapě.

3. Tematický celek: Oceány a světadíly

Názvy kapitol: Oceány, Světadíly

Učivo tematického celku: pojem vodstvo, oceán, moře, záliv, ostrov, souostroví, poloostrov, průliv, průplav, názvy oceánů – Tichý oceán, Atlantský oceán, Indický oceán, Jižní oceán, Severní ledový oceán; pojem souš, světadíl, názvy světadílů – Asie, Afrika, Severní Amerika, Jižní Amerika, Antarktida, Evropa, Austrálie a Oceánie, poloha a základní charakteristika jednotlivých světadílů – mapa, povrch, zajímavosti

Očekávané výstupy

Žák:

- chápe pojmy oceán, světadíl – ukáže je na mapě;
- chápe pojem moře, záliv, ostrov, souostroví, poloostrov – za pomoci mapy uvede příklady;
- jednoduchým způsobem charakterizuje vybraný světadíl dle vlastní volby – na základě zájmu nebo vlastní zkušenosti.

4. Tematický celek: Evropa

Názvy kapitol: Rozloha a poloha, Pobřeží a povrch, Podnebí, Přírodní krajiny, Vodstvo, Obyvatelstvo, Hospodářství, Evropská unie, Severoatlantická aliance

Učivo tematického celku: Evropa – rozloha a poloha, pojem severní polokoule, jižní polokoule, rovník; pobřeží a povrch; podnebí – podnebné pásy Evropy – polární pás, subpolární pás, mírný pás, subtropický pás; přírodní krajiny – pojem polární pustiny, tundra, step, lesy mírného pásu, subtropická krajina; vodstvo – úmoří, moře, významné řeky, Ladožské jezero; obyvatelstvo, hospodářství – zemědělství, rybolov, průmysl, doprava, služby; pojem Evropská unie (EU) – pojem jednotný vnitřní trh, volný pohyb osob a zboží, měna – euro; pojem Severoatlantická aliance (NATO)

Očekávané výstupy

Žák:

- za pomoci mapy světa určí polohu Evropy a charakterizuje její povrch;
- jednoduchým způsobem popíše způsob života v Evropě;
- seznámí se s názvy a základními charakteristikami jednotlivých podnebných pásů Evropy;
- seznámí se s názvy a základními charakteristikami jednotlivých přírodních krajin, které se vyskytují v Evropě;
- chápe pojem Evropská unie – její úlohu – jednoduše vysvětlí;
- seznámí se s pojmem Severoatlantická aliance, chápe její úlohu a význam.

5. Tematický celek: Sousední státy České republiky

Názvy kapitol: Slovensko – stát se společnou historií, Polsko – náš severní soused, Německo – náš největší soused, Rakousko – alpský stát

Učivo tematického celku: Slovensko – stát se společnou historií, Polsko – náš severní soused, Německo – náš největší soused, Rakousko – alpský stát, pojem sousední stát, základní charakteristiky jednotlivých sousedních států – název, poloha, rozloha, počet obyvatel, úřední jazyk, měna, hlavní město, přírodní podmínky, hospodářství, obyvatelstvo a města, zajímavosti

Očekávané výstupy

Žák:

- orientuje se na mapě Evropy – ukáže naši republiku a sousední státy;
- jednoduše charakterizuje vlastními slovy jednotlivé sousední státy;
- na základě vlastní zkušenosti může připravit prezentaci o vybrané zemi a představit ji spolužákům.

6. Tematický celek: Toulky Evropou

Názvy kapitol: Rusko, Dánsko, Velká Británie, Francie, Itálie, Chorvatsko

Učivo tematického celku: základní informace a zajímavosti z dalších zemí Evropy, které Češi navštěvují – poloha, státní vlajka, hlavní město, zajímavost – Rusko, Dánsko, Velká Británie, Francie, Itálie, Chorvatsko

Očekávané výstupy

Žák:

- ve skupině – za pomoci mapy, internetu, atlasů a další literatury si připraví krátkou prezentaci o vybrané zemi – zejména přírodní a kulturní zajímavosti, případně spojitost s naší zemí;
- na základě vlastních zkušeností zprostředkuje ostatním zkušenosti, zážitky a zajímavosti z vlastních cest a porovná způsob života a přírodu v naší vlasti i v jiných zemích.

6. PRŮŘEZOVÁ TÉMATA, JINÉ VZDĚLÁVACÍ OBLASTI

Začlenění průřezových témat (PT)

Průřezová témata reprezentují okruhy aktuálních problémů světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.

Tematické okruhy průřezových témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů oborů. Jednotlivá témata jsou integrována do vyučovacích předmětů, některá mohou být realizována formou projektů, ve kterých žáci dostávají možnost utvářet si integrovaný pohled na danou problematiku a uplatňovat širší spektrum dovedností.

Průřezová témata tvoří povinnou součást základního vzdělávání.

1. Osobnostní a sociální výchova

Celá vzdělávací oblast Člověk a jeho svět naplňuje toto PT alespoň zčásti ve všech jeho tematických okruzích a dílčích složkách. Průřezové téma **Osobnostní a sociální výchova** akceptuje formativní prvky, orientuje se na subjekt i objekt, je praktické a má každodenní využití v běžném životě.

Reflektuje osobnost žáka, jeho individuální potřeby i zvláštnosti. Jeho smyslem je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti. Specifikou Osobnostní a sociální výchovy je, že se učivem stává sám žák, stává se jím konkrétní žákovská skupina a stávají se jím více méně běžné situace každodenního života. Jejím smyslem je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- vede k porozumění sobě samému a druhým;
- napomáhá k zvládnutí vlastního chování;
- přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni;
- rozvíjí základní dovednosti dobré komunikace a k tomu příslušné vědomosti;
- utváří a rozvíjí základní dovednosti pro spolupráci;
- umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení složitých situací (např. konfliktů);
- formuje studijní dovednosti;
- podporuje dovednosti a přináší vědomosti týkající se duševní hygieny.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá v utváření pozitivního (nezraňujícího) postoje k sobě samému a k druhým;
- vede k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci;
- vede k uvědomování si hodnoty různosti lidí, názorů, přístupů k řešení problémů;
- přispívá k uvědomování si mravních rozměrů různých způsobů lidského chování;
- napomáhá primární prevenci sociálněpatologických jevů a škodlivých způsobů chování.

2. Výchova demokratického občana

Průřezové téma **Výchova demokratického občana** má mezioborový a multikulturní charakter. V obecné rovině představuje syntézu hodnot, a to spravedlnosti, tolerance a odpovědnosti, v konkrétní rovině pak především rozvoj kritického myšlení, vědomí svých práv a povinností a porozumění demokratickému uspořádání společnosti a demokratickým způsobům řešení konfliktů a problémů.

Výchova demokratického občana má vybavit žáka základní úrovní občanské gramotnosti. Ta vyjadřuje způsobilost orientovat se ve složitostech, problémech a konfliktech otevřené, demokratické a pluralitní společnosti. Její získání má umožnit žákovi konstruktivně řešit problémy se zachováním své lidské důstojnosti, s respektem k druhým, s ohledem na zájem celku, s vědomím svých práv a povinností, svobod a odpovědností, s uplatňováním zásad slušné komunikace a demokratických způsobů řešení.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- vede k aktivnímu postoji v obhajování a dodržování lidských práv a svobod;
- vede k pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti;
- umožňuje participovat na rozhodnutích celku s vědomím vlastní odpovědnosti za tato rozhodnutí a s vědomím jejich důsledků;
- rozvíjí a podporuje komunikativní, formulační, argumentační, dialogické a prezentační schopnosti a dovednosti;
- prohlubuje empatii, schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování;
- vede k uvažování o problémech v širších souvislostech a ke kritickému myšlení.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- vede k otevřenému, aktivnímu a zainteresovanému postoji v životě;
- vychovává k úctě k zákonu;
- rozvíjí disciplinovanost a sebekritiku;
- učí sebeúctě a sebedůvěře, samostatnosti a angažovanosti;
- přispívá k utváření hodnot, jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost;
- rozvíjí a podporuje schopnost zaujetí vlastního stanoviska v pluralitě názorů;
- motivuje k ohleduplnosti a ochotě pomáhat zejména slabším;
- umožňuje posuzovat a hodnotit společenské jevy, procesy, události a problémy z různých úhlů pohledu (lokální, národní, evropská, globální dimenze);
- vede k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností;
- vede k asertivnímu jednání a ke schopnosti kompromisu.

3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Průřezové téma **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** akcentuje ve vzdělávání evropskou dimenzi, která podporuje globální myšlení a mezinárodní porozumění a jako princip prostupuje celým základním vzděláváním. Podstatnou součástí evropské dimenze je výchova budoucích evropských občanů jako zodpovědných a tvořivých osobností, v dospělosti schopných mobility a flexibility v občanské a pracovní sféře i v osobním životě. Rozvíjí vědomí evropské identity při respektování identity národní. Otevírá širší horizonty poznání a perspektivy života v evropském a mezinárodním prostoru. Podporuje ve vědomí a jednání žáka tradiční evropské hodnoty, k nimž patří humanismus, svobodná lidská vůle, morálka, uplatňování práva a osobní zodpovědnost spolu s racionálním uvažováním, kritickým myšlením a tvořivostí.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- rozvíjí a integruje základní vědomosti potřebné pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy;
- prohlubuje porozumění vlivu kulturních, ideologických a sociopolitických rozdílů na vznik a řešení globálních problémů v jejich vzájemných souvislostech;
- prohlubuje základní vědomosti nezbytné pro pochopení struktury a funkcí mezinárodních a nevládních organizací, jejich vlivu na řešení globálních i lokálních problémů v oblasti humanitární, politické, sociální, ekonomické, kulturní a dodržování lidských práv;
- rozvíjí schopnost srovnávat projevy kultury v evropském a globálním kontextu, nacházet společné znaky a odlišnosti a hodnotit je v širších souvislostech;

- rozšiřuje a prohlubuje dovednosti potřebné pro orientaci v evropském prostředí, seberealizaci a řešení reálných situací v otevřeném evropském prostoru;
- prohlubuje vědomosti potřebné k pochopení souvislostí evropských kořenů a kontinuity evropského vývoje a podstaty evropského integračního procesu;
- vede k pochopení významu společných politik a institucí Evropské unie; seznamuje s dopadem jejich činnosti na osobní i občanský život jednotlivce i s možnostmi jejich zpětného ovlivňování a využívání;
- vede k poznání a pochopení života a díla významných Evropanů a iniciuje zájem žáka o osobnostní vzory;
- rozvíjí schopnost racionálně uvažovat, projevat a korigovat emocionální zaujetí v situacích motivujících k setkávání, srovnávání a hledání společných evropských perspektiv.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá překonávat stereotypy a předsudky;
- obohacuje pohledy žáka na sebe sama z hlediska otevřených životních perspektiv rozšířených o možnosti volby v evropské a mezinárodní dimenzi;
- kultivuje postoje k Evropě jako širší vlasti a ke světu jako globálnímu prostředí života;
- utváří pozitivní postoje k jinakosti a kulturní rozmanitosti;
- podporuje pozitivní postoje k tradičním evropským hodnotám;
- upevňuje osvojování vzorců chování evropského občana a smysl pro zodpovědnost.

4. Multikulturní výchova

Průřezové téma **Multikulturní výchova** v základním vzdělávání umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí této rozmanitosti si pak žáci mohou lépe uvědomovat i svou vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. **Multikulturní výchova** se hluboce dotýká i mezilidských vztahů ve škole, vztahů mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi školou a rodinou, mezi školou a místní komunitou. Škola jako prostředí, v němž se setkávají žáci z nejrůznějšího sociálního a kulturního zázemí, by měla zabezpečit takové klima, kde se budou všichni cítit rovnoprávně, kde budou v majoritní kultuře úspěšní i žáci minorit a žáci majority budou poznávat kulturu svých spolužáků příslušníků minorit. Tím přispívá k vzájemnému poznávání obou skupin, ke vzájemné toleranci, k odstraňování nepřátelství a předsudků k „nepoznanému“.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- poskytuje základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti;
- rozvíjí dovednost orientovat se v pluralitní společnosti a využívat interkulturních kontaktů k obohacení sebe i druhých;
- učí komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory i schopnosti druhých;
- učí přijmout druhého jako jedince se stejnými právy, uvědomovat si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné;
- rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin;
- rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá *prevenci* vzniku xenofobie;
- učí uvědomovat si možné dopady svých verbálních i neverbálních projevů a připravenosti nést odpovědnost za své jednání;
- poskytuje znalost některých základních pojmů multikulturní terminologie: kultura, etnikum, identita, diskriminace, xenofobie, rasismus, národnost, netolerance aj.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá prostřednictvím informací vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišným sociokulturním skupinám, reflektovat zázemí příslušníků ostatních sociokulturních skupin a uznávat je;
- napomáhá uvědomit si vlastní identitu, být sám sebou, reflektovat vlastní sociokulturní zázemí;
- stimuluje, ovlivňuje a koriguje jednání a hodnotový systém žáka, učí vnímat odlišnost jako příležitost k obohacení, nikoli jako zdroj konfliktu;

- pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové (náboženské i jiné) intolerance s principy života v demokratické společnosti;
- vede k angažovanosti při potírání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu;
- učí vnímat sebe sama jako občana, který se aktivně spolupodílí na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám.

5. Environmentální výchova

Environmentální výchova vede jedince k pochopení komplexnosti a složitosti vztahů člověka a životního prostředí, tj. k pochopení nezbytnosti postupného přechodu k udržitelnému rozvoji společnosti a k poznání významu odpovědnosti za jednání společnosti i každého jedince. Umožňuje sledovat a uvědomovat si dynamicky se vyvíjející vztahy mezi člověkem a prostředím při přímém poznávání aktuálních hledisek ekologických, ekonomických, vědecko-technických, politických a občanských, hledisek časových (vztahů k budoucnosti) i prostorových (souvislostí mezi lokálními, regionálními a globálními problémy) a možnosti různých variant řešení environmentálních problémů. Vede jedince k aktivní účasti na ochraně a utváření prostředí a ovlivňuje v zájmu udržitelnosti rozvoje lidské civilizace životní styl a hodnotovou orientaci žáka.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- rozvíjí porozumění souvislostem v biosféře, vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí;
- vede k uvědomování si podmínek života a možností jejich ohrožování;
- přispívá k poznávání a chápání souvislostí mezi vývojem lidské populace a vztahy k prostředí v různých oblastech světa;
- umožňuje pochopení souvislostí mezi lokálními a globálními problémy a vlastní odpovědností ve vztazích k prostředí;
- poskytuje znalosti, dovednosti a pěstuje návyky nezbytné pro každodenní žádoucí jednání občana vůči prostředí;
- ukazuje modelové příklady jednání z hledisek životního prostředí a udržitelného rozvoje žádoucích i nežádoucích;
- napomáhá rozvíjení spolupráce v péči o životní prostředí na místní, regionální, evropské i mezinárodní úrovni;
- seznamuje s principy udržitelnosti rozvoje společnosti;
- učí hodnotit objektivnost a závažnost informací týkajících se ekologických problémů;
- učí komunikovat o problémech životního prostředí, vyjadřovat, racionálně obhajovat a zdůvodňovat své názory a stanoviska.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty;
- vede k odpovědnosti ve vztahu k biosféře, k ochraně přírody a přírodních zdrojů;
- vede k pochopení významu a nezbytnosti udržitelného rozvoje jako pozitivní perspektivy dalšího vývoje lidské společnosti;
- podněcuje aktivitu, tvořivost, toleranci, vstřícnost a ohleduplnost ve vztahu k prostředí;
- přispívá k utváření zdravého životního stylu a k vnímání estetických hodnot prostředí;
- vede k angažovanosti v řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí;
- vede k vnímavému a citlivému přístupu k přírodě a přírodnímu a kulturnímu dědictví.

6. Mediální výchova

Charakteristika průřezového tématu

Průřezové téma Mediální výchova v základním vzdělávání nabízí elementární poznatky a dovednosti týkající se mediální komunikace a práce s médii. Média a komunikace představují velmi významný zdroj zkušeností, prožitků a poznatků pro stále větší okruh příjemců. Pro uplatnění jednotlivce ve společnosti je důležité umět zpracovat, vyhodnotit a využít podněty, které přicházejí z okolního světa, což vyžaduje stále větší schopnost zpracovat, vyhodnotit a využít podněty přicházející z médií.

Média se stávají důležitým socializačním faktorem, mají výrazný vliv na chování jedince a společnosti, na utváření životního stylu a na kvalitu života vůbec. Mediální výchova má vybavit žáka základní úrovní mediální gramotnosti.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- přispívá ke schopnosti úspěšně a samostatně se zapojit do mediální komunikace;
- umožňuje rozvíjet schopnost analytického přístupu k mediálním obsahům a kritického odstupu od nich;
- učí využívat potenciál médií jako zdroje informací, kvalitní zábavy i naplnění volného času;
- umožňuje pochopení cílů a strategií vybraných mediálních obsahů;
- vede k osvojení si základních principů vzniku významných mediálních obsahů (zvl. zpravodajských);
- umožňuje získat představy o roli médií v klíčových společenských situacích a v demokratické společnosti vůbec (včetně právního kontextu);
- vytváří představu o roli médií v každodenním životě v regionu (lokality);
- vede k rozeznávání platnosti a významu argumentů ve veřejné komunikaci;
- rozvíjí komunikační schopnost, zvláště při veřejném vystupování a stylizaci psaného a mluveného textu;
- přispívá k využívání vlastních schopností v týmové práci i v redakčním kolektivu;
- přispívá ke schopnosti přizpůsobit vlastní činnost potřebám a cílům týmu.

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- rozvíjí citlivost vůči stereotypům v obsahu médií i způsobu zpracování mediálních sdělení;
- vede k uvědomování si hodnoty vlastního života (zvláště volného času) a odpovědnosti za jeho naplnění;
- rozvíjí citlivost vůči předsudkům a zjednodušujícím soudům o společnosti (zejména o menšinách) i jednotlivci;
- napomáhá k uvědomění si možnosti svobodného vyjádření vlastních postojů a odpovědnosti za způsob jeho formulování a prezentace.

Vyučovací předmět Vlastivěda je **spjat s dalšími vyučovacími předměty:**

- **Jazyk a jazyková komunikace** – zejména rozvoj čtenářské gramotnosti při práci s textem, vytváření vlastních sdělení
- **Matematika a její aplikace** – rozvoj matematické a finanční gramotnosti, rozvoj matematických představ, orientace v čase, gravitační síla, vztahy ve vesmíru, práce s PC
- **Člověk a svět práce** – vlastní manipulace s nástroji a přístroji při výuce, pokusech, při měření, zkoumání, třídění, seznamování s různými oblastmi pracovních činností a technologií
- **Tělesná výchova** – pohyb při vycházkách do přírody, praktické ukázky činnosti svalstva
- **Výtvarná výchova** – výtvarné ztvárnění probíraného učiva, nákresy, obrazné ztvárnění jako prostředek k vyjádření emocí, nálad, fantazie, představ, zachycení vlastních zkušeností
- **Hudební výchova** – píseň jako prostředek komunikace, lidová slovesnost
- **Dramatická výchova** – uplatní se zejména při začleňování průřezového tématu osobnostní a sociální výchova do učiva, umožňuje rozvíjet sociální a komunikační dovednosti, učit spolupráci
- **Etická výchova** – prostupuje všechny vzdělávací oblasti, všechny školní i mimoškolní aktivity, je součástí všech průřezových témat

7. ORIENTAČNÍ NÁVRH ČASOVÉHO PLÁNU

měsíc	týden	probírané učivo	Učebnice	PS	Metodika
ZÁŘÍ	1.	OPAKOVÁNÍ UČIVA 4. ROČNÍKU	s. 4–6		s. 22
	2.	I. NOVOVĚK – NAŠE ZEMĚ ZA VLÁDY KRÁLŮ 1. Habsburkové českými králi	s. 7 s. 7–9	s. 3–4	s. 23 s. 23
	3.	2. Jak se žilo na začátku novověku 3. Baroko	s. 10–11 s. 12	s. 5–6 s. 7–8	s. 25 s. 25
	4.	OPAKOVÁNÍ – HABSBUKOVÉ ČESKÝMI KRÁLI, BAROKO	s. 13		s. 26
ŘÍJEN	5.	4. Marie Terezie a Josef II. zlepšují život poddaných 5. Vynálezy mění život lidí (18. a 19. stol.)	s. 14–15 s. 16–18	s. 9–11 s. 12–15	s. 26 s. 28
	6.	6. Přichází druhá polovina 19. století	s. 19–21	s. 16–18	s. 30
	7.	7. První světová válka	s. 22–24	s. 19–21	s. 32
	8.	OPAKOVÁNÍ – NOVOVĚK – NAŠE ZEMĚ ZA VLÁDY KRÁLŮ Co by vás mohlo zajímat Přehled událostí v našich zemích v letech 1618–1918	s. 25 s. 26 s. 27		s. 33 s. 33 s. 33
LISTOPAD	9.	II. NOVOVĚK – NAŠE ZEMĚ PO VZNIKU REPUBLIKY 1. Jsme samostatný stát	s. 28 s. 28–30	s. 22–25	s. 34 s. 34
	10.	2. Druhá světová válka	s. 31–33	s. 26–27	s. 36
	11.	Co by vás mohlo zajímat OPAKOVÁNÍ – JSME SAMOSTATNÝ STÁT, 2. SVĚTOVÁ VÁLKA	s. 34 s. 35		s. 38 s. 38
	12.	3. V naší republice po válce	s. 36–38	s. 28–30	s. 38
PROSINEC	13.	4. Přišla „sametová revoluce“	s. 39–41	s. 31	s. 40
	14.	5. Události posledních let	s. 42–43	s. 31	s. 41
	15.	Přehled událostí v novověku v době republiky OPAKOVÁNÍ – NAŠE REPUBLIKA PO VÁLCE A PO SAMETOVÉ REVOLUCI	s. 44 s. 45	s. 28–31	s. 42
	16.	Vánoční prázdniny			
LEDEN	17.	Vánoční prázdniny			
	18.	6. Život v demokratické společnosti 7. Pravidla soužití ve společnosti	s. 46 s. 47		s. 42 s. 43
	19.	ZÁVĚREČNÉ OPAKOVÁNÍ	s. 48–50	s. 32–37	s. 44
	20.	PŘEHLED VÝZNAMNÝCH UDÁLOSTÍ NOVOVĚKU V NAŠICH ZEMÍCH Galerie – Panovníci Českých zemí z rodu Habsburků Galerie – Prezidenti Československa a České republiky	s. 51 s. 52 s. 53	s. 32–33 s. 34–35 s. 36–37	

měsíc	týden	probírané učivo	Učebnice	PS	Metodika
ÚNOR	21.	I. ČESKÁ REPUBLIKA – OPAKOVÁNÍ	s. 4–7	s. 4–7	s. 47
	22.	II. KRAJ, KDE ŽIJEME 1. Hlavní město Praha 2. Středočeský kraj	s. 8 s. 8–9 s. 10–11	s. 8 s. 9	s. 49 s. 49 s. 50
	23.	3. Jihočeský kraj 4. Plzeňský kraj	s. 12–13 s. 14–15	s. 10 s. 11	s. 51 s. 52
	24.	5. Karlovarský kraj 6. Ústecký kraj	s. 16–17 s. 18–19	s. 12 s. 13	s. 53 s. 53
BŘEZEN	25.	7. Liberecký kraj 8. Královéhradecký kraj	s. 20–21 s. 22–23	s. 14 s. 15	s. 54 s. 55
	26.	Jarní prázdniny			
	27.	9. Pardubický kraj 10. Kraj Vysočina	s. 24–25 s. 26–27	s. 16 s. 17	s. 55 s. 56
	28.	11. Jihomoravský kraj 12. Olomoucký kraj	s. 28–29 s. 30–31	s. 18 s. 19	s. 57 s. 57
DUBEN	29.	13. Zlínský kraj 14. Moravskoslezský kraj	s. 32–33 s. 34–35	s. 20 s. 21	s. 58 s. 58
	30.	<i>OPAKOVÁNÍ – ČESKÁ REPUBLIKA; KRAJ, KDE ŽIJEME</i>	s. 36		s. 59
	31.	III. OCEÁNY A SVĚTADÍLY	s. 37–39	s. 22–23	s. 59
	32.	IV. EVROPA Rozloha a poloha Pobřeží a povrch Podnebí	s. 40 s. 40 s. 40–41 s. 42	s. 24 s. 24–25 s. 25	s. 61 s. 61 s. 62
KVĚTEN	33.	Přírodní krajiny Vodstvo Obyvatelstvo Hospodářství	s. 43 s. 44 s. 45 s. 45–46	s. 26 s. 26 s. 27 s. 27	s. 62 s. 62 s. 63 s. 63
	34.	Evropská unie (EU) Severoatlantická aliance (NATO) <i>OPAKOVÁNÍ – OCEÁNY A SVĚTADÍLY; EVROPA</i>	s. 46 s. 46 s. 47	s. 27 s. 27	s. 64 s. 64 s. 64
	35.	V. SOUSEDNÍ STÁTY ČESKÉ REPUBLIKY Slovensko – stát se společnou historií	s. 48 s. 48–49	s. 28–29	s. 64 s. 64
	36.	Polsko – náš severní soused	s. 50–51	s. 30–31	s. 65
ČERVEN	37.	Německo – náš největší soused	s. 52–53	s. 32–33	s. 66
	38.	Rakousko – alpský stát	s. 54–55	s. 34–35	s. 67
	39.	<i>OPAKOVÁNÍ – SOUSEDNÍ STÁTY ČESKÉ REPUBLIKY</i>	s. 56		s. 68
	40.	VI. TOULKY EVROPOU <i>ZÁVĚREČNÉ OPAKOVÁNÍ</i>	s. 57–59 s. 60–61	s. 36–39 s. 40–41	s. 68 s. 69

VLASTIVĚDA 5

OD ZAČÁTKU NOVOVĚKU

PO SOUČASNOST

Kdo z vás nejvíc ví o: *(dole na stránce)*

1. A. Věstonické venuši.

Řešení: Věstonická venuše je soška ženy vymodelovaná z hlíny a vypálená, vysoká 11,5 cm. Patří mezi umělecká díla ze starší doby kamenné. Její stáří se odhaduje asi na 30 000 let, je tak nejstarším keramickým předmětem na světě. Našli ji archeologové na jižní Moravě u obce Dolní Věstonice.

B. Osobnostech naší historie:

a) Konstantin a Metoděj

Řešení: Konstantin a Metoděj byli bratři ze Soluně, kněží, kteří byli vysláni v 9. století (r. 863) z byzantské říše na Velkou Moravu, aby zde kázali a sloužili bohoslužby slovanským jazykem, kterému lidé rozuměli (do té doby byly bohoslužby v latině, kterou prostí lidé neuměli). Proto Konstantin sestavil nové slovanské písmo zvané *hlaholice*. Tito bratři se zasloužili o prudký rozvoj vzdělanosti na Velké Moravě.

b) svatý Václav

Řešení: Svatý Václav z rodu Přemyslovců se už v dětském věku stal knížetem, vládl proto za něho matka. Na Václavově výchově se značně podílela jeho babička svatá Ludmila. Patrně jeho bratr Boleslav ho dal roku 935 ve Staré Boleslavi zavraždit. Václav byl po své smrti prohlášen za svatého.

c) Přemysl Otakar II.

Řešení: Přemysl Otakar II. vládl ve 13. století. Je nazýván „král železný a zlatý“; „železný“ pro svou udatnost v boji a tvrdou vládu, „zlatý“ pro své bohatství. Rozšířil České království až k Jaderskému moři. Jeho bohatství pocházelo především z těžby stříbra v Jihlavě a Kutné Hoře. Padl v bitvě na Moravském poli (30 km jižně od Břeclavi).

d) Karel IV.

Řešení: Karel IV. z rodu Lucemburků, český král a římský císař, vládl ve 14. stol. Byl vzdělaný, spravedlivý a moudrý. Za jeho vlády se začal např. stavět Chrám sv. Víta, byl postaven nový kamenný most přes Vltavu (později nazvaný Karlův most), dal vybudovat Nové Město pražské, v Praze byla založena univerzita (dnes Karlova univerzita), hrad Karlštejn. Za jeho péči o České království se mu říká Otec vlasti. Vydal základní zákoník Svaté říše římské (Zlatou bulu Karla IV.), sepsal vlastní životopis.

e) Jan Hus;

Řešení: Jan Hus (kolem r. 1370–1415) byl kazatel a profesor na Karlově univerzitě. Kázal v Betlémské kapli, kritizoval církev za to, že hlásala skromnost a službu lidem, ale nechovala se podle toho, nežila podle přikázání Božích obsažených v Bibli, ale např. prodávala tzv. odpustky za spáchané hříchy a žila v přepychu. Hus odmítl odvolat své názory, proto byl 6. července 1415 v Kostnici upálen.

f) Rudolf II.

Řešení: Rudolf II. (vládl 1576–1611) jako jediný Habsburk sídlil v Praze, z níž učinil významné evropské centrum vědy a kultury; zval ke dvoru učence, umělce, shromáždil sbírku uměleckých předmětů (obrazů, soch, zbraní a různých kuriozit). Vydal Rudolfův majestát – potvrzení náboženské svobody v Českém království. Dvoudílnou veselohru o tomto panovníkovi „Peškařův císař“ a „Císařův pekař“ natočil r. 1951 filmový režisér Martin Frič. Hlavní dvojroli ztvárnil Jan Werich.

2. Vysvětlete, co je knihtisk. Jaké jsou jeho výhody?

Řešení: Knihotisk je tiskařský stroj, který tiskne pomocí literek. Zpočátku se celá strana, včetně obrázků, vyřezala do dřeva a vytiskla. V polovině 15. století jej však zdokonalil Němec Johannes Gutenberg – vymyslel samostatné literky, které se daly libovolně přeskupovat. Vydal první tištěnou knihu v Evropě – Gutenbergova Bible. Tisk byl rychlejší a mnohem levnější než ruční opisování knih. V Evropě zdokonalený knihtisk výrazně přispěl k šíření vzdělanosti.

3. Popište vyobrazené činnosti. Pokuste se přibližně určit, k jakému období se vážou.

- a) **Řešení:** Výroba hliněných nádob na hrncířském kruhu. Na našem území jej začali jako první používat v době železné Keltové, kteří u nás sídlili asi od r. 400 př. n. l.
- b) **Řešení:** Noření do vody v kádi – způsob křtu např. na Velké Moravě (9. stol. – začátek 10. stol.).
- c) **Řešení:** Středověký písař ručně opisuje knihu. Psalo se na pergamen husím brkem namáčeným v inkoustu. Byla to zdlouhavá práce, napsání jedné knihy trvalo i několik let. Proto byly knihy velice drahé.

Uč. s. 7–27; PS s. 3–21

I. NOVOVĚK – NAŠE ZEMĚ ZA VLÁDY KRÁLŮ

UČEBNICE

str. 7

1. HABSBURKOVÉ ČESKÝMI KRÁLI

Ukažte na mapě Evropy dnešní stát Rakousko. Zjistěte, jak se nazývá jeho hlavní město.

Řešení: Hlavní město Rakouska je Vídeň.

- DNP Mapa.** 1. Na základě schématu složení habsburské říše žáci zkoumají na mapě, které názvy jejich částí na ní v současné době nenajdeme. (*Řešení: České země, Uhry.*)
2. Jaký oficiální název má nyní naše republika? Pokud zazní více názvů, učitel je napíše na papír a rozmístí je na různá místa na podlaze a vyzve žáky, aby se postavili k tomu názvu, o kterém jsou přesvědčeni, že je správný. (*Řešení: Česká republika.*)
3. Které dnešní státy patřily na začátku novověku k Uhrám? Ukážeme si je na mapě. (*Řešení: Slovensko a Maďarsko a části dnešních států: Rakouska, Polska, Ukrajiny, Rumunska, Srbska, Chorvatska, Slovinska.*)

① **Spočítejte, kolik let Habsburkové vládli. (Děle než oni vládli jen Přemyslovci, a to nejméně 454 let.) Z galerie habsburských panovníků (s. 50) zjistěte, který z nich vládl nejdelší dobu. Kolik let trvala jeho vláda?**

Řešení: Habsburkové vládli v době novověku 392 let (pomíjíme nedynastické panovníky z doby dřívější, kterými jsou: Rudolf I. Habsburský, Albrecht II. Habsburský, Ladislav Pohrobek; nejdéle vládl (68 let) František Josef I.

DNP Motivace: (pomůcky: nůžky, výkres, fixy, kolíčky na prádlo, provázek nebo drát)

Každá dvojice žáků v lavici vystřihne z výkresu kartičky ve tvaru obdélníku. Na ně napíše fixou názvy panovnických rodů, které se vystřídaly na českém trůnu; každý rod jinou barvou. Následně je srovnají v pořadí, jak tyto rody vládly. Vyrobene kartičky si žáci nechají, aby je mohli kdykoli použít.

DNP Hádanky. Vyučující si předem zvolí podle vlastního uvážení jména několika nejznámějších českých knížat a králů z různých panovnických rodů. Tato jména napíše na kartičky a naskládá je na podlahu. Měly by být zastoupeny téměř všechny rody. Řekne několik charakteristických údajů z doby jejich panování. Žáci se snaží poznat, o kterou osobnost se jedná.

Např. 1. Tohoto knížete z rodu Přemyslovců dal patrně zavraždit jeho vlastní bratr ve Staré Boleslavi. Jeho babičkou byla kněžna Ludmila. (KNÍŽE VÁCLAV) 2. Český král z rodu Přemyslovců má za svým jménem římskou jedničku, získal dědičný královský titul. (PŘEMYSL OTAKAR I.) 3. Je nejvýznamnějším českým panovníkem, kterému se říká Otec vlasti. Za jeho vlády České království vzkvétalo. Praha se rozrostla a stala se významným evropským městem. Byla v ní založena univerzita, začal se stavět Chrám sv. Víta i nový kamenný most přes Vltavu. (KAREL IV.) 4. Posledními českými králi byli Habsburkové. V loňském roce jste poznali první dva. O jednom z nich je známo, že byl velkým sběratelem obrazů, soch, zbraní a různých kuriozit. Byl o něm natočen dvojdílný film: *Císařův pekař a Pekařův císař*. (RUDOLF II.) Na závěr aktivity žáci přiřadí tato jména k panovnickým rodům.

② **V učebnici na straně 28 najdete mapku. Prohlédněte si na ní a vyjmenujte tři části Českých zemí.**

Řešení: Čechy, Morava, Slezsko.

MeDo Individuální četba textu *Vzpouřa proti Habsburkům*.

DNP Četba s porozuměním. Každý žák pak vybere z textu jednu příčinu vzpoury proti Habsburkům, kterou považuje za nejpodstatnější. Poté si žáci navzájem porovnají a zdůvodní svou volbu.

DNP Práce s textem. Jak dali čeští šlechtici a města najevo svou nespokojenost s vládou habsburských panovníků? (*Řešení: Vyhodili z okna Pražského hradu královské úředníky, propuklo povstání, bitva na Bílé hoře.*)

DNP Debata. Naše práva a svobody: Jsou zaručeny zákonem? Jak se můžeme proti jejich porušování bránit? (Téma je náročného charakteru; záleží na tom, jak učitel povede diskuzi.)

BITVA NA BÍLÉ HOŘE

1. Dozvíme se z ukázky, která vojska spolu v bitvě na Bílé hoře bojovala? Je z ukázky zřejmé, kdo zvítězil?

Řešení: Ano, dozvíme. Bojovali čeští šlechtici proti vojsku krále (tj. Ferdinanda II. z rodu Habsburků). Zvítězilo vojsko krále.

2. Víte, co jsou oddíly pěchoty? Pokud ne, vyhledejte tuto informaci na internetu.

Řešení: Vojáci, kteří chodí pěšky, používají ruční zbraně (pušky, muškety), jsou nejpočetnější částí vojska. **MeDo** Doplníme žákům o informace o složení vojska na začátku novověku – pěchota, jízda, dělostřelectvo. Žáci si informace sami vyhledají na internetu: pěchota, kyrysník, dělostřelectvo.

Řešení: Kromě pěšáků patřila k vojsku jízda neboli kyrysníci. Seděli na koni, trup měli chráněný pancířem (kyrysem), na hlavě helmu s hledím, byli vyzbrojeni mečem a pistolí. Dělostřelectvo se uplatnilo při obléhání měst a hradů. Děla nedostřelila daleko, musela být proto dopravena co nejbližší k objektu. Koule, které se do děla nabíjely, byly železné.

DNP Zkoumání vyobrazení bitvy. Žáci prozkoumají obrázek a posoudí, zda je možné na dobovém vyobrazení poznat, které vojsko je královské a které české šlechty. (**Řešení:** *Není to možné, obrázek je malý. Žáci by museli mít informaci, že stavovské vojsko, tedy vojsko české šlechty, zaujímalo výhodnou pozici na návrší, tedy v pozadí obrazu, kde vyčkávalo. Vojsko Ferdinanda II. z rodu Habsburků a jeho spojenců, v popředí obrazu, bylo nuceno útočit z údolí pod Bílou horou. I přes nevýhodnou pozici vojsko Ferdinanda II. zvítězilo.*)

DNP Skupinová práce. Menší skupinky společně vypíšou na papír (eventuálně na počítači), jaké následky měla pro naši zem prohra české šlechty v bitvě na Bílé hoře. Skupinky poté srovnávají výsledky své práce. (**Řešení:** *poprava 27 vůdců povstání, zabavení jejich majetku, povoleno jen katolické náboženství, nekatolíci buď museli přestoupit na katolickou víru, nebo se ze země vystěhovat, např. J. A. Komenský, biskup jednoty bratrské.*)

Následky bitvy na Bílé hoře

3. Víte, co je na památku popravy vyznačeno v dlažbě před Staroměstskou radnicí?

Řešení: 27 křížů.

 Do vyhledávače zadejte „Staroměstské náměstí“, z nabídky zvolte „Poprava 27 českých pánů“. Zjistěte, co je napsáno na pamětní desce popravených pánů.

Řešení: Žáci najdou pamětní desku se jmény popravených a fotografii 27 křížů za české pány v dlažbě.

Všichni musejí být katolíci

DNP Obhajoba. Každý žák vybere z textu jednu změnu J. A. Komenského ve způsobu vyučování, která se mu nejvíc zamlouvá, a komentuje svůj výběr, zdůvodňuje svůj názor.

Zopakujte si (řešení):

1. V 16. stol. (roku 1526), v Českých zemích vládli od této doby Habsburkové.
2. Panovníci začali omezovat jejich výhody a právo zasahovat do státních záležitostí.
3. Na Bílé hoře (u Prahy; v současnosti patří k Praze; v 17. stol., roku 1620).
4. Aby děti nemusely z paměti odříkávat učivo přesně podle učebnice, aby učitel používal názorné pomůcky a srozumitelně vysvětloval učivo, aby učitelé nepoužívali tělesné tresty, aby mohly chodit do školy i dívky.

PRACOVNÍ SEŠIT

1. Rakousko + České země + Uhry
2. 1526 – C; 1618 – D; 1620 – B; 1621 – A
3. brali, omezovali; Prahy, Vídně; Staroměstském náměstí; katolické; odejít ze země

PRACOVNÍ SEŠIT

4. armáda habsburského panovníka (vlevo) proti vojsku české šlechty a měšťanů; prohrála česká šlechta
6. a) o Janu Amosovi Komenském, b) kněz a učitel, c) A. moderní, pro žáky zajímavé způsoby: vyučování formou hry či pomocí obrázků a kreseb; vysvětlování učiva; žádné tělesné tresty; B – zastaralé způsoby: učení z paměti, doslovně podle učebnice; děti učivo nechápaly, jen odříkávaly; tělesné tresty

2. JAK SE ŽILO NA ZAČÁTKU NOVOVĚKU

DNP Motivace: Povídáme si o tom, jaké vymoženosti ve středověku a na začátku novověku tehdejší děti a rodiny ve srovnání se současností neměly, jaké měly povinnosti apod.

DNP Hlasitá četba Selského otčenáše. Zeptáme se žáků, kterým slovům nerozumějí. Nejprve je necháme, aby v kontextu s ostatním textem zkusili význam slov vysvětlit. Teprve potom vysvětluje vyučující.

1. Na koho si sedláci stěžují a jaké důvody je vedly ke stížnostem a prosbám?

Řešení: Stěžují si na své pány – velkostatkáře, na poklasného = dozorce, který hlídal úrodu, na šafáře = řídil hospodářství na statku; vedla je k tomu těžká práce na panském (robota), velká přísnost dozorců.

2. Kdo byl v tehdejší době označován jako pán?

Řešení: příslušník šlechty a kterýkoli vlastník půdy, na níž pracovali sedláci, rolníci a nemajetní

VE ŠKOLE

PT Vysvětlete rozdíl mezi gramotným a ngramotným člověkem. Jak ovlivňuje vzdělanost život lidí?

Řešení: Gramotnost je schopnost číst, porozumět obsahu čteného a psát. Vzdělanost ovlivňuje např. celkový kulturní a společenský přehled, sociální vztahy a zaměstnanost.

Který ze světových jazyků má podle vás v současnosti největší uplatnění? Zjistěte, zda se dnes v některé zemi hovoří latinsky.

Řešení: Angličtina. Latina se používá ve Vatikánu, kde má vedle italštiny postavení úředního jazyka (latinu používá především Svatý stolec, tedy úřad papeže, jinak se běžně používá při komunikaci italština).

5. První česky psané slabikáře vznikaly v 16. století. Název českého slabikáře z 16. století na obrázku (vpravo) zní: „Slabikář český a jiných náboženství počátkové: kterýmžto věcem dítky křesťanské hned zmladosti učeny býti mají“. Převeďte tento název do současné spisovné češtiny.

Řešení: Slabikář český a jiných základy (počátky) (různých) náboženství: tyto věci (těmto věcem) se děti křesťanského vyznání mají učit hned v mládí.

MPV VV – tvorba obrázkové učebnice. Žáci vytvoří tří- až čtyřčlenné skupinky podle toho, který předmět mají v oblíbenosti. Vyberou si nějaký tematický okruh a zpracují ho obrázkovou formou podobně jako Komenský.

6. Víte, jakého vzdělání musí dnes dosáhnout učitel?

Řešení: Učitel musí mít vysokoškolské vzdělání (platnost zákona od 1. 1. 2015).

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 5

- a) rolníci, šlechtici, řemeslníci, obchodníci, chudina, b) 1. chudina – ve městech i na vesnicích; 2. rolníci – na vesnicích; 3. řemeslníci a obchodníci – ve městech, někteří řemeslníci (např. kováři, obuvníci) i na vesnicích; 4. šlechtici – na zámcích a v palácích na venkově a ve městech
- robota – povinná práce např. na polích pána několik dní v týdnu; chudina – nemajetní lidé; ngramotný – neumí číst, psát, počítat; zámek – výstavné sídlo šlechticů; řemeslník – vyrábí určitý druh zboží
- a) plesy; b) hony; c) zámky

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 6

- a) několik dní v týdnu robotovat na polích svého pána; d) odevzdávat pánovi část své úrody; f) poslouchat svého pána
- stěhovat se bez svolení pána na jiné panství
- a) chrám svatého Mikuláše (Praha), c) sloup Nejsvětější Trojice (Olomouc)

3. BAROKO

7. Vymenujte umělecké slohy, které jste dosud poznali. Pomohou vám jejich začáteční písmena: r...; g...; r...;

Řešení: románský, gotický, renesanční (sloh)

MPV VV – určování uměleckých slohů podle obrázků či fotografií. Připravíme si obrázky známých staveb různých slohů. Společně je pojmenujeme a žáci je přiřazují k jednotlivým slohům (románský, gotický, renesanční).

MÓDA V DOBĚ BAROKA

8) Prohlédněte si obrázky barokního oblečení. Myslíte si, že byl tehdejší oděv praktický a pohodlný?

Řešení: Ženy – bohaté sukně z hedvábí a brokátu, rukávy zakončené krajkou, korzet vyztužený velrybími kostmi, klobouky zdobené ptačím perem; z dnešního pohledu nepohodlné a nepraktické.

Muži – košile, vesta, kabátek, široké nabírané nohavice pod kolena, paruka z vlnitých vlasů, klobouk s perem; z dnešního pohledu nepraktické.

MPV VV – vytváření oblečení daného stylu. Na úvod si zopakujeme základní znaky módy (oblečení) jednotlivých již probraných slohů. Žáky rozdělíme na 4 skupiny, každá vyrábí obraz postavy v životní velikosti. Jednoho ze skupiny obkreslí na papír, vystříhnou siluetu postavy a následně vytvářejí oblečení slohu přiděleného své skupině (barokní, renesanční, gotický, románský).

DNP Detektivní pátrání po barokních památkách (v místě bydliště a blízkém okolí ve skupinkách nebo individuálně). Najdeme jednu barokní památku, kterou navštívíme. Pořídíme si její fotografii a zjistíme informace o ní. Společně si ve třídě ukážeme fotografie a jednotliví žáci (skupiny) prezentují zjištěné informace.

Zopakujte si (řešení):

1. Poddaní – v novověku všichni, kteří byli podřízeni pánovi, pro něhož např. byli nuceni pracovat na jeho polích (robotovat) a odvádět mu část ze své úrody; poddaní byli závislí na pánovi neboli nesvobodní.
2. Robota – nucená práce poddaných na polích pána několik dnů v týdnu (většinou 3 dny i víc); nevolnictví – označení závislosti nevolníka na jeho pánu (majiteli půdy); poddaní se nesměli bez svolení pána odstěhovat nebo oženit (vdát) na jiné panství.
3. Školní docházka byla nepovinná, do školy mohli chodit jen chlapci; šlechtici a bohatí měšťané si platili soukromé učitele. Chudší děti mohly navštěvovat městské nebo církevní školy.
4. Barokní stavby: církevní stavby – kostely, kláštery, kaple; zámky, barokní domy, radnice, kašny, morové sloupy.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 7

7. 1. baroko, 2. Komenský, 3. Habsburkové, 4. rolníci, 5. šlechtici, 6. katolické; **tajenka:** robota
8. habsburská říše, česká šlechta, nekatolíci, Bílá hora, Staroměstské náměstí
9. negramotný, slabikář, čtení, psaní, počty, škola

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 8

10. **tajenka:** novověk
11. radnice (zelený díl); klášter (modrý díl); kostel (fialový díl); zámek (oranžový díl)

UČEBNICE

str. 13

OPAKOVÁNÍ – HABSBUKOVÉ ČESKÝMI KRÁLI, BAROKO

Řešení: 1. b); 2. c); 3. a); 4. b); 5. c); 6. a); 7. Jan Amos Komenský, b); 8. a); 9. b); 10. c)

UČEBNICE

str. 14

4. MARIE TEREZIE A JOSEF II. ZLEPŠUJÍ ŽIVOT PODDANÝCH

1) Najděte v textu větu, která naznačuje, že pověsti jsou částečně smyšlené.

Řešení: Věta: „A není-li to pravda, je to aspoň hezky vymyšleno.“ Dále opakující se slovo *prý* a slovo *údajně*.

MeDo Žáci vybírají a píšou do sešitu reformy Marie Terezie. Diskutujeme o jejich prospěšnosti. Reformu týkající se povinné školní docházky rozebereme. Vedeme diskuzi tak, aby žáci pochopili, že tím panovníce neomezila svobodu dětí, ale že vzdělání (tehdy jen základní: znalost čtení, počítání a psaní) umožňovalo najít lepší práci, jít studovat, v dospělosti se stát např. úředníky a mít tak lepší život. To platí i dnes. **Zajímavost:** Děti nebyly rozděleny do tříd podle věku, učily se všechny v jedné třídě; neukáznění žáci museli sedět vzadu v „oslovské lavici“ pod obrázkem osla. Na venkově se vyučovalo v bytě učitele nebo

na faře. Učitelem tam mohl být každý, kdo uměl alespoň trochu číst, psát a počítat. Ve městech se vyučovalo ve školách, učitelé byli většinou vzdělaní.

Otázky pro žáky: Stačí v dnešní době umět jen tři základní znalosti – umět číst, psát a počítat? Měly děti prostých lidí nějaké povinnosti před zavedením povinné školní docházky? (Řešení: Musely se starat o mladší sourozence, mýt nádobí a uklízet doma, pomáhat na poli, dále např. v chlévě a na zahradě, ve městech pracovat v řemeslnické dílně.) Reforma týkající se jmen a čísel domů: povídáme si s žáky o jménech lidí do té doby, než byla zavedena příjmení a čísla domů. (Řešení: Lidé měli jen křestní jména, k nim se přidávalo přízvisko podle toho, jaké zaměstnání nebo typickou vlastnost člověk měl, kde bydlel apod.) Domy ve městech mívaly nad vchodem různá znamení, např. zvon, slunce. Řemeslníci zase znaky toho, co vyráběli.

2. **Čím si Josef II. ve skutečnosti vysloužil pověst laskavého panovníka?**

Řešení: Byl skromný, chodil mezi prosté lidi, aby poznal jejich život, vydal spoustu reforem (změň k lepšímu) ve prospěch poddaných, pro rozvoj řemesel, obchodu a podnikání.

VLÁDA MARIE TEREZIE A JOSEFA II.

1. **Prohlédněte si v galerii panovníků portréty Marie Terezie a Josefa II. Zjistěte, kolik žen získalo titul české panovnice.**

Řešení: Pouze jedna – Marie Terezie.

Jak Marie Terezie zlepšila život prostých lidí

 Kolik let dnes trvá v České republice povinná školní docházka?

Řešení: Povinná školní docházka dnes trvá 9 let, dále je povinný rok předškolního vzdělávání (od roku 2017).

 Na kolik krajů je rozdělena Česká republika? Kdo dnes stojí v čele krajských úřadů?

Řešení: 14 krajů. V čele 13 krajů ČR stojí hejtmani. V čele 14. kraje, kterým je Hlavní město Praha, stojí primátor.

 MeDo Pobavíme se s žáky, z jakého slova mohlo vzniknout příjmení každého z nich, z čeho je odvozené, kde je jeho původ. (Použijeme encyklopedický slovník příjmení).

CO SE ZMĚNILO ZA JOSEFA II.

2. **Co podle vás odváděli poddaní jako daň, když nemohli zaplatit penězi?**

Řešení: Platili tím, co se urodilo na polích (tzv. naturální dávky), hlavně obilím a luštěninami, dále např. vejci, drůbeží.

MeDo Nejprve s žáky zopakujeme, jak lidi z vesnic svazovalo nevolnictví. Lépe pak pochopí, jak se po jeho zrušení poddaným částečně ulevilo. Vysvětlíme také, proč jen částečně. (Řešení: Protože museli i nadále robotovat, odvádět dávky.) Naopak vrchnost zrušení nevolnictví nevířala, pro ni bylo výhodné mít co nejvíc poddaných.

Každodenní život venkovských lidí

3. **Porovnejte bydlení lidí na venkově tehdy a dnes.**

Řešení: V novověku bydleli lidé v přízemních domcích, největší místnost byla kuchyně, kde se vařilo, jedlo i spalo, podlaha byla z udupané hlíny; u domu – chlévy, kurník pro slepice, stodola; v zahradě ovocné stromy; jedli lžícemi z jedné mísy.

 Ze kterého světadílu byly do Evropy přivezeny brambory?

Řešení: Brambory byly do Evropy přivezeny z Jižní Ameriky.

DNP Přílohy. Jaké přílohy lze připravit z brambor? Např.: vařené, pečené brambory, brambory ve slupce, šťouchané, bramborová kaše, bramborový salát, hranolky, krokety, americké brambory; pochutina: bramborové lupínky. Pobavíme se o tom, jak se jednotlivé přílohy připravují a které jsou méně zdravé a proč.

MPV VV – vytvoříme razítka ze starých brambor. Potiskneme razítka tričko, výkres, sklenice, hrnky. Podle materiálu, na který budeme tisknout, zvolíme vhodnou barvu (na textil, na keramiku, temperové barvy na papír).

Zopakujte si (řešení):

1. Roboty maximálně 3 dny v týdnu, povinná školní docházka pro chlapce i děvčata od 6 do 12 let; rozdělení země na kraje; papírové peníze; číslování domů; zavedení příjmení.
2. Zrušení nevolnictví; povolení i jiných náboženství než katolického; některé kláštery byly zrušeny a jiné přeměněny na nemocnice, ústavy pro chudé a sirotky a kasárny pro vojáky; podpora řemesel, podnikání a obchodu, zakládání manufaktur (řemeslnické dílny, v nichž každá skupina pracovala jen na určité části výrobku). Nesouhlasíme s rušením klášterů, došlo ke ztrátám uměleckých hodnot a byla zrušena svobodná duchovní služby některých církevních řádů.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 9

1. Josef II. byl syn Marie Terezie.
2. a) pracovitá, cílevědomá, starostlivá, přísná, odpovědná, b) svou rodinu, procházky, jízdu na koni; c) státnické povinnosti: vyřizování státních záležitostí, porady s ministry; rodinné povinnosti: sestavovala režim dne pro děti, věnovala se dětem, dbala o jejich vzdělání

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 10

- d) lež; pravda; pravda; lež
3. povinnosti pro chlapce i děvčata chodit do školy; od 6 do 12 let; číst, psát, počítat
  4. 1. Josef, 2. kraje, 3. docházku, 4. patenty, 5. nevolnictví, 6. klášterů, 7. dvanácti, 8. roboty; **tajenka:** jedenáct; 5 synů
  5. jiné zařízení třídy (hlavně lavice a židle, tabule), nemají počítač, děti mají jiné pomůcky (v první lavici mají žáci na psaní břidlicové tabulky, vedle má tašku místo např. školního batohu, nemají penály), dítě vpravo si odpykává trest, na zdi visí kříž

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 11

6. Marie Terezie: b, c, e, f, g; Josef II.: a, d, h
7. 1. řádek: E – B – D – C; 2. řádek: F – A

UČEBNICE

str. 16

5. VYNÁLEZY MĚNÍ ŽIVOT LIDÍ (18. A 19. STOL.)

MeDo Literární ukáзка je vhodným úvodem k navození rozpravy o tom, jak vynálezy a objevy mění život lidí, slouží jim, ulehčují práci, mohou však být také zneužity; to by měli žáci rozlišit a uvést příklady. Tím je vlastně učíme uplatňovat vlastní úsudek a názor.

1. **Co vlastně byl ohňový vůz, který Josef Božek předváděl ve Stromovce?**
Řešení: Automobil poháněný párou.
2. **Co dalšího Josef Božek ještě sestrojil?**
Řešení: Kolesovou loď s parním pohonem.
3. **Řekněte synonymum (slovo souznačné) se slovem „kasa“, které je použito v textu výše.**
Řešení: Pokladna.
4. **Kdo a kde vyráběl ve středověku a na počátku novověku věci potřebné k životu (např. nářadí, látky, boty)?**
Řešení: Řemeslníci ve městech, některé i na venkově (např. obuv, kovář – podkovy).
MPV PČ – výroba bot z papíru a stuhy/látky. Výrobek bude pouze atrapa. Smyslem práce je, aby žáci pochopili princip výroby bot a co je na výrobu potřeba. (Papír = kůže, bavlnka = šicí nit, tvrdý karton = podrážka, jehla)

MANUFAKTURY

DNP **Uvedení způsobu práce: manufaktura.** Žáci si zkusí vyrobit lepenkové/papírové kachle formou manufaktury. Rozdělíme žáky do 4 skupin. 1. skupina maluje/rýsuje tvary kachlí, 2. skupina kachle vystřihuje, 3. skupina předmaluje do kachlí vzory, 4. skupina kachle vymaluje.

- ⑤ **Vysvětlete, co bylo nevolnictví a kdo je zrušil. Jaké možnosti měli lidé z vesnic po zrušení nevolnictví?**
Řešení: Nevolnictví znamenalo, že poddaní neměli úplnou svobodu (volnost), to znamená, že se např. nesměli bez svolení svého pána stěhovat, oženit se (vdát se) na jiné panství, dát děti do učení nebo studovat; tohle všechno po zrušení nevolnictví mohli. (Nevolnictví zrušil císař Josef II. roku 1781.)

 Pracujte ve skupinkách. Papír přeložte podélně na polovinu. Do jednoho sloupce napište klady, do druhého záporny technického pokroku.

Řešení: klady – rychlejší, dokonalejší a levnější výroba zboží, dostatek výrobků, rychlejší doprava, zjednodušení práce.
záporny – propouštění přebytečných dělníků, které nahradily stroje; lidé se technických vymožeností zprvu báli; nebezpečí zneužití vynálezů.

UČEBNICE

str. 17

TOVÁRNÝ

DNP *Práce s Naši vynálezci.* Žáci se rozdělí do 4 skupin, každá skupina zjistí informace o jednom z vynálezů, které jsou v učebnici. (např. ruchadlo; bratrance Veverkovy pouze zmíníme, ale žáci o nich nemusejí zjišťovat informace).

- ⑥ a) **K čemu slouží bleskosvod, kterému se nesprávně říká také hromosvod?**

Řešení: Bleskosvod svádí bleskový výboj do země, chrání tak budovy před požárem nebo před poškozením.

b) **Víte, k čemu sloužil na lodi lodní šroub? Zjistěte, co v dnešní době pohání moderní lodě.**

Řešení: Lodní šroub se otáčí a tímto pohání loď. Současné lodě pohánějí elektromotory, dieselové (naftové) motory, solární pohon, nejmodernější je jaderný pohon.

UČEBNICE

str. 18

ZANIKNE ČESKÁ ŘEČ?

MeDo Po přečtení textu na této straně učebnice si s žáky povídáme o kultuře. Jaké kulturní akce v poslední době navštívili? Kterou knihu četli? Zeptáme se, kdo z dětí už byl v Národním divadle v Praze a kdo chodí s rodiči do divadla. Zvláště zdůrazníme, že na stavbu Národního divadla lidé dobrovolně přispívali. Povídáme si o ochotnickém divadle – jak se liší od profesionálního divadla, jestli v místě jejich bydliště hraje ochotnické či amatérské divadlo. Kam chodili lidé na filmy, když ještě nebyla televize? Proč bylo tak důležité, aby v minulosti byly vydávány právě české knihy, noviny, časopisy, slovníky a učebnice mluvnice?

 Dokončete lidové rčení: „Kolik jazyků umíš, tolikrát...“

Řešení: ... jsi člověkem.

MeDo Zeptáme se žáků, jaké výhody a nevýhody by mělo, kdyby všichni lidé mluvili stejným jazykem, a proč tomu tak není. Stačí v současné době ovládat jen svou rodnou řeč? Žáci argumentují.

DNP Jazyk jednotlivých států. Žáci se seskupí kolem mapy Evropy. Ukazují, se kterými státy sousedí Česká republika, a říkají, jakým jazykem občané těchto států mluví.

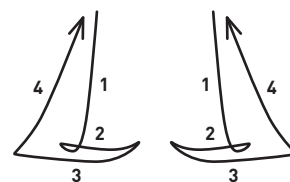
- ⑦ **V polovině 19. století poprvé zazněla v jedné divadelní hře píseň, jejíž první sloka se později stala naší státní hymnou. Jak se nazývá? Zaspívejte si ji.**

Řešení: Kde domov můj.

MPV HV – Připomeneme si, v jakém taktu je naše státní hymna. Zkusíme společně dirigovat v tomto taktu. Rozdáme žákům hudební nástroje.

(Řešení: 4/4 takt.)

MeDo Připomeneme žákům, že v případě, když slyšíme českou hymnu, stojíme v pozoru.

- ⑧ **V den slavnostního otevření Národního divadla se hrála opera hudebního skladatele Bedřicha Smetany. Zjistěte její název.**

Řešení: Název opery je Libuše.

MPV HV – Pustíme žákům operu Libuši. Jaké hudební nástroje v ní můžeme slyšet?

MeDo Zajímavostí je, že fanfáry z opery Libuše můžeme slyšet před slavnostním proslovem nebo při příchodu prezidenta České republiky.

Zopakujte si (řešení):

1. Např.: robota maximálně tři dny v týdnu; povinná školní docházka pro chlapce i děvčata od 6 do 12 let.
2. Zrušil nevolnictví, povolil i další náboženství (do té doby bylo povoleno jen katolické).
3. Manufaktury – rychlejší výroba, více se vyrobilo, levnější zboží, protože skupinka dělníků vždy pracovala na určité části výrobku; továrny – velké haly, v nichž se díky strojům vyrobilo velké množství zboží.
4. Ruční pohon, vodní pohon, vítr, pára, benzinové motory, naftové motory, elektřina. Nesmíme zapomenout na využití zvířat a především jejich tažné síly v zemědělství (např. orba, pohon pro mlátičku) a v dopravě (i po kolejích).
5. Českému jazyku hrozilo, že jím budou mluvit jen prostí lidé na venkově a že zanikne. O jeho záchranu se zasloužili vzdělaní lidé, kteří měli český jazyk rádi a chtěli, aby byl rovnocenný s ostatními jazyky Evropy.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 12

1. parolod – obrázek b); bleskosvod – c); ruchadlo – d); obloukovka – a)
2. a) Prokop Diviš, b) Josef Ressel, c) Josef Božek, d) František Křížík, e) František a Václav Veverkové
3. a) manufaktury, b) továrny

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 13

4. a) z Olomouce; b) vozy tažené koňmi (koňské povozy) – vlaky a tramvaje tažené koňmi po kolejích – vlaky tažené parní lokomotivou, auta a lodě na parní pohon; c) 2, 1, 3; d) vůz tažený po kolejích (koněspřežná dráha či koňka; s lidmi 1 vůz, nákladní menší vozy i 4, podle terénu) se díky nižšímu jízdniému odporu pohyboval rychleji a uvezl těžší náklad než vůz tažený koňmi po cestě. Obdobně parní lokomotiva oproti kočce dokázala uvést větší množství železničních vozů (vagonů) a pohybovat se rychleji, pochopitelně odpadlo přepřahání koní atd.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 14

5. 1. parník, 2. brambory, 3. stroje, 4. manufaktury, 5. poddaní, 6. příjmení, 7. továrny, 8. pluh, 9. robota, 10. dělníci; *tajenka*: parní pohon
6. a) nos, b) talíř, c) žák, student, d) zelený salát, e) basa, f) učitel

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 15

7. ve školách, v divadle, jazykové příručky (např. slovníky spisovné češtiny), četba novin, četba knih, kočovné divadlo
8. a) všichni lidé, šlechta, zemské úřady, následník trůnu (budoucí panovník) princ Rudolf; b) 2, 3, 4

UČEBNICE

str. 19

6. PŘÍCHÁZÍ 2. POLOVINA 19. STOLETÍ

MeDo Nejdříve se věnujeme povstání roku 1848. Toto téma je pro žáky obtížnější na pochopení, proto je nutno zaměřit se na povstání vyvolané nespokojeností lidí a vysvětlit příčiny nespokojenosti. Probereme, kterým požadavkům panovník vyhověl a co se změnilo v životě lidí. Můžeme porovnat s přítomností: S čím jsou dnes lidé nespokojeni?

1. **Ve kterém městě byl sériově vyroben první český automobil?**
Řešení: V Kopřivnici. (První automobil u nás a zároveň i v Rakousko-Uhersku byl vyroben v Adamově.)
2. **Jaká byla průměrná rychlost prvního auta z Kopřivnice? Jakým způsobem tato první auta startovala?**
Řešení: 22 km za hodinu, motor se roztáčel klikou.
MPV VV – Zvětšujeme obrázek. (Obrázek/fotografie českého automobilu z 19. stol., čtvercová síť formátu A3.) Společně vytvoříme vozový park. Zvětšujeme obrázky, které si žáci přinesli.

POVSTÁNÍ V ROCE 1848

9) Jak rozumíte požadavkům Čechů?

Řešení: Po zrušení roboty by rolníci nemuseli pracovat na polích svého pána, byli by svobodnými lidmi; nemuseli by být povinně katolíky, mohli by si vybrat i jiné náboženství; český jazyk by byl rovnoprávný s jazykem německým; panovník by už nerozhodoval sám o důležitých věcech v zemi; České země by měly své úřady s českými úředníky, ale od habsburské říše by se neodtrhly.

KONČÍ ROBOTY (V ROCE 1848)

10) Vysvětlete, co se ve venkovských rodinách změnilo po zrušení nevolnictví a co po zrušení roboty.

Řešení: Po zrušení nevolnictví – lidé z venkova se mohou stěhovat, oženit či vdát se na jiné panství bez svolení pána, jejich děti mohou jít do učení nebo na studia.

Po zrušení roboty – rolníci nemusejí pracovat na polích svého pána, mohou si koupit půdu a hospodařit na ní nebo odejít do města pracovat do továrny.

UČEBNICE

str. 20

ROSTE TOVÁRNÍ VÝROBA

Nejznámějším českým strojírenským závodem se v této době staly Škodovy závody v Plzni, které založil Emil Škoda. Existuje tato továrna i dnes? Co vyrábí?

Řešení: Ano, vyrábí např. elektrické lokomotivy, tramvaje, vagony, soupravy metra, motory a elektroniku do trolejbusů, elektromotory, elektrické autobusy, trolejbusy s bateriovým pohonem.

BENZINOVÉ MOTORY A ELEKTŘINA

11) Zjistěte, čím lidé svítili před zavedením elektřiny do domácností.

Řešení: Loučemi, svíčkami, petrolejovými a olejovými lampami.

MPV PČ – výroba svíčky. Vyrobit s žáky gelovou svíčku (gel, sklenička, knot, okrasy do gelu, hrnec, nádoba na míchání barvy a gelu, lžíce, lepidlo na přilepení knotu ke dnu sklenice, hořák, na kterém rozehrějeme gel). Přesný návod lze najít na <http://www.tvorive-projekty.cz/vyroba-gelovych-svicek.aspx>.

ROZVOJ MĚST

Do vyhledávače zadejte výraz „pavlač – Wikipedie“. Vyhledejte, co je pavlačový dům a co je typické pro pavlač.

Řešení: Pavlač je předsazená konstrukce přečnívající před nosnou zdí, která slouží jako přístupová cesta k jednotlivým bytům v jednom podlaží. Na konci 19. století a na začátku 20. století se používaly především u bytových objektů nižší kategorie. V nynější době se používají především v oblastech mírnějšího klimatu u bytových objektů s menším počtem podlaží.

(<https://cs.wikipedia.org/wiki/Pavla%C4%8D>)

UČEBNICE

str. 21

DELŠÍ POVINNÁ ŠKOLNÍ DOCHÁZKA

12) Jak se nazývají lidé, kteří umějí číst, psát a počítat? Jak se říká těm, kteří tyto základní dovednosti neovládají?

Řešení: Gramotní lidé. Negramotní neboli analfabeti.

13) Který panovník zavedl v našich zemích povinnou školní docházku?

Řešení: Marie Terezie (r. 1774).

Zjistěte, co je ústava a co obsahuje.

Řešení: Ústava je základní zákon státu. Obsahuje informace o státním zřízení, o vládě, o rozdělení moci ve státě, dále pak zákony a předpisy, kterými zaručuje občanům základní lidská práva. Říká, co je státní občanství, co jsou státní symboly.

MeDo Přineseme na ukázkou Ústavu ČR a přečteme z ní úryvek, aby žáci věděli, jakým způsobem jsou zákony formulovány.

MPV ČJ (sloh) – Žáci se pokusí vymyslet a napsat 5 zákonů, které se budou týkat ekologie či životního prostředí nebo mezilidských vztahů. (obtížnější úkol)

TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK

Zopakujte si (řešení):

1. Češi nebyli spokojeni s tím, že panovník omezuje svobodu lidí, policie pronásleduje všechny, kteří si dovolí kritizovat způsob panovníkovy vlády, že o naší zemi rozhoduje rakouská vláda ve Vídni a musí se povinně mluvit na českých školách a na úřadech německy.
2. Po zrušení roboty.
3. Benzinový motor a elektřina.
4. Rakousko-Uhersko.

- Škrtnuté události: na Staroměstském náměstí popraveno ...; zavedena povinná školní docházka; zrušeno nevolnictví; České země se odtrhly od habsburské říše
- a) Vláda se obávala účasti Čechů na řízení státu a jejich odtrhnutí od habsburské říše; b) zrovnoprávnění češtiny s němčinou, zrušení poddanství a roboty, řešení českých problémů českými úřady v Praze, konec neomezené vlády panovníka

- c) úkryt pro střelce a k zadržení vojáků; d) zrušení roboty a poddanství
- a) robota, b) pára, c) elektřina, d) Veverkové, e) Křižík
  - a) Präsident; b) Rakousko-Uhersko; c) František Josef I.; d) Tomáš Garrigue Masaryk

- b)
- a) Rakousko-Uhersko, b) k Rakousku
- D – E – B – C – A

7. PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

1. Co jste se dozvěděli z ukázky o zdravotním stavu Švejka?

Řešení: Švejk měl revma, nemohl se dostatečně hýbat – používal kolečkové křeslo („vozejk“).

DNP Hra na nemoci. Připravíme lístečky, na které napíšeme různé nemoci, např. revma, spalničky, příušnice, angína, anorexie, diabetes/cukrovka, slepé střevo, epilepsie, šok, zápal plic. Na kartičky pak napíšeme, jejich popis. Žáci ve skupinách přiřazují, co k čemu patří. Společně kontrolujeme a vysvětlujeme si to, čemu žáci nerozumějí. Společně vyvozujeme příznaky. Ty máme napsané na dalších kartičkách a na závěr je žáci společně přiřadí. Nemocí může být mnohem víc.

MPV VV – 3 kartičky (1 nemoc) zavěsíme pod sebe na provázek: 1. název nemoci, 2. popis nemoci, 3. příznaky (projevy) nemoci. Zavěsíme ve třídě.

2. Vyhledejte v ukázce věty, ze kterých je patrné, že Rakousko-Uhersko prohrává válku.

Řešení: „S Rakouskem je to moc špatný. Jsme bití jako žito, a proto mě volají na vojnu.“

1. Napište letopočet, kterým začíná 20. století.

Řešení: 20. století začíná rokem 1901.

2. Na mapě světa ukažte Afriku a Asii. Co jsou nerostné suroviny? Jmenujte, které znáte.

Řešení: Nerostné suroviny jsou horniny nebo minerály, které využíváme pro své potřeby, např. rudy (železná ruda, rudy barevných kovů: např. mědi, zinku, cínu, olova), drahé kovy (zlato, platina), uhlí, ropa, písek, jíla.

14. Proti kterým státům tedy Spojené státy americké bojovaly?

Řešení: USA bojovaly proti Německu, protože německé ponorky potápěly americké obchodní lodě, a proti Rakousko-Uhersku, Itálii.

15. Z mapky vyčtěte, které státy bojovaly na straně Rakousko-Uherska a Německa a které státy bojovaly proti nim.

Řešení: Na straně Rakousko-Uherska a Německa: Bulharsko, Turecko; proti: Rusko, Francie, Velká Británie, Srbsko, Řecko, Rumunsko, Itálie; neutrální: Španělsko, Švýcarsko, Nizozemsko, Irsko. (Lze žákům doplnit, co nevyčtou z mapky, že proti bojovaly USA, Belgie; neutrální byly: severské země (Dánsko, Norsko, Švédsko, Finsko).

MPV VV – výroba vzducholodě. Ve dvojicích vyrábíme vzducholodě. Necháme na představitosti a kompletní přípravě žáků. Žáci doma zjistí, jak vzducholodě vypadá, domluví se na materiálu a způsobu výroby. Předem znají časovou dotaci (stanoví učitel, např. 2 hodiny) a kritéria hodnocení poroty, kterou utvoří další 2 přizvaní učitelé. Kritéria hodnocení: např. velikost, originalita, výtvarné ztvárnění, materiál. Učitelé hodnotí každé kritérium body 1 až 5, přičemž nejlepší je 5 bodů.

JAK JSME ŽILI ZA VÁLKY

16) Proč museli Češi bojovat na straně Rakousko-Uherska?

Řešení: Protože České země byly součástí Rakousko-Uherska, které se skládalo z více zemí.

DNP Fotografie v učebnici. Pobavíme se s žáky o tom, zda někdy stáli na něco v tak dlouhé frontě, jak vidíme na fotografii v učebnici. Na kterém náměstí podle fotografie bylo shromáždění 28. 10. 1918?

CHCEME BÝT SAMOSTATNÍ

17) Jakým způsobem si každoročně připomínáme vznik samostatné Československé republiky?

Řešení: Den 28.10. je státní svátek – Den vzniku samostatného československého státu, konají se např. průvody, koncerty, výstavy, přednášky o této době, shromáždění.

Zopakujte si (řešení):

1. První světová válka začala r. 1914. Světová se nazývá proto, že se do ní zapojilo mnoho států a tento konflikt ovlivnil celý svět; nebojovalo se jen v Evropě, ale také v Africe, Rusku a Tichomoří.
2. Skončila roku 1918. Ano, Češi bojovali hlavně na východní frontě v Rusku a na západní frontě ve Francii.
3. Odtrhly se od něho všechny země, které k němu před válkou patřily, a vznikly z nich samostatné státy.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 19

1. 1. Rusko, 2. panovník, 3. dělníci, 4. tank, 5. vojáci, 6. továrna, 7. atentát, 8. voda, 9. pára, 10. pluh, 11. Rakousko, 12. kašna; **tajenka:** světová válka
2. začala roku 1914, skončila roku 1918
3. ponorky, děla, tanky, letadla, plyn

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 20

4. a) umístění kulometu ve stíhačce, b) bombardéry, stíhačky, pistole, pušky, kulomety, bojový plyn (yperit)
5. a) tank, b) potravinový lístek, c) Rakousko-Uhersko, d) Československo, e) vzducholod

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 21

6. a) chléb, mouka, maso, cukr; b) na vesnici
7. a) I – F – K – H – J – G – C – D – L – B – E – A; b) párou

UČEBNICE

str. 25

OPAKOVÁNÍ – NOVOVĚK – NAŠE ZEMĚ ZA VLÁDY KRÁLŮ

Řešení: 1. Marie Terezie – b), d); Josef II. – a), c); 2. b); 3. c); 4. a), 5. c); 6. a); 7. b); 8. c); 9. c); 10. b)

UČEBNICE

str. 26

CO BY VÁS MOHLO ZAJÍMAT

DNP Projekt. Žáci si ve dvojicích vyberou jeden z přístrojů / dopravních prostředků a vytvoří tzv. obrázkové pásmo jeho vývoje od minulosti do dnešní doby. U každého obrázku napíšou nějakou vývojovou změnu, případně rok, kdy se dostal daný typ přístroje / dopravního prostředku na trh.

UČEBNICE

str. 27

PŘEHLED UDÁLOSTÍ V NAŠICH ZEMÍCH V LETECH 1618–1918

DNP Přehled událostí v našich zemích v letech 1618–1918. Připravíme si otázky a fakta z jednotlivých období, která jsme již probrali, žáci se rozdělí do skupin a společně se radí, odpovídají a zařazují do jednotlivých století. Pokud odpovědí správně, dostanou 2 body, pokud správně zařadí do století, dostanou 0,5 bodu. Skupiny se střídají.

1. JSME SAMOSTATNÝ STÁT

1. Kterou významnou událost oslavujeme 28. října? Pokud to nevíte, kde najdete co nejrychleji odpověď?

Řešení: Vznik samostatného Československa roku 1918. Informaci najdeme v kalendáři nebo na internetu.

DNP 28. října. Co je ve vašem městě pojmenováno podle data vzniku samostatného československého státu? **Řešení:** Např. náměstí v Brně, Tišnově, Žatci; ulice v Lanškrouně, Praze, Chomutově, ve Frýdku-Místku. Ukážeme si města na mapě.

2. Koho nám úvodní text představuje? Co o této osobnosti víte?

Řešení: Ukázka představuje našeho prvního prezidenta, kterým se stal Tomáš Garrigue Masaryk.

MPV ČJ – TGM Připravíme si krátký text s větším množstvím informací o TGM. Žáci si text přečtou a snaží se zapamatovat si co nejvíce informací. Odloží text. Odpovídají písemně/ústně na otázky, které jim položíme. Procvičujeme čtení s porozuměním.

Text pro žáky: Tomáš Garrigue Masaryk, označovaný T. G. M., TGM nebo prezident Osvoboditel. První prezident Československé republiky. Masaryk pocházel z chudé rodiny. Otec, původem Slovák, byl kočí a matka pracovala jako kuchařka. Studoval ve Strážnici, v Brně a ve Vídni. V roce 1878 se oženil s Američankou v New Yorku. Odcestoval do Švýcarska, kde musel zůstat kvůli politické situaci v zemi. Jeho přítel byl Edvard Beneš. Zpráva o revoluci v Praze a vzniku samostatného Československa dne 28. října 1918 zastihla T. G. Masaryka ještě v Americe, stejně jako zpráva o jeho zvolení prezidentem. Cestou domů navštívil už jako prezident Velkou Británii, Francii a Itálii i české legionáře a 21. prosince 1918 byl triumfálně uvítán v Praze. Prezidentem byl zvolen celkem čtyřikrát. Kvůli špatnému zdraví abdikoval, asi 2 roky nato zemřel v roce 1937.

MeDo Vysvětlíme si, co je abdikace (odstoupení z funkce, zřeknutí se funkce), ukážeme si na mapě všechny zeměpisné pojmy. Vysvětlíme si, kdo byl Edvard Beneš (r. 1915 emigroval do zahraničí a začal v rámci zahraničního odboje a boje za samostatnost Čechů a Slováků spolupracovat s T. G. Masarykem v Paříži a ustanovil Československou národní radu, která se stala základem budoucí vlády Československa. Po 1. světové válce byl ministrem zahraničí Československa, r. 1935 se stal 2. prezidentem Československa, r. 1938 abdikoval, znovu prezidentem v letech 1945 až 1948; v letech 1940 až 1945 byl prezidentem Československa v exilu.)

- 1 a) Do které říše patřily naše země od 16. století až do vzniku našeho samostatného státu – Československé republiky?

Řešení: České země patřily do habsburské říše. Její název se ve 2. polovině 19. stol. změnil na Rakousko-Uhersko.

- b) Jak se jmenoval a ze které země pocházel panovnický rod, který u nás v té době vládl?

Řešení: Habsburkové, pocházeli z Rakouska.

- c) Jaká velká změna potkala naše země po skončení 1. světové války?

Řešení: Rozpadla se habsburská říše (Rakousko-Uhersko) a vznikl samostatný stát Čechů a Slováků s názvem Československá republika.

DNP Zajímavosti. Hlavní město Podkarpatské Rusi (dnes Zakarpatské Ukrajiny): Užhorod. Ukážeme si fotografie, řekneme si zajímavosti.

VZNIK ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

- Jaký název má naše republika v současnosti? Na mapce na této straně ukažte, která území k ní dnes už nepatří. Za pomoci mapy současné Evropy zjistěte, ke kterému státu dnes patří Podkarpatská Rus.

Řešení: Česká republika. K ČR nepatří Slovensko a Podkarpatská Rus (dnes Zakarpatská Ukrajina; je od roku 1991 součástí Ukrajiny).

CO BYLO POTŘEBA UDĚLAT

② Které státní symboly znáte?

Řešení: Velký a malý státní znak, státní vlajka, státní barvy (bílá, červená, modrá), státní pečeť, státní hymna, vlajka prezidenta (neboli prezidentská standarta), státní pečeť.

PT Zjistěte, jaké hodnoty mají naše bankovky v současnosti a co je na každé z nich vyobrazeno.

Řešení: Bankovky ČR mají hodnoty 100, 200, 500, 1000, 2000 a 5000 Kč. Jsou v oběhu od roku 1993, jejich autorem je grafik Oldřich Kulhánek.

100 Kč – je zelená, na líci portrét krále Karla IV., na rubu pečeť Univerzity Karlovy.

200 Kč – má oranžovou barvu, na líci portrét Jana Amose Komenského, na rubu spojené ruce (dětská a dospělá ruka) a kniha s nápisem Orbis pictus.

500 Kč – má hnědorůžovou barvu, na líci portrét spisovatelky Boženy Němcové, na rubu dívčí hlava s květy a trním.

1000 Kč – modrofialová, na líci portrét politika, historika a spisovatele 19. století Františka Palackého, na rubové straně orlice a zámek v Kroměříži.

2000 Kč – šedozelená, na líci portrét operní pěvkyně Emy Destiniové, na rubu hlava Múzy, housle a violoncello.

5000 Kč – je modrá, na líci portrét našeho prvního prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka, na rubu skupina významných gotických a barokních staveb.

DNP Kurzy. Pobavíme se s žáky o aktuálních kurzech jednotlivých měn. Jaká měna se používá v daných státech?

JAK REPUBLIKA HOSPODAŘILA

PT Vyrábějí se ještě dnes někde ve světě boty značky Baťa?

Řešení: Boty značky Baťa se vyrábějí v ČR (hlavně ve Zlíně), další obchodní jednotky jsou v Singapuru (vyspělý stát v Asii), v Mexiku, v Kanadě (v Torontu) a ve Švýcarsku (Lausanne).

JAK SE ŽILO V NOVÉ REPUBLICE

Co obvykle následuje, když člověk poruší zákon?

Řešení: Následuje nějaká forma trestu podle závažnosti a nebezpečnosti činu, který se posuzuje podle zákona ČR. Trestné činy se dělí na zločiny a přečiny. Za přečin je stanoven trest v trvání max. pěti let odnětí svobody, za zločin je horní hranice nejméně 10 let odnětí svobody. O výši trestu rozhodují soudy.

MeDo Záměrně zde vypisujeme složitější vysvětlení. Učitel přivede žáky k odpovědi tak, že vztáhne problém na jejich život ve škole. Co následuje po nějakém přečinu? Co se stane, když žáci poruší školní řád?

PT Zjistěte, zda je nyní v České republice účast na volbách povinná, nebo dobrovolná. Od kolika let můžete volit?

Řešení: V současnosti je účast dobrovolná. Volit se v ČR může od 18 let. (V době totality, 1946–1989, byla účast podle zákona také dobrovolná, ale ve skutečnosti byla považována za povinnost, byla sledována a ten, kdo nevolil, byl posuzován jako nesouhlasící s režimem a případně si i nesl důsledky, např. omezení postupu v zaměstnání, nepřijetí dítěte na vybranou střední či vysokou školu.)

MeDo Zdůrazníme žákům: I když jsou volby dobrovolné, je občanskou povinností každého z nás, aby šel k volbám. Je důležité podílet se na rozhodování o tom, kdo bude v naší zemi vládnout.

DNP Volby, projekt. Ukážeme si, jak se postupuje u voleb prezidenta ČR. Důležité je, aby učitel zdůraznil pravidla voleb. Žáci by měli být slušně oblečení. Potřebují deníček/žakovskou knížku, aby je komise (učitel) mohla dohledat v seznamu (třídní kniha). Musí dát 1 hlasovací lístek do obálky, ale až za zástěnou, a pak před komisí hodit lístek v obálce do urny... Žáci si sami odhlasují 5 domácích zvířat. To budou kandidáti. Žáci budou volit jednoho z nich, podle toho, o kterého by se chtěli starat. Nejprve si o kandidátech musíme něco zjistit: např. jak se o ně starat, jak je péče nákladná, jestli je jim zvíře sympatické, jestli ho chtějí. Potom rozdáme žákům předem vytvořené hlasovací lístky, na každém lístku bude jedno zvíře a jeho krátký popis. Připravíme hlasovací urnu, zástěnu. Učitel je tzv. kontrolní komise, která kontroluje podle třídní knihy, zda žák patří do třídy, ve které se hlasuje. Při tom dá žákům obálku, aby do ní mohli dát svůj hlasovací lístek a hodit ho do urny. Žáci chodí za zástěnou a hlasují. Společně pak počítáme hlasovací lístky. Nakonec vyhlásíme, které zvíře má nejvíc hlasů. Všechny počiny pak přirovnáme k normálním volbám: deníček je občanský průkaz, zvířata jsou kandidáti na prezidenta, třídní kniha je oficiální seznam obyvatel v místě, kde probíhají volby.

CO BY VÁS MOHLO ZAJÍMAT

③ Nedávno bylo letiště v Praze přejmenováno. Jak se nyní nazývá?

Řešení: Letiště Ruzyně se v roce 2012 přejmenovalo na Letiště Václava Havla Praha.

Zopakujte si (řešení):

- Po skončení 1. světové války habsburská říše zanikla a na jejím bývalém území vznikly nové samostatné státy, včetně Československa.
- Československá republika (ČSR), prezidentem se stal Tomáš Garrigue Masaryk. (Příjmení Garrigue přijal po své americké manželce; ČSR byla slavnostně vyhlášena 14. listopadu 1918 v Praze.)
- Velký a malý státní znak, státní vlajka, státní hymna, státní barvy (bílá, červená, modrá), státní pečeť, prezidentská standarta (vlajka prezidenta republiky).
- Rozvíjela se doprava, dokončovala se elektrifikace, stavěly se nové silnice, železnice, továrny, zaváděly se nové stroje. Vyráběli jsme kvalitní výrobky, ve světě byl o ně velký zájem. Vývoz zboží převažoval nad dovozem. Patřili jsme mezi 20 nejvyspělejších zemí světa. Vyváželi jsme např. obuv, lokomotivy, turbíny, zbraně, pivo, sklo, zemědělské stroje, cukr, chmel.
- Organizace pro děti a mládež do 18 let, členové sportovali, jezdili na tábory, chránili přírodu, byli vedeni k čestnému chování, ke kamarádskému jednání, k pracovitosti a odpovědnosti.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 22

- a) naše státní hymna; b) oceňuje: demokratický stát, rovnost všech lidí, žádný panovník, ženy mají stejná práva jako muži, prezidentem T. G. Masaryk, rozhodují svobodně zvolení zástupci; zápory: lajdáci, ulejšáci, zloději, vychytralci; c) hodný, slušný, starostlivý, pro jeho kladné vlastnosti ho přirovnávali lidé k starostlivému tatíčkovi

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 23

- Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko, Podkarpatská Rus; Československá republika
- g)
- pečeť, znak, hymna, vlajka

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 24

- škrtnout obr. 2, 4, 5, 6
- T. G. Masaryk – foto č. 4 (1. Josef II., 2. František Křižík, 3. František Josef I.)
- a) Barrandov, b) první internet, c) Strahov

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 25

- škrtnout: ženy stále neměly právo volit; devítihodinová pracovní doba; hospodářství zaostávalo za vyspělými státy; pětidenní pracovní týden
- Made in Czechoslovakia
- a) boty, b) lokomotivy, c) turbíny, d) zbraně, e) pivo, f) chmel, g) cukr, h) sklo

UČEBNICE

str. 31

2. DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA

① Vyhledejte v ukázce větu, která naznačuje, jaké bylo ráno 15. března počasí.

Řešení: „Venku padaly trakaře.“

MeDo Zeptáme se žáků, zda znají význam přirovnání. Řešení: velmi silný déšť. Vysvětlíme si, jak je přirovnání myšleno. Aby padaly trakaře (dřevěný dopravní prostředek s jedním kolem, určený k převozu nákladu především na malé vzdálenosti), musel by být velmi silný vítr, který by shodil trakař, např. opřený o zed. Nebo lze přirovnání chápat tak, že trakař do vzduchu zvedne pouze pořádné tornádo, které ho pak pustí na zem. V Ottově Česko-německém slovníku je uveden trakař ve významu velký čepec. V přirovnání by to tedy znamenalo, že musí být velký vítr, který zvedne čepec z hlavy a pak dopadne na zem.

② Pokuste se vysvětlit, proč si děti ve škole četly ze Starých pověstí českých. Víte, kdo tuto knihu napsal?

Řešení: Z textu vyplývá, že žáci četli knihu místo učení. Na základě faktických událostí lze říct, že četli knihu právě proto, že byla Praha okupována Němci. Knihu napsal Alois Jirásek, český vlastenecký spisovatel.

NĚMECKO HROZBOU PRO CELÝ SVĚT

 Jak se nazývají lidé, kteří nenávidí jiné národnosti, opovrhují jinými rasami?

Řešení: Rasisté.

UČEBNICE

str. 32

UŽ NEJSME REPUBLIKA

④ a) Kdy vznikla Československá republika?

Řešení: V roce 1918 po skončení 1. světové války.

b) Která událost přispěla k jejímu vzniku?

Řešení: S pádem vlády Habsburků se rozpadlo Rakousko-Uhersko, na jehož území vznikly nové samostatné státy.

c) Kolik let republika existovala, než ji obsadilo Německo?

Řešení: Republika existovala od roku 1918 do roku 1939 (21 let), v roce 1939 naši republiku obsadilo nacistické německé vojsko.

UČEBNICE

str. 33

JAK JSME ŽILI ZA OKUPACE A ZA VÁLKY

⑤ Zopakujte si, co je okupace. Kdy zahájili nacisté okupaci Čech a Moravy?

Řešení: Okupace – obsazení části nebo celého území jiného státu. (Pozor, nejedná se o připojení obsazeného území k okupační mocnosti, ale o kontrolu obsazeného území.) K okupaci Čech a Moravy došlo v březnu 1939; už v roce 1938 Německo zabralo naše pohraničí.

DNP **Okupace, protektorát.** Názorně si předvedeme ve třídě, co je protektorát. Jedna polovina třídy jsou červení, druhá polovina třídy jsou modří. Lavice v pravé části obsadí červení, lavice v levé části modří. Protektorát je, když někteří červení vstanou a postaví se za židle modrých. Mohou je ovládat, ale nechají je sedět na jejich místech. Obsazení území je, když červení sednou na židle modrých a modří si sednou na zem a nemohou se pohnout, pokud jim to červení nepovolí.

 Vyhledejte, co byly koncentrační tábory.

Řešení: Koncentrační tábory (koncentráky nebo lágry) byla zařízení, kam byli během války umisťováni údajní nebo skuteční nepřátelé Německa. Některé tábory byly pracovní, některé vyhlazovací.

KONEC 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

⑥ Zjistěte v kalendáři, kdy slavíme Den vítězství.

Řešení: My a spousta dalších zemí slaví Den vítězství 8. května, některé země (např. Rusko, Bělorusko, Ukrajina, Srbsko, Bosna, Hercegovina) až 9. května. (Německo podepsalo bezpodmínečnou kapitulaci 8. 5. 1945 krátce před půlnocí, kdy v Moskvě, hlavním městě Sovětského svazu, bylo už 9. 5. 1945.)

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 26

1. a) oklamat nepřítel; b) vyráběli gumové nafukovací tanky, děla a letadla, pouštěli nahrané zvuky tanků aut a hlasy vojáků a umísťovali je tam, kde se útok nechystal, aby oklamali Němce; c) zima, horko, tma; d) čtvrt města Los Angeles v Kalifornii v USA, kde jsou filmové ateliéry; e) inteligenční kvocient – slouží k hodnocení inteligence člověka

2. 5 – 6 – 4 – 1 – 7 – 3 – 2

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 27

3. Američané a Rusové – osvobodili nás; Židé – umírali v plynových komorách...; Slovinci – odtrhli se od republiky...; němečtí nacisté – považovali se za nadřazenou rasu; Češi – pracovali v továrnách...

4. samopaly, děla, rakety, tanky, ponorky, letadla

5. potravinový lístek (viz uč. s. 33); atomová bomba (s. 34); Židé (s. 33); vojenská pevnost (bunker; s. 32)

CO BY VÁS MOHLO ZAJÍMAT

Zopakujte si (řešení):

1. Prvním prezidentem Československé republiky byl Tomáš Garrigue Masaryk (od roku 1918), druhý prezident – Edvard Beneš (od roku 1935).
2. V Německu vyhrála volby nacistická strana vedená Adolfem Hitlerem, jejímž cílem bylo vytvořit velký německý stát (říši) tak, že Německo nejprve bleskově ovládne evropské státy, potom Sovětský svaz a území v Africe.
3. Hitler a jeho příznivci považovali Němce za nadřazenou rasu, ostatní národy byly rasa podřadná. Za nejnižší rasu považovali Židy a Romy, proto je chtěli úplně vyhubit.
4. Německo nejprve žádalo připojení našeho pohraničí k Německu, protože tam žilo hodně Němců; Hitler tvrdil, že jsou utlačováni. Nejprve jsme tedy Německu postoupili pohraničí, nakonec byla v březnu 1939 obsazena německými vojsky celá republika.
5. Měli jsme sice dál našeho prezidenta, vládu, policii i četníky, ale kontrolovali je němečtí úředníci a politici. Lidé mohli dál chodit do kina nebo divadla, děti chodily do školy. Češi nemuseli bojovat na frontě, ale vyráběli zbraně a další zboží pro válečné potřeby v místních továrnách i v Německu. Úředním jazykem se stala němčina. Potraviny a další zboží byly vydávány na přiděl (rodina dostala určitý počet přidělových lístků podle počtu členů domácnosti). Hodně Čechů odcházelo do zahraničí bojovat proti Německu.
6. Německo bylo poraženo; 28. 10. 1918 vznikl samostatný československý stát (14. listopadu 1918 vyhlášena republika).

OPAKOVÁNÍ – JSME SAMOSTATNÝ STÁT, 2. SVĚTOVÁ VÁLKA

Řešení: 1. c); 2. a); 3. c); 4. b); 5. b); 6. a); 7. c); 8. c); 9. b); 10. a); 11. c)

3. V NAŠÍ REPUBLICE PO VÁLCE

Společně přemýšlejte nad tím, proč museli Němci po 2. světové válce opustit naši republiku.

Řešení: Češi nemohli Němcům zapomenout, že nás jejich vojska obsadila a také chování některých Němců v pohraničí. Bohužel většina Čechů nenáviděla všechny Němce, i ty, kteří se nijak neprovinili, měli české manželky, válku odsuzovali a chtěli tady zůstat; během odsunu Němců proto docházelo k násilnostem a vraždám dětí a starých lidí, k násilnému vyhnání těch, kteří odejít nechtěli.

ROK 1948 – PŘESTALI JSME BÝT DEMOKRATICKÝM STÁTEM

① **Kdo byl prvním prezidentem Československé republiky a ve kterém roce byl zvolen?**

Řešení: Tomáš Garrigue Masaryk, zvolen roku 1918.

CO ZMĚNILA KOMUNISTICKÁ VLÁDA

Jak by měl podle vás nahradit stát soukromým vlastníkům majetek, který jim odebral?

Řešení: Stát by jim měl majetek vrátit, pokud to není možné, měli by dostat finanční náhradu.

CO LIDÉ MUSELI A NESMĚLI V DOBĚ NESVOBODY (TOTALITY)

PT Vysvětlete, co jsou volby a jak probíhají dnes. V kolika letech může jít občan České republiky poprvé volit?

Řešení: Volby – občané volí (vybírají) politické strany či politiky, kteří budou řídit stát. V den voleb se dostaví do volební místnosti a do urny hodí volební lístek určité politické strany se jmény kandidátů, kterou si vybrali. Mohou také označit jména kandidátů, kterým dávají přednost. Občan ČR může poprvé volit v den dosažení osmnácti let, tedy až je plnoletý.

DNP Pobavíme se s žáky o Skautu a Sokolu. Kdo navštěvuje skautský oddíl, kdo Sokol? Žáci mohou např. říct nebo i předvést, co se tam naučili, co je náplní schůzek.

POKUS O NÁPRAVU

1. Proč se budili lidé 21. srpna 1968 už brzy ráno?

Řešení: Lidi vzbudil hluk způsobený vojenskými auty, tanky, obrněnými transportéry či letadly (např. v obcích Ruzyně, Brno, Hradec Králové, Mošnov, Žatec). To překračovala hranice (již od 23.00 hod. 20. 8. 1968) a obsazovala naši zemi vojska několika evropských zemí, aby zasáhla proti zde probíhajícím demokratickým změnám.

2. Z jakého důvodu se právě před obchody s potravinami tvořily fronty?

Řešení: Lidé se báli, že bude občanská válka, a proto nebude dostatek potravin.

NÁPRAVA SE NEZDAŘILA

Na mapě Evropy ukažte tzv. západní státy – ty, které leží na západ od naší republiky.

Řešení: K tzv. západním státům (chápáno historicky, tedy v souvislosti se studenou válkou) patří v Evropě především: Německo, Francie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Itálie (např. Rakousko a Švýcarsko jsou neutrální).

Z DNP Film. Pustíme žákům část filmu Panelstory aneb Jak se rodí sídliště. (Jedná se o satiru, která poukazuje na nedokonalé lidské povahy snoubící se s dobou komunismu.) Upozorníme na to, že se lidé stěhovali a byli stěhováni do nedokončených bytů na sídlištích, kde chyběla infrastruktura, včetně chodníků a obchodů. Lidé se ocitali sami v cizím prostředí, které bylo anonymní, to poznamenávalo především starší lidi.

Zopakujte si:

1. Ve volbách získala nejvíc hlasů komunistická strana. Dosadila do všech ministerstev a na úřady své lidi, takže komunisté rozhodovali o státu sami; naše země tak přestala být demokratickou. Soukromým vlastníkům stát znárodnil majetek (zabavil bez náhrady), např. zemědělci museli dát pole, stroje i dobytek do společného užívání a vstoupit do zemědělských družstev. Účast na volbách, která byla podle zákona sice dobrovolná, začala být považována za povinnost a byla sledována; kdo nevolil, byl posuzován jako nesouhlasící s režimem KSČ a případně si i nesl důsledky, např. omezení postupu v zaměstnání, nepřijetí dítěte na vybranou střední či vysokou školu). Lidé nesměli cestovat do západních států, nesměli veřejně kritizovat např. politiku KSČ (hrozilo jim za to zatčení, vězení, v některých případech dokonce trest smrti).
2. Zástupci jediné politické strany ve vládě by prosazovali jen své názory, zákony by vytvářeli bez ohledu na to, jestli jsou prospěšné většině. Takže na rozhodování by se nepodíleli všichni občané prostřednictvím volených zástupců, jak je pro demokracii typické. V demokracii rozhoduje názor většiny, menšina se musí podřítit.

PRACOVNÍ SEŠIT ..... str. 28 .....

1. a) Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko, Podkarpatská Rus; b) Podkarpatská Rus
2. levá miska: b), e), h); pravá miska: a), c), d), f), g), i), j), k), l)

PRACOVNÍ SEŠIT ..... str. 29 .....

3. A) – d); B) – e); C) – a); D) – c); E) – b)
4. a) Ludvík Svoboda – prezident – foto 4; Jan Palach – student – foto 1; Klement Gottwald – prezident – foto 3; Václav Havel – dramatik a spisovatel, prezident – foto 2, b) Antonín Zápotocký, Antonín Novotný, Ludvík Svoboda, Gustáv Husák

PRACOVNÍ SEŠIT ..... str. 30 .....

5. škrtnout: a) větší, b) nebyl zvolen, c) demokratický, d) dala lidem víc práv a svobod, e) nemuseli, f) zdařil
6. 1. komunistická strana se snaží získat voliče; 2. traktory orají družstevní pole; 3. pionýři; 4. cvičení na spartakiádě

4. PŘÍŠLA „SAMETOVÁ REVOLUCE“

1. **Kde byli protestující studenti napadeni? Kde se snažili ukrýt?**

Řešení: Studenti byli napadeni v Praze na Národní třídě. Snažili se ukrýt v bytech okolních domů.

2. **Popište, jak se studenti cítili, když byli sevřeni „jako v kleštích“. Kdo asi poslal proti studentům policii?**

Řešení: Studenti měli velký strach, byli namačkaní jeden na druhého, dusili se, neměli kam utéct, policisté je bili. Bylo tam asi 10000 osob, 568 jich bylo zraněno. Policii mohla poslat Státní bezpečnost (StB; tj. „tajná bezpečnost“), samotní představitelé vlády.

3. **Vraťte se na stranu 32 a zopakujte si, kdo byli nacisté a co se u nás stalo roku 1939.**

Řešení: Roku 1938 jsme postoupili naše území v pohraničí Německu v domnění, že se s tím Německo spokojí. 15. března 1939 však byl zbytek Čech a Moravy obsazen německým vojskem, dostal nový název – protektorát Čechy a Morava. Slovensko vyhlásilo pod nátlakem Hitlera samostatnou republiku.

DOBA PO „SAMETOVÉ REVOLUCI“

3. **Vraťte se na stranu 30. První zajímavost vám znovu připomene, co je demokratický stát.**

MeDo Žáci se vrátí na s. 30 a rozebírají text v zajímavosti. Případné nejasnosti řeší spolu s vyučujícím.

- **Vyzkoušejte si, jak by to vypadalo ve vyučovací hodině, kdyby každý z vás prosazoval, aby probíhala podle jeho představ. Jak se nazývají pravidla pro žáky a zaměstnance školy, kterými by se měli řídit?**

MeDo Prakticky vyzkoušet – žáci se budou patrně překřikovat, dohadovat, někteří méně průbojní možná mlčet; pravidla pro žáky a zaměstnance – práva a povinnosti upravuje školní řád, který je závazný nejen pro žáky, ale i pro zaměstnance školy.

Změny po sametové revoluci

MeDo Zopakujeme s žáky, co je revoluce a proč se právě této revoluci říká sametová revoluce. Co se při ní událo (viz s. 39 odstavec dole).

4. **a) Spočítejte, po kolika letech se u nás konaly svobodné volby. (Nápověda pro žáky: Rok posledních svobodných voleb před únorem 1948 najdete na straně 36.)**

Řešení: Poslední demokratické volby se konaly v roce 1946, zvítězila v nich komunistická strana, získala 40 % hlasů. Další svobodné volby byly až po 44 letech, tedy v roce 1990.

- b) Co stát za vlády komunistů soukromým vlastníkům vzal?**

Řešení: Za vlády komunistů vzal stát majetek soukromým podnikatelům (továrny, banky, pojišťovny), skončili soukromí řemeslníci a obchodníci, sedlákům a rolníkům vzal pole, dobytek a stroje. (Pronásledována byla také církev.)

5. **Doplňte informaci o stoupající nebo klesající ceně výrobku:**

Když jde výrobek v obchodech na odbyt, jeho cena...

Řešení: ... jeho cena stoupá.

Pokud lidé o výrobek nemají zájem, jeho cena...

Řešení: ... jeho cena klesá.

MeDo Pobavíme se s žáky, jestli se s tím setkali. U kterého výrobku konkrétně?

Problémy našeho státu po sametové revoluci

6. **Proč i ve svobodných demokratických státech musejí lidé dodržovat zákony a pravidla slušnosti?**

Řešení: Každý člověk má nejen svá práva, ale také povinnosti. Zákony stanovují, co člověk nesmí a co naopak musí dělat. Vymezují určitou hranici v jednání člověka, kterou by neměl překročit. Porušení zákonů je trestné. Prohřešků proti slušnému chování se dopouštíme z neznalosti nebo z recese a nechuti podřizovat se pravidlům. Pokud by lidé zákony a pravidla nerespektovali a nedodržovali je, omezovali by práva ostatních lidí, každý by si dělal, co chce, vzrostla by šikana, rasové útoky, krádeže a vraždy apod.

PT Vysvětlete, co je rasismus neboli rasová nenávisť.

Řešení: Rasismus je nenávisť k lidem určité rasy nebo národnostní skupiny (např. k bělochům, Romům, Židům, černochům, Vietnamcům).

ČESKOSLOVENSKÁ REPUBLIKA SE ROZDĚLUJE

7) Zopakujte si, kdy byla vyhlášena Československá republika.

Řešení: Samostatné Československo (československý stát) byl vyhlášen 28. října 1918. (republika 14. 11. 1918)

DNP Česká republika. O kolik let později vznikla samostatná Česká republika? **Řešení:** 1. 1. 1993 vznik České republiky, prezident Václav Havel. O 74 let.

DNP Časová přímka. Na kartičky společně napíšeme události/pojmy (co žáky napadne, nebo je připravíme žákům sami; můžeme čerpat ze s. 44 v Uč), které souvisejí s obdobím mezi těmito dvěma roky. Ty pak seřadíme tak, jak jdou časově za sebou.

8) Zjistěte v obrazové galerii v učebnici na straně 53, kdo se stal prvním prezidentem České republiky a kdo byl v roce 2003 zvolen druhým prezidentem České republiky.

Řešení: Prvním prezidentem ČR se stal v roce 1993 Václav Havel, druhým prezidentem České republiky byl roku 2003 zvolen Václav Klaus.

9) Porovnejte malý státní znak ČSR na straně 29 se současným malým státním znakem České republiky a se státním znakem Slovenska. Popište, jak byly současné znaky obou států vytvořeny.

Řešení: Od roku 1918 jsme tvořili se Slovenskem jeden stát, proto jsme měli jeden malý státní znak. Lev je symbolem Čech, uprostřed lva je symbol Slovenska – tři modré vrchy a dvojitý stříbrný kříž. Když si Slovinci vytvořili vlastní stát, museli mít i svůj malý státní znak. Znak České republiky už nesměl obsahovat symbol pro Slovensko.

Zopakujte si (řešení):

1. V totalitě jsme žili od (února) roku 1948 do „sametové revoluce“ v listopadu 1989 (přes 41 let).
2. Propuštění těch neprávem uvězněných, kteří kritizovali vládu komunistů; vznik nových politických stran; po mnoha letech první svobodné volby (poslední byly r. 1946); občanům bylo umožněno soukromé podnikání a zemědělcům soukromé hospodaření; dostatek zboží v obchodech; vznik soukromých škol; pravdivé informace v médiích; možnost cestovat kamkoli do zahraničí; skončilo pronásledování kvůli náboženské víře a odlišným názorům.
3. Problémy: nárůst kriminality, drogy, nezaměstnanost, rozkrádání (tunelování) podniků, nárůst rasové nenávisťi a rasových útoků.
4. Dne 1. ledna 1993 se Československo rozdělilo na dva samostatné státy – Českou republiku a Slovenskou republiku.

5. UDÁLOSTI POSLEDNÍCH LET

1. Vymenujte, na co si autor píše stěžuje. Zamyslete se, zda může prezident všechny uvedené problémy vyřešit.

Řešení: Autor si stěžuje na zdražení některých potravin, trolejbusů, poštovních známek, telecího masa, zahraničních zájezdů, zkrátka na všechno. Prezident nemůže vše vyřešit, je to v kompetenci vlády, příslušných ministerstev a výrobců.

2. Během které události lidé zvonili klíči na náměstí? (Pokud nevíte, vraťte se na stranu 39.)

Řešení: Během sametové revoluce na protest proti nepřiměřené policijské zásahy vůči studentům při pokojné demonstraci. (Studenti byli brutálně bití 17. 11. 1989.)

STÁVÁME SE ČLENY NATO A EU

Kolik států je v současné době členem Evropské unie?

Řešení: Členy EU je v současné době 27 států, (roku 2020 vystoupila Velká Británie; rozhodli o tom britští voliči v referendu roku 2016, v roce 2017 Británie oficiálně oznámila, že hodlá z EU vystoupit, výsledek referenda neznamená okamžité ukončení členství).

MPV VV – malování vlajek všech států, které jsou v EU. Vlajky umístíme na nástěnku podle velikosti států, od největšího po nejmenší. Názvy států a hlavních měst umístíme pod vlajky.

PT Je možné žít s cizinci v jednom státě bez problémů? Co by pro to měli lidé dělat?

Řešení: Ano, je to možné. Důležitá je tolerance a přizpůsobení se všech zainteresovaných.

Kterými dvěma doklady můžeme v našem státě prokázat svou totožnost?

Řešení: Svou totožnost můžeme prokázat občanským průkazem nebo cestovním pasem.

UČEBNICE

str. 43

NEJNOVĚJŠÍ VÝVOJ VE SVĚTĚ

- 10 a) Zjistěte, kolik stojí u čerpací stanice nejbliž vašemu bydlišti 1 litr benzínu a nafty.
b) V obchodě zjistěte, kolik stojí některé základní potraviny (např. rohlík, chléb, mléko, máslo).

Řešení: Ceny se často mění, takže žáci opravdu musejí zjišťovat aktuální stav.

Povídejte si o tom, jak se terorismus v současné době projevuje.

Řešení: Terorismus je plánované násilí proti občanům vlastního nebo jiného státu (např. atentáty, bombové útoky, únosy osob, únosy dopravních prostředků, hlavně letadel). Záměrem je vyvolat strach, nejistotu, chaos a dosáhnout tak splnění svých konkrétních politických nebo náboženských požadavků.

MeDo Pobavíme se s žáky, jak se zachovat při teroristickém útoku v naší škole.

Informace naleznete v odkazu: <https://bit.ly/20iju0U>

NEJNOVĚJŠÍ ZMĚNY V NAŠÍ REPUBLICE

PT Jak se jmenuje současný prezident České republiky?

Řešení: Miloš Zeman (k roku 2021).

Zopakujte si (řešení):

- Hospodářské uskupení evropských států – EU (Evropská unie), mezinárodní vojenské uskupení – NATO (Organizace severoatlantické smlouvy).
- Klady: možnost cestování a poznávání nových zemí, snazší vývoz a dovoz výrobků.
Zápory: také naši zemi zasáhne krize, během níž se v některých jiných evropských státech dlouhodoběji nezvyšují ceny zboží, rostou ceny benzínu a nafty, omezuje se výroba, protože výrobky nejdou na odbyt, roste nezaměstnanost a státní dluh.
- Do roku 2012 byl prezident volen Parlamentem ČR. Roku 2013 se konala první přímá volba prezidenta, což znamená, že ho volili sami občané. Prezidentem se stal Miloš Zeman. Prezidentem může být zvolen občan, který dosáhl 40 let, zvolen může být pouze dvakrát za sebou.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 31

1. peníze, 2. pěšinka, 3. sněženka, 4. bankomat, 5. klávesnice, 6. konzerva, 7. kořen, 8. dveře, 9. termo-ska, 10. vrtulník, 11. glóbus, 12. pecka, 13. dres; **tajenka:** něžná revoluce
- a) listopad, b) viz s. 39 Uč.
- a) čára tak, aby Brno a Ostrava ležely v České republice; b) Česká republika (ČR), Slovenská republika (SR), c) lev – ČR; kříž – SR
- a) vlajka Evropské unie; b) symbol měny EU – euro; c) vlajka vojenské organizace NATO

UČEBNICE

str. 45

OPAKOVÁNÍ – NAŠE REPUBLIKA PO VÁLCE A „SAMETOVÉ REVOLUCI“

Řešení: 1. Edvard Beneš; 2. b) zmenšilo (o východní část – Podkarpatskou Rus); 3. c); 4. a); 5. c); 6. Václav Havel – D; 7. b); 8. c); 9. a)–A, b)–B

MeDo Sedneme si do kruhu a společně řešíme odpovědi na otázky. Diskutujeme o událostech té doby.

UČEBNICE

str. 46

6. ŽIVOT V DEMOKRATICKÉ SPOLEČNOSTI

MeDo Při probírání této kapitoly si lze připravit třídu tak, aby se dalo řešit úkoly po skupinkách, např. v rozích třídy, a uprostřed místnosti mít prostor pro scénky a diskuze v kruhu na zemi.

Zopakujeme si společně pojem demokracie (viz i strana 30).

11 a) Má každý právo zveřejnit svůj názor na internetu? Je vhodné zveřejnit svůj názor bez odůvodnění?

Řešení: Má. Každý názor je třeba zdůvodnit, aby se k němu mohli jiní lépe vyjádřit (souhlasit s ním nebo ho rozšířit či naopak vyvracet a kritizovat).

b) Domníváte se, že jsou všechny informace na internetu pravdivé? Svůj názor odůvodněte. Diskutujte.

Řešení: Ne. Např.: Ne každý, kdo se vyjadřuje k danému tématu, je odborník. Žáky vedeme k tomu, aby se při shromažďování informací z internetu snažili získávat informace ze stránek vytvářených odborníky a z různých zdrojů a získaný materiál pak třídil atd. Dále se lze setkat na internetu s úmyslně klamnou informací. Klamná informace může např. chtít někoho očernit, a tak alespoň dočasně odstranit z nějakého vyššího postavení v jeho zaměstnání, což by se dalo využít/zneužít ve prospěch někoho jiného. Uplyne totiž vždy delší doba, než se prokáže, že nařknutí bylo lživé. Žáky vedeme k tomu, že si vždy mají ověřovat pravdivost tvrzení, zvláště těch vyjadřujících se výhradně negativně o určité osobě (souvisí již s předsudkem v podkapitole Lidská práva, viz níže).

MeDo Otázky jsou určeny k volnější diskuzi a mají vést žáky k učení se vyslovit svůj názor a odůvodnit ho.

LIDSKÁ PRÁVA

12) Jmenujte národnostní menšiny žijící v ČR. Vysvětlete, proč není správné vytvářet si proti nim předsudky.

Řešení: Např. slovenská, ukrajinská, polská, německá, vietnamská, ruská, maďarská, romská menšina. V demokratické společnosti mají všichni stejná práva a povinnosti. Dále individuální odpovědi žáků.

 Pracujte ve skupinách po 3–4 žácích. Rozdělte si uvedená témata. Na dané téma každá skupina připraví scénku. Diváci vždy posuzují, zda se jedná o diskriminaci. Pokud ano, uveďte o jakou a na základě čeho vznikla. 1. Modelingová agentura přijímá jen štíhlé dívky...

Řešení: Úkol je určený k volnému zpracování žáky, s nimiž se ale předtím pobavíme o demokratických principech, lidských právech, předsudcích a diskriminaci. Diskriminační je: 1, 2, 4, 5, 6.

MeDo Stanovíme žákům limit, jak dlouhá má být scénka a jak dlouhý mají čas k její přípravě. Jedná se o časově náročný úkol. Lze jej zadat i jako dlouhodobější domácí úkol, je zde ale riziko, že někteří žáci budou chybět. Žáky vedeme k vzájemné spolupráci, k rozpoznání jednání, které porušuje základní lidská práva a demokratické principy a nelze ho proto tolerovat, a k vyjádření a obhajobě svého názoru či k ochotě upravit si názor na základě diskuze.

BUĎME OHLEDUPLNÍ

 1. Individuální odpověď

2. Otázky k volné diskuzi.

MeDo V rámci odpovědí probereme se žáky obecně platná pravidla slušného chování (včetně toho, že v dopravních prostředcích mladší musí staršího sednout, popřípadě pomůže nastoupit starším lidem). Upozorníme žáky, že se mohou např. na ulici setkat se starším dezorientovaným člověkem; v tomto případě lze obrátit se s prosbou o pomoc na kolemjdoucího dospělého člověka nebo telefonicky přivolat pomocí tísňové linky 156 městskou policii.

MeDo Žáky vedeme k dodržování pravidel pro soužití ve společnosti, k ohleduplnosti apod.

7. PRAVIDLA SOUŽITÍ VE SPOLEČNOSTI

MeDo Při probírání této kapitoly žáky vedeme k uvědomění si a k dodržování pravidel pro soužití v rodině, ve škole, mezi chlapci a dívkami, ve společnosti, obci (městě). Žáky přitom vedeme k vyjádření vlastního názoru a k jeho obhajobě, k připuštění svého omylu a uznání názoru jiných, ke vzájemné spolupráci a společnému řešení úkolů. Zopakujeme s žáky, že v demokracii má sice každý svá práva, ale také povinnosti a že nikdo ani nesmí druhého omezovat na jeho právech. V zadání některých úkolů doporučujeme využít inscenaci.

Je také vhodné si před hodinou připravit třídu tak, aby se dalo řešit úkoly po skupinkách (např. v rozích třídy) a uprostřed místnosti mít prostor pro scénky a diskuze v kruhu na zemi.

ZÁVĚREČNÉ OPAKOVÁNÍ

1. **Bitva na Bílé hoře** proběhla mezi vzbouřenými českými šlechtici a městy na jedné straně a vojskem českého krále z rodu Habsburků Ferdinanda II. na straně druhé. Vojsko české šlechty prohrálo.
Poprava 27 českých pánů v Praze se konala pro výstrahu po bitvě na Bílé hoře, kterou královská armáda vyhrála. Poprava se konala na Staroměstském náměstí roku 1621. Na památku této události je v dlažbě vyznačeno 27 křížů.
Robota – povinná práce poddaných např. na polích svého pána vždy několik dní v týdnu.
Nevolníci – poddaní, kteří se nesměli bez svolení svého pána stěhovat, oženit (vdát) na jiné panství.
Negramotný – neumí číst, psát, počítat.
Baroko – umělecký sloh, kultura a životní styl v 17. a 18. století. Staví se hlavně církevní stavby (kostely, kaple, kláštery), zámky, radnice, městské domy, kašny, morové sloupy. Probíhají i přestavby např. renesančních zámků.
Manufaktura – velká výrobní dílna vybavená jednoduchými stroji na ruční pohon, ve které byla práce rozdělena tak, že vždy jedna skupina pracovala jen na určité části výrobku; výroba byla tím pádem rychlejší, vyrobilo se víc zboží a levněji.
Parní stroj – stroj poháněný párou, vynález 18. století; uplatnil se v továrnách, v železniční i lodní dopravě a v zemědělství.
Světová válka – válka, do které se zapojí hodně států z více kontinentů a ovlivní celý svět. Proběhly dvě světové války – první v letech 1914–1918; druhá v letech 1939–1945.
2. a)–D; b)–B; c)–E; d)–C; e)–A
3. robota, poddaní, baroko, nevolníci, Komenský, Božek, Josef II., Marie Terezie
4. **náboženství:** katolíci, nekatolíci, kostely, kaple, kláštery, sochy svatých a andělů, morové sloupy, svobodná volba náboženství
vzdělání: nepovinná školní docházka, negramotnost, gramotnost, povinná školní docházka, znalost cizích jazyků, městské školy, církevní školy, mluvnice, slovníky, noviny, knihy
způsob dopravy: vozy tažené koňmi, vozy nebo tramvaje tažené koňmi po kolejích (koňka), jízdní kolo, horkovzdušný balon, parní lokomotiva (vlak), parní automobil, parník, auto s benzinovým motorem
zemědělství: velkostatkáři, sedláci, rolníci, robota, poddaní, nevolníci, půda, dobytek, chlév, stodola, obilí, brambory, srpy, kosy, cepy, sýpky, parní mlátička, parní traktor, zemědělská družstva
5. a) Jan Amos Komenský, b) Marie Terezie, c) Josef II., d) Josef Božek
6. a) – B (parní automobil), b) – D (oblouková lampa), c) – A (ruchadlo), d) – C (bleskosvod)

7. a) – B; b) – C; c) – A
8. a) Tomáš Garrigue Masaryk, b) Václav Havel, c) Miloš Zeman, d) Adolf Hitler
9. a) ... po 1. světové válce v roce 1918; Tvořily ji Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko, Podkarpatská Rus.
b) ... protektorát Čechy a Morava. c) Všechno je správně.
10. a) okupace – obsazení cizího státu; b) srpen 1968 – obsazení naší země vojsky SSSR a jiných států ve snaze zabránit demokratickým změnám u nás; c) NATO – Severoatlantická aliance, mezinárodní vojenská organizace, jejímiž členy jsou západoevropské země a USA; založena byla po 2. světové válce (r. 1949); jejím členem je ČR od r. 1999; d) EU – Evropská unie, hospodářské uskupení evropských států (vznik 1. 11. 1993); ČR je členem od r. 2004. e) „sametová revoluce“ – události po 17. listopadu 1989; znamenala konec vlády komunistů u nás a návrat k demokracii; název „sametová“ proto, že proběhla bez násilí.
11. c) v roce 1993
12. Přímá volba – prezidenta volí sami občané; nepřímá volba – prezidenta volí parlament.
13. a) A – státní znak České republiky; B – státní znak Slovenska
b) rozdělení Československa na dva samostatné státy – Českou republiku a Slovenskou republiku.

14. A) bitva na Bílé hoře – poprava 27 pánů (vůdců) povstání proti Habsburkům – odchod nekatolíků z Českých zemí po bitvě na Bílé hoře
 B) Josef II. – 1781 zrušeno nevolnictví
 C) robota – zrušena roboty roku 1848
 D) Marie Terezie – r. 1774 zavedena povinná školní docházka pro děti od 6 do 12 let
 E) dopravní prostředky tažené koňmi – parní lokomotiva – parník – automobil na benzin
 F) Adolf Hitler předsedou vlády v Německu – vystěhování českých obyvatel z pohraničí po jeho zabrání Německem – Židé připravení na transport do koncentračního tábora / vyhlazování Židů a Romů v koncentračních táborech
 G) 1948 – konec demokracie, vláda komunistů – pokus o návrat k demokracii (r. 1968) a příchod okupačních vojsk – „sametová revoluce“ 1989 – rozdělení Československa na Českou republiku a Slovenskou republiku

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 32–33

1. 1.–c); 2.–d); 3.–f); 4.–g); 5.–i); 6.–j); 7.–b); 8.–e); 9.–h); 10.–a); 11.–k); 12.–l)

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 35

3. reklama; motocykl (Dále jsou na obrázcích vpravo: automobil, jízdní kolo, automobil)
 5. a) CZ; b) OK

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 37

9. Příklady, jak žáci mohou přestylizovat texty omluvenek tak, jak by je v současnosti formulovali jejich rodiče, nebo je pouze převést.

- a) Vážený pane učiteli,
 omlouvám svého syna Václava, že nebyl ve škole, musel pást krávu (mohlo by být: z rodinných důvodů). Děkuji A. Hrkalová
- b) Vážený pane učiteli,
 prosím omluvte moji dceru, že nebyla ve škole, byla nachlazená a měla horečku. Děkuji Václav Říha
- c) Vážený pane učiteli,
 omlouvám svého syna, že nebyl v sobotu 1. října ve škole, rodinné důvody. Učivo si doplní. Děkuji František Veselý
 Nebo: Vážený pane učiteli,
 omlouvám svého syna, že nebyl v sobotu ve škole. Potřeboval jsem jeho pomoc ve svém obchodě. Již je mu 14 roků. Docházku, kterou zanedbal, si doplní. Pane učiteli, on stejně není moc chytrý a moc se ve škole nenaučí. Mozek má úplně zatemnělý. S úctou František Veselý, otec A. Veselého

10. a) mrskání káči, b) hra v kuličky, c) kutálení obruče, d) chůze na chůdách

VLASTIVĚDA 5

ČESKÁ REPUBLIKA JAKO SOUČÁST EVROPY

- 1. Vyhledejte na mapě, kterými státy protéká řeka Visla. Potom určete, ze které oblasti přišel Čechův kmen.**
Řešení: Řeka Visla protéká Polskem. Podle Starých pověstí českých od Aloise Jiráska přišel Čechův kmen z Charvátské země. (Pravděpodobně jde o území Bílých Chorvatů.)
MPV ČJ – Přečteme si pověst O Čechovi.
- 2. Jak se nazývala hora, na kterou Čech vystoupal? Víte, ve které části naší vlasti se nachází?**
Řešení: Hora Říp; leží u Roudnice nad Labem v Polabské nížině.
- 1. S kolika státy sousedí Česká republika? Za pomoci mapky řekněte, na kterou světovou stranu od naší vlasti se jednotlivé sousední státy nacházejí.**
Řešení: Se čtyřmi. Z – Německo, S – Polsko, V – Slovensko, J – Rakousko.
- 2. Co je základem demokracie? Kdo volí své zástupce do Senátu a do Poslanecké sněmovny?**
Řešení: Forma vlády, kde se všichni spolupodílejí na navrhování a přijímání zákonů. Zástupce do Poslanecké sněmovny a do Senátu volí občané republiky.
- 3. Kdo je v současné době prezidentem naší vlasti?**
Řešení: Od roku 2013 je prezidentem Miloš Zeman (stav k r. 2021).

OBYVATELSTVO

- 4. Který jazyk je v České republice úřední? Jaké národnostní menšiny v České republice žijí?**
Řešení: Čeština. Např. slovenská, ukrajinská, polská, německá, vietnamská, ruská, maďarská, romská menšina.
- 5. Bydlíte ve městě, nebo na vesnici? Zjistěte počet obyvatel své obce.**
Řešení: Individuální.
- MPV** ČJ – Žáci napíší, jaké rozdíly jsou v životě dětí, které žijí na vesnici, a v životě dětí, které bydlí ve městě.

SPRÁVNÍ ČLENĚNÍ

- Na území naší republiky se v minulosti nacházely tři historické země. Jak se nazývaly?**
Řešení: Čechy, Morava a Slezsko.
Které názvy krajů jsou od nich odvozeny?
Řešení: Středočeský, Jihočeský, Jihomoravský, Moravskoslezský.
Pomocí světových stran popište, ve které části země leží.
Řešení: Středočeský – Z, Jihočeský – J, Jihomoravský – JV, Moravskoslezský – SV
MeDo Pobavíme se s žáky o kompasu a jeho používání. Je to přístroj k určování světových stran. Můžeme zmínit i několik informací z historie kompasu a kompas si ukázat.
MPV PČ – výroba kompasu. (mísa s vodou, korková zátka, jehla, magnet a sekundové lepidlo) Uřízneme silnější kolečko z korkové zátky. Přilepíme na něj kapkou lepidla jehlu. Následně jehlu zmagnetizujeme tak, že ji několikrát přejedeme magnetem z jednoho konce na druhý. Přejíždíme jen jednou stranou magnetu a pokaždé stejným směrem! Vyrobenou magnetickou stříčku položíme na hladinu vody v misce a sledujeme, jak se točí ve směru: sever–jih.

POVRCH

- 1. Na příruční mapě vyhledejte hraniční pohoří. Které se táhne nejzápadněji, nejseverněji, nejvýchodněji a nejjižněji?**
Řešení: Nejzápadněji – Krušné hory, nejseverněji – Jizerské a Lužické hory, nejvýchodněji – Moravskoslezské Beskydy a nejjižněji – Novohradské hory (Šumava).
- 2. Na příruční mapě vyhledejte nížiny. U každé řekněte, podél které řeky se rozkládá.**
Řešení: Polabská nížina – Labe; Dyjsko-svratecký úval – Dyje, Svratka; Dolnomoravský úval – Morava; Hornomoravský úval – Morava.

VODSTVO

✳ 3. Podle mapy uveďte alespoň dva přítoky daných řek.

Řešení: Labe – Ohře, Vltava, Jizera, Cidlina; Vltava – Berounka, Sázava; Dyje – Jevišovka, Jihlava, Svratka; Morava – Bečva, Dyje, Velička, Olšava, Dřevnice; Odra – Bečva, Ostravice, Opava, Budišovka.

🚩 **DNP Skupinový projekt.** Žáci ve skupinách zjistí informace o Černém jezeře, o vodní nádrži Lipno, o rybníku Rožmberk. Vždy jedna skupina dostane přidělený jeden objekt. Žáky rozdělíme na 6 skupin. Dvě skupiny zjišťují informace o stejném objektu. Důležitá je prezentace. Skupiny, které mají stejný objekt soutěží v tom, kdo najde víc informací, které druhá skupina nenašla. Na projekt necháme žákům týden. Informace hledají ve svém volném čase, domlouvají se s ostatními ve skupině. Spolupracují.

📌 Určete, ve které oblasti je nejvíc jezer, ve které nejvíc rybníků a kde je nejvíc vodních nádrží (přehrad):

Řešení: a) střední tok Vltavy – přehrady, b) Šumava – jezera, c) Třeboňská pánev – rybníky.

DNP Opakování pojmů. Opakujeme pojmy ze cvičení 1, 2, 3, přidáme jezera, vodní nádrže (přehrady) a rybníky. Žáci pracují s Atlasem České republiky. Řekneme nějaký pojem a žáci ho hledají v atlase, určují světovou stranu místa v rámci ČR. Odpověď si píšou na papír k číslům 1 až 20 (tolik bude pojmů). Společně kontrolujeme, zda určili světové strany správně (S, J, V, Z, SV, SZ, JV, JZ). U špatných odpovědí vyhledáme místo na nástěnné mapě a společně určíme světovou stranu.

UČEBNICE

str. 6

PODNEBÍ

DNP Dramatická výchova. Předpověď počasí jakéhokoli dne z aktuálního týdne. Žáci si ve dvojicích nacvičí předpověď počasí. Mohou se inspirovat předpovědí v televizi. Předvedou předpověď ostatním žákům.

ZEMĚDĚLSTVÍ

DNP Zemědělství. Na tabuli napíšeme nadpisy: živočišná výroba, rostlinná výroba. Žáci pod nadpisy píšou příklady.

TĚŽBA NEROSTNÝCH SUROVIN

UČEBNICE

str. 7

🏠 **Žula je vyvřelá hornina. Používá se např. k výrobě schodů, obrubníků, dlažebních kostek a pomníků. Vápenec je usazená hornina. Používá se k výrobě vápna a cementu a jako obkladový kámen.**

DNP Horniny. Přineseme žákům ukázat důležité horniny: např. žulu, vápenec, čedič a magnetit (hora Říp), pískovec (zčásti tvořen minerálem křemenem). Zopakujeme si rozdíl mezi nerostem a horninou.

📌 1. Co se vyrábí z kaolinu, co ze sklářských písků a co z ropy? K čemu se využívá hnědé uhlí?

Řešení: Z kaolinu se vyrábí porcelán, keramika, papír. Sklářské písky se využívají pro výrobu skla nebo dekoračních stavebních materiálů. Z ropy se vyrábějí plasty, ropné výrobky pro pohon motorů (benzin, nafta), asfalt, některé léky a pesticidy. Hnědé uhlí se využívá pro výrobu aktivního koku a pro výrobu energie (spalováním).

PRŮMYSL

📌 2. Které další druhy elektráren znáte?

Řešení: Např. sluneční, větrné, vodní, (geotermální, přílivové).

SLUŽBY A DOPRAVA

📌 3. Další průmyslová odvětví: dřevozpracující, keramický, sklářský průmysl. Uveďte příklady jejich výrobků.

Řešení: Dřevozpracující – nábytek; keramický – nádobí, sanitární keramika (např. umyvadla); sklářský průmysl – spotřební sklo (sklenice), broušené sklo (vázy), bižuterie.

DNP Mapa železnice. Podíváme se na mapu železnic České republiky (<https://bit.ly/2DjB974>), pobavíme se, kam všude se lze dostat vlakem. Kam žáci vlakem jezdí?

1. A) Karlštejn – středověký hrad nedaleko Prahy, patří k našim nejznámějším hradům, B) Pražský hrad – sídlo prezidenta České republiky, C) Pravčická brána (České Švýcarsko) – největší pískovcová skalní brána v Evropě, D) Sněžka (Krkonoše) – nejvyšší vrchol České republiky (1603 m n. m.).
2. a) přibližně 10 milionů, b) 78 866 km², c) Praha, d) čeština, e) prezident (Miloš Zeman, k r. 2021), f) koruna česká, g) Krkonoše, h) Sněžka (1603 m n. m.), i) Vltava, j) KRNAP (Krkonošský národní park), Národní park Šumava, Národní park České Švýcarsko, Národní park Podyjí, k) Slovensko, Polsko, Německo, Rakousko.

4. a) Řešení: viz mapka uč. s. 5 (Liberec, Praha, Plzeň, Ostrava, Olomouc, Brno)
5. a) Krušné hory (SZ Čechy), Šumava (JZ Čechy), Krkonoše (SV Čechy), Českomoravská vrchovina (uvnitř země – SZ od Brna), Hrubý Jeseník (Slezsko a část S Moravy), Moravskoslezské Beskydy (východ České republiky), b) Polabská nížina (podél toku řeky Labe, leží zde i Praha), Dyjsko-svratecký úval (J od Brna), Dolnomoravský úval (při dolním toku řeky Moravy), Hornomoravský úval (SV od Brna)

6. a) Ostrava, řeky, b) Bečva, města, c) Hradec Králové, pohoří, d) České Švýcarsko, hrady, e) stepi, průmyslové závody, f) město, zemědělská půda.
7. 1. tramvaj, 2. pískovna, 3. Temelín, 4. mlékárna, 5. ropa, 6. Sokolov, 7. pivovar, 8. vápenec, 9. porcelán; **tajenka:** Vítkovice
8. a) A. lékař, B. kadeřnice, C. výroba automobilů, D. orba, E. hutnictví, F. výuka; do služeb nepatří: b) C. výroba automobilů, D. orba, E. hutnictví; c) ve městech

9. Řešení: viz školní atlas nebo příruční vlastivědná mapa k učebnici.
10. pšenice, lilek brambor, brukev řepka olejka, slunečnice, réva vinná, jahodník
11. černé uhlí: Havířov, Karviná; hnědé uhlí: Sokolov, Chomutov, Most; ropa: Hodonín (pozor, značka je blízko Břeclavi)

1. Do kolika krajů je rozdělena Česká republika? Ve kterém kraji žijete?

Řešení: Do 14 krajů.

DNP Známé osobnosti. Připravíme si dvojice karet. Na jedné bude jméno známé osobnosti, která v daném kraji žije/žila, a na druhé kartě bude její popis, informace o tom, co dělá, čím je významná, kdy se narodila (popř. kdy zemřela) nebo další významná životní data. Zde jsou příklady známých osobností jednotlivých krajů: Hlavní město Praha, Středočeský kraj: Dominik František Kynský, Ivan Krasko; Jihočeský kraj: Barbora Hrzánová, Ema Destinnová, Adolf Born; Plzeňský kraj: Alena Vrbová, Bedřich Smetana, Jan Žižka z Trocnova, Jiří Trnka; Karlovarský kraj: David Hruška (hokejista), Albrecht z Valdštejna, Božena Němcová; Ústecký kraj: Rudolf Čechura; Liberecký kraj: Bohumil Hanč, Jan Weiss; Královéhradecký kraj: Eliška Rejčka; Pardubický kraj: Adolf Dudek, Viktorin Kornel ze Všehrd; Kraj Vysočina: Martin Ignác Morávek; Jihomoravský kraj: Tomáš Garrigue Masaryk; Olomoucký kraj: Jiří Wolker, Hana Maciuchová; Zlínský kraj: Antonín Baťa, Antonín Václavík, Dušan Samo Jurkovič; Moravskoslezský kraj: Jaromír Nohavica.

MeDo Žáci mohou dohledat další známé osobnosti a vytvořit svou vlastní kartu. Tedy zjistit informace o dohledané osobnosti.

1. HLAVNÍ MĚSTO PRAHA

1. Čí syn byl Bruncvík? Proč se vydal do světa? Které zvíře jako znak získal do svého erbu a díky čemu?

Řešení: Bruncvík (zvaný též Brunclík) byl podle pověsti syn knížete, který v dávných dobách vládl v Čechách. (Podle bájí se jeho otec jmenoval Žibřid, též Štylfrýd. Ten dobyl pro svou zemi znak orlice.) Bruncvík se vydal do světa, aby pro sebe a svou zemi získal (lepší) erbovní znamení. Protože Bruncvík pomohl lvovi v zápase s medvědem a zachránil mu život, lev ho pak za to věrně doprovázel a Bruncvík získal do svého erbu znak lva.

MeDo Můžeme se žáků zeptat, zda neznají některá podobná bájná vyprávění o dobrodružných cestách jiných hrdinů (řešení: Sindibád z pohádek Tisíc a jedna noc, Odysseus z eposu Odyssea).

2. **Řekněte nebo zjistěte, kde v Praze stojí socha Bruncvíka se lvem.**

Řešení: Je umístěna na mostním pilíři Karlova mostu pod sousoším svatého Vincence Ferrerského se svatým Prokopem. U nohou má Bruncvík lva a v ruce meč.

✳ **Na mapě zjistěte, kde Vltava pramení a kam se vlévá.**

Řešení: Pramení na Šumavě, protéká Českým Krumlovem, Českými Budějovicemi a Prahou. Ústí zleva do Labe u Mělníka.

3. a) **Která řeka protéká Prahou?**

Řešení: Vltava.

b) **Byli jste v Praze? Které památky jste navštívili?**

Řešení: Individuální.

c) **Ve které pražské čtvrti stojí Hrad? Kdo zde sídlí?**

Řešení: Hradčany. Prezident České republiky.

d) **Která velká katedrála je v areálu Pražského hradu?**

Řešení: Katedrála svatého Víta (Václava a Vojtěcha).

DNP Elektronická mapa. Podíváme se společně na mapu Prahy, na městské čtvrti Prahy, například, kde leží Vinohrady, Hradčany, Nusle, Kampa, Karlín, Žižkov, Ruzyně, Zličín. Podle čeho jsou některé části města pojmenovány? Na které straně řeky leží? Pokud nebydlíme v Praze, ukážeme si, ze které strany, po které silnici pojedeme do Prahy. Ukážeme si na mapě známou dálnici D1. Pracujeme s mapou na internetu. (Mapa: <http://mapa.cz/mesta-cr/Praha>)

PRAŽSKÝ HRAD

MPV VV – malování podle fotografie/pohlednice/obrázku. Každý žák si přinese svou předlohu. Nejde o dokonalost malby. Jde nám o to, aby si žáci vyzkoušeli malovat historickou stavbu podle obrázku.

KARLŮV MOST

✚ **Znáte další stavby, které dal postavit Karel IV.?**

Řešení: Např. katedrála svatého Víta, Karlštejn, Staroměstská mostecká zeď, Hladová zeď.

DNP Stavby Karla IV. Žáci mohou dohledat, kvůli čemu, z jakého důvodu byla daná stavba postavena.

MeDo Popovídáme si s žáky, kdo byli apoštolové. Vybral si je Ježíš, Syn Boží, za své učedníky. Svěřil jim svůj učitelský a kněžský úřad. Bylo jich 12. Jmenovali se Petr, Ondřej, Jakub (Starší, syn Zebedeův), Jan, Filip, Bartoloměj, Tomáš, Matouš, Jakub (syn Alfeův), Tadeáš, Šimon (zvaný Hortivec) a Jidáš Iškariotský. (Zradil Ježíše.)

DNP Bible. Přečteme si ukázkou z Bible (např. 1 Kor 12,27).

1. Eiffelovu věž.
2. r. 1889.
3. Eiffelova věž je vyšší o 260,5 m.
4. Ano.
5. Zrcadlové bludiště, jede se k ní lanovkou atd.

1. b); 2. a); 3. c); 4. c)

5. a) tramvaj, metro, vlak, letadlo, b) Staré Město, Hradčany, Vyšehrad, Nové Město

2. STŘEDOČESKÝ KRAJ

✳ **1. Která z těchto dvou řek má na našem území delší tok? Řešení:** Vltava.

2. Která z nich teče až do Severního moře? Řešení: Labe.

DNP Polabská nížina. Rozdáme žákům seznam měst, na kterém budou města, která leží/neleží v Polabí. Žáci ve dvojicích hledají na mapě, která města v Polabí opravdu leží, ostatní ze seznamu vyškrtávají. Není cílem mít vše správně, vzhledem k tomu, že Polabí jako území není přesně vymezené.

Nazývá se tak pruh území podél řeky Labe mezi městy Jaroměř a Lovosice. Někdy se také označuje jako Polabská nížina. Cílem je, aby si žáci města vyhledali a věděli, kde leží. Záměrně zde vypisujeme pouze města, která v Polabí leží. Učitel si sám přidá jiná probraná města.

Seznam měst v Polabí: Budiměřice, Čelákovice, Hradec Králové, Kolín, Křinec, Litoměřice, Loučeň, Lovosice, Lysá nad Labem, Mělník, Milovice, Nymburk, Oskořínek, Pardubice, Poděbrady, Přerov nad Labem, Roudnice nad Labem, Sadská, Straky, Štětí, Všejanya.

 Hrad Karlštejn se tyčí nad Berounekou nedaleko Prahy. Ve 14. století ho založil král a císař Karel IV., aby zde uložil císařské korunovační klenoty.

DNP Film. Pustíme si TV dokument ze seriálu Národní klenoty, Karlštejn – Císařská klenotnice (26 min.; z r. 2017) <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10361869257-narodni-klenoty/215562235200013/>

UČEBNICE

str. 11

VÝROBA AUTOMOBILŮ

 MeDo Pobavíme se s žáky, zda navštívili nějakou českou památku, která je zařazena do seznamu UNESCO. Vysvětlíme si, co značka UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, „**Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu**“) a CHKO (Chráněná krajinná oblast) znamenají.

Seznam UNESCO – hmotné dědictví ČR: Praha – historické centrum (1992), Český Krumlov – historické centrum (1992), Telč – historické centrum (1992), Žďár nad Sázavou – Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře (1994), Kutná Hora – historické centrum, chrám sv. Barbory, katedrála Nanebevzetí Panny Marie v Sedlci (1995), kulturní krajina: Lednicko–valtický areál (1996), Kroměříž – zahrady a zámek (1998), Holašovice – vesnická rezervace (1998), Litomyšl – zámek a zámecký areál (1999), Olomouc – sloup Nejsvětější Trojice (2000), Brno – Vila Tugendhat (2001), Třebíč – židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa (2003), Národní hřebčín Kladruby nad Labem (2019), lázeňský trojúhelník (Mariánské Lázně, Karlovy Vary a Františkovy Lázně (2021).

 Továrna TPCA v Kolíně vyrábí tyto modely aut: Toyota Aygo, Peugeot 108 a Citroën C1. Znáte některé modely aut vyrobené v závodu ŠKODA AUTO?

Řešení: model ŠKODA KAROQ, model ŠKODA KODIAQ, model ŠKODA OCTAVIA, SUPERB, CITIGO, YETI.

 Kde se nachází další velká krasová oblast? Jak se nazývá?

Řešení: Moravský kras (severně od Brna, v Dražanské vrchovině).

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 9

1. Václav Laurin, Václav Klement.
2. Jízdní kola.
3. Protože došlo ke sloučení se Škodovými závody.
4. Volkswagen.
5. Ano, ne, ne.

1. c); 2. a); 3. b); 4. c)

5. a) Sázava, Jizera, Vltava, Berounka, b) Karlštejn, Křivoklát, Lány, Kokořín

UČEBNICE

str. 12

3. JIHOČESKÝ KRAJ

 1. Ukažte si pramen řeky Vltavy.

Řešení: Jihozápadně od obce Kvilda na Šumavě.

2. Za pomoci mapky jmenujte další pohoří v kraji.

Řešení: Novohradské hory.

 1. Kde se u nás nachází druhá jaderná elektrárna?

Řešení: V jihozápadní části Moravy v Dukovanech (Kraj Vysočina).

2. Zopakujte si, co vyrábějí elektrárny. Které další druhy elektráren se u nás nacházejí?

Řešení: Vyrábějí elektrickou energii. Dále jsou u nás tepelné, sluneční, větrné, vodní elektrárny.

DNP Kimova hra. Žáci si otevřou učebnici na s. 12, kde mají mapu Jihočeského kraje. Mají 2 minuty na

to, aby si zapamatovali, co na ní vidí. Potom žákům rozdáme mapku, kde budou zakresleny jen některé věci skutečnosti. Žáci dokreslují nebo vypisují na papír chybějící zeměpisné pojmy a značky.

Vlastík: náves – centrum vesnice, volný prostor uprostřed obce, kolem něhož jsou soustředěny domy; chlív – stavení pro dobytek; stodola – prostorné stavení, kde se skladuje vše potřebné pro zemědělské práce; maštale – stáj pro koně; výměnek – přístavek, kam se odstěhoval hospodář po přenechání hospodářství potomkům; sýpka – skladiště obilí.

RYBNÍKY

☛ Zopakujte si, jaký je rozdíl mezi rybníkem a jezerem.

Řešení: Rybník je uměle vybudovaný. Jezero je přírodní.

MPV PŘ – Lov ryb. Nachystáme (na formát A4) obrázky různých druhů ryb, které budete podrobně probírat v 7. třídě (kapr obecný, karas obecný, lín obecný, štika obecná, pstruh obecný, parma obecná, okoun říční, candát obecný, cejn velký, sumec velký) a rozstříháme je na kousky. Žáci ve dvojicích skládají kousky a snaží se co nejrychleji ulovit rybu. Společně pak ryby pojmenujeme. Mohou se opakovat, protože dvojic bude hodně.

MeDo Společně se bavíme o rybaření, výlovu rybníka. Žáci sdílejí své zkušenosti. Pobavíme se o náčiní, které k tomu potřebujeme, a o účelu těchto činností.

☛ Znáte nějaké vodní ptáky? Čím se živí?

Řešení: Živí se vodními rostlinami: např. kachny, husy, labuť; živí se rybami, drobnými vodními živočichy: potápka, volavky, čápi, ledňáček.

Které ryby žijí nejčastěji v rybnících?

Řešení: Například kapr, okoun, cejn, karas, sumec, tolstolobik, candát.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 10

1. Rožmberk je totiž největší český rybník.
2. Listnaté stromy.
3. Vybuďoval ho Jakub Krčín v 16. století.
4. Ano, Lužnice.
5. K chovu ryb.

1. b); 2. b); 3. a); 4. a)

5. a) Strakonice, Písek, Tábor, České Budějovice, b) Vltava, Lužnice, Nežárka, Otava

4. PLZEŇSKÝ KRAJ

☛ Při dobývání hradu Rabí přišel husitský vojevůdce Jan Žižka o své druhé oko, takže zcela oslepl. Podle které historické osobnosti vzniklo pojmenování husité?

Řešení: Podle Jana Husa.

DNP Mapa ve třídě. Na zem třídy nakreslíme křídou (lze pak dobře utřít z linolea) velký obrys mapy Plzeňského kraje. Žáci si vylosují kartičky jednotlivých známých zeměpisných pojmů tohoto kraje. Stoupnou si v mapě na místo, kde se zeměpisný pojem nachází. Ostatní žáci (bez kartiček) kontrolují.

MeDo Před aktivitou si společně prohlédneme mapu a přečteme si všechny pojmy, ukážeme si je na velké nástěnné mapě. Na kartičky píšeme pojmy z mapy na s. 14.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 11

1. Na konci 13. století.
2. Měšťané, kteří měli právo vařit pivo, se spojili a vznikl moderní pivovar.
3. Silně chmelený světlý ležák, tzv. plzeňský ležák.
4. Ano.
5. Pilsner Urquell – Plzeňský Prazdroj.

1. b); 2. b); 3. b); 4. c)

5. a) Klatovy, Plzeň, Domažlice, b) Úhlava, Mže, Úslava, Radbuza, Berounka

5. KARLOVARSKÝ KRAJ

✦ 1. Na mapě vyhledejte nejvyšší vrchol Krušných hor.

Řešení: Klínovec (1244 m n. m.).

✦ 2. Za pomoci mapy řekněte, do které řeky Ohře ústí.

Řešení: Ústí do Labe.

MPV PŘ – Sopečná činnost. Na tabuli vypíšeme tyto pojmy: **láva**, **magma**, **magmatický krb**, **sopouch**, **kráter**, **sopka**. Čteme žákům krátké popisky/texty, které vystihují/popisují dané pojmy. Žáci přiřazují obsahy textů k pojům. (Záměrně jsou zde pojmy, které žáci ještě neprobírali. Aktivitu jsme zvolili proto, aby se žáci dozvěděli nové informace, učili se vnímat informace v mluveném slovu a krátkodobě si je pamatovali.)

Texty: **Láva:** geologické označení roztavené horniny, která se dostává na povrch během sopečné činnosti (erupce). **Magma:** směs roztavených hornin a plynů, která se nachází pod zemským povrchem, může obsahovat i krystaly různých minerálů. **Magmatický krb:** prostor pod zemským povrchem o velikosti asi jeden až deset kilometrů, vytvořený vystupujícím magmatem. **Sopouch:** kanál sopky, kterým magma stoupá k povrchu. **Kráter:** útvar na zemském povrchu (může být i podmořský), odkud je vyvrhováno magma v podobě lávových proudů na povrch. **Sopka:** porucha povrchu planety či měsíce, kudy se na povrch dostává směs roztavených hornin, tzv. magma. (Čerpali jsme z <https://bit.ly/1LXkvpv>)

LÁZNĚ

✦ Na příruční mapě najděte známý „lázeňský trojúhelník“. Vysvětlete tento pojem.

Řešení: Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně. Lázně, které tvoří pomyslný trojúhelník a jsou zapsány na Seznam světového dědictví UNESCO (2021).

PORCELÁN

■ Proč se porcelán vyrábí právě zde?

Řešení: Je zde naleziště suroviny, která je k výrobě porcelánu potřeba: kaolin, v Karlovarském kraji je nejvyšší kvality tzv. sedlecký kaolin.

PRACOVNÍ SEŠIT

1. Největší a neznámější lázeňské město ČR.
2. Karel IV.; žil ve 14. století.
3. Chladnější prameny mají projímavý účinek. (To znamená, že způsobují snazší vyprazdňování střev.)
4. Teplejší prameny mají tlumivý vliv, zpomalují vylučování žluče a žaludečních šťáv (tzn. zpomalují trávení).
5. 79 pramenů.

1. b); 2. c); 3. a); 4. b)

5. a) Karlovy Vary, Cheb, Sokolov, Jáchymov, b) Mattoni, Becherovka, oplatky, porcelán

6. ÚSTECKÝ KRAJ

✦ 1. Ze kterého kraje řeka Labe přitéká?

Řešení: Ze Středočeského kraje.

2. Najděte na mapě místo, kde Labe opouští Čechy.

Řešení: U Hřenska.

Na území jakého státu dál teče?

Řešení: Na území Německa.

Do kterého moře ústí?

Řešení: Do Severního moře.

■ Řekněte, k čemu se využívá hnědé uhlí. Co je z tohoto důvodu vybudováno v blízkosti jeho těžby?

Řešení: Využívá se jako palivo. V blízkosti jsou tepelné elektrárny, protože využívají uhlí jako palivo.

ŘÍP A ČESKÉ STŘEDOHOŘÍ

K čemu slouží meteorologická stanice?

Řešení: Slouží ke sledování vývoje podnebí (klimatu). Na meteorologické stanici se měří různé údaje o počasí (např. teplota a vlhkost vzduch, směr a rychlost větru, množství vodních srážek, určuje se množství oblačnosti a pozorují se různé meteorologické jevy jako bouřka, jinovatka, náledí apod.).

ÚRODNÉ LITOMĚŘICKO

K čemu se chmel využívá?

Řešení: Využívá se např. k výrobě piva, kosmetiky a ve farmaceutickém průmyslu.

Nedaleko Litoměřic se nachází vojenská pevnost Terezín, kterou založil císař Josef II. Pojmenoval ji po své matce Marii Terezii. Pevnost měla sloužit k obraně před vpády Prusů. Za 2. světové války pevnost využívali nacisté jako koncentrační tábor.

MeDo Pobavíme se s žáky, co je koncentrační tábor. Místo, kde byli lidé vězněni bez řádného soudu nebo jiného právního důvodu, nuceni k těžké práci a mučení či vraždění (vyhlazovací koncentrační tábory).

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 13

1. V Českém středohoří.
2. Je na ní zaznamenáno nejvíce bouří za rok.
3. Počasí a jeho vývoj. Meteorologická stanice je zařízení pro měření meteorologických údajů potřebných pro předpověď průběhu počasí. (Dále lze zopakovat řešení otázky v uč. s. 19.)
4. Převyšuje krajinu o víc jak 350 m.
5. Krkonoše, Šumavu, Krušné hory.

1. a); 2. a); 3. b); 4. b)

5. a) Děčín, Litoměřice, Chomutov, Teplice, b) Labe, Ohře, Bílina, Kamenice

7. LIBERECKÝ KRAJ

MPV HV – Pustíme si ukázkou hry na varhany.

DNP Výlet. Prohlídka kostela. Domluvíme se na prohlídce, při které nám zahraje někdo na varhany, aby žáci slyšeli opravdový zvuk varhan.

Liberecký kraj je známý svými sjezdovkami i běžkařskými stopami. Ve kterém pohoří se zdejší sjezdovky nacházejí?

Řešení: Na Ještědu, což je nejvyšší hora Ještědského hřbetu. Dále pak v Jizerských horách, Lužických horách a Krkonoších.

HRAD BEZDĚZ A MÁCHOVO JEZERO

Vysvětlete rozdíl mezi rybníkem a jezerem.

Řešení: Rybník je uměle vytvořený, jezero je přírodní.

Zjistěte, kolika let se dožil básník Karel Hynek Mácha. Poznačte si nějakou zajímavost z jeho života.

Řešení: Dožil se 26 let (žil 1810–1836). Např. jeho skutečné jméno je Ignác Mácha.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 14

1. 1 012 m.
2. Přírodní park Ještěd.
3. Zničil ho požár.
4. Účel stavby: restaurace, hotel a televizní vysílač (od r. 1959).
5. Budova je vysoká 94 m, anténa měří 17 m.

1. a); 2. b); 3. c); 4. b)

5. a) Česká Lípa, Liberec, Nový Bor, Jablonec nad Nisou, b) Trosky, Bezděz, Sychrov, Frýdlant

8. KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

* 2. Najděte v příruční mapě řeky pramenící v Krkonoších. Které z těchto řek protékají Královéhradeckým krajem?

Řešení: V Krkonoších pramení: Labe, Úpa, Jizerka (v příruční mapě není: Malé Labe, Mumlava, Kamienica a Łomniczka). Královéhradeckým krajem protékají: Labe, Úpa, Malé Labe.

3. Do kterých krajů zasahuje Český ráj?

Řešení: Liberecký kraj, Královéhradecký kraj, Středočeský kraj.

DNP Opakovací hra. Žáci si napíší jako nadpisy názvy osmi doposud probraných krajů. Učitel postupně říká zajímavá místa, která jsou v učivu jednotlivých kapitol. Žáci je přiřazují ke krajům, do kterých místa patří. Na konci aktivity si všechna místa ukážeme na mapě, zároveň zkontrolujeme správnost přiřazení míst.

Z DNP Města. Napíšeme si seznam měst, která očíslováme. Každý žák si zvolí 1, 2, 3... (záleží na učiteli) čísla, tedy města. Při domácí přípravě / v hodině hledá význam názvu města, kdy a z čeho název vznikl nebo jak byl odvozen. Každý pak řekne ostatním, co zjistil, a ukážeme si město na mapě.

PRACOVNÍ SEŠIT

1. Pískovcové skály, které jsou v Broumovském výběžku.
2. Adršpašsko-teplické skály, z pískovce.
3. Požár, který zničil okolní lesy a odkryl tak skály.
4. Vypadají jako domy, brány, zvířata, lidi apod.
5. Adršpach.

1. c); 2. b); 3. c); 4. c)

5. a) Trutnov, Náchod, Hradec Králové, Dvůr Králové, b) Kost, Opočno; c) Pančavský

9. PARDUBICKÝ KRAJ

* 3. Která řeka pramení pod Králickým Sněžníkem?

Řešení: Řeka Morava.

4. Podle příruční mapy vyjmenujte všechna krajská města ležící na řece Labe.

Řešení: Ústí nad Labem, Pardubice, Hradec Králové

MPV VV/PČ – výroba papírových perníčků. Do silného kartonového papíru vykrajovátka/formičkami na perníčky, která si děvčata přinesou, vytlačíme velikonoční tvary perníčků, ty pak vystříháme a zdobíme perem a tuší. Přineseme si nějaké předlohy zdobení perníčků. Kluci nacvičují různé způsoby pletení pomlázek na prutech nebo na provázcích. Učí se navzájem ve skupinkách.

MeDo Vzhledem k tomu, že budou Velikonoce, lze zkusit s děvčaty zdobení upečených perníčků i polevou. Náročnější na přípravu a organizaci.

PARDOBICE

MPV TV – Velká pardubická. Kluci utvoří dvojice. Jeden je kůň, druhý jeho žokej. V tělocvičně / venku / na hřišti vytvoříme adekvátní překážkovou dráhu. Uspořádáme závody na čas, kdy žokej zapřáhne koně švihadlem / šátkem / pruhem látky kolem hrudníku, pod pažemi / kolem pasu a konce drží. Žokej má na zádech pořadové číslo, které platí i pro koně. Část žáků je diváky a sází si. Učitel je rozhodčí a vedoucí sázkové kanceláře. Každé děvče má k dispozici tolik víček, kolik získalo za splnění úkolu v předchozí hodině. (Záleží na předmětu, úkol může být vyplňování krátkého pracovního listu na rychlost a správnost. Za to budou žákyně oceněny víčky a chlapi pořadím, v kterém poběží závod.) Víčka můžou sázet na jakéhokoli koně. Na závěr závodu proběhne vyhlášení na stupních vítězů a vyhlášení nejlepšího sázkového hráče.

Vlastík: Jan Žižka; mlácení obilí.

LITOMYŠL

DNP Sgrafito. Nejdřív si vyrobíme kachli, na kterou budeme vytvářet sgrafito. Do misky např. od zmrzlinového dortu rozmícháme ve správném poměru sádku s vodou a necháme do příštího týdne zaschnout. Další týden vyklopíme kachli a natřeme tuší jednu její stranu, buď rovnou, nebo tu s reliéfem. Opět necháme zaschnout. Následně si na černou barvu tužkou namalujeme vzor a ten pak vyrýváme silnou jehlou.

MeDo Celou aktivitu uvedeme tak, že ručně vyráběné kachle jsou velice ceněné a originální. Zkusíme si taky takovou kachli vyrobit.

 V Litomyšli se narodil významný hudební skladatel Bedřich Smetana (1824–1884). Znáte název některé z oper, které složil?

Řešení: Braniboři v Čechách, Prodaná nevěsta, Dalibor, Libuše, Dvě vdovy, Hubička, Tajemství, Čertova stěna, Viola

MeDo Pomůcka k zapamatování skladeb: počáteční slabika skladeb. BraProDaLiDvěHuTaČeVi.

 Poslechněte si část symfonické básně Má vlast od Bedřicha Smetany. Zjistěte názvy jednotlivých skladeb tohoto díla. Lze tyto názvy najít na mapě?

Řešení: Vyšehrad, Vltava, Šárka, Z českých luhů a hájů, Tábor a Blaník. Ano, lze je najít na mapě, kromě Z českých luhů a hájů.

KRÁLICKÝ SNĚŽNÍK

 Do kterých moří tečou vody řek Moravy, Odry a Labe?

Řešení: Odra ústí do Baltského moře, Morava do Černého moře, Labe do Severního moře.

PRACOVNÍ SEŠIT .....

str. 16

1. V 16. století.
2. V r. 1913, kdy byla v Pardubicích založena továrna na výrobu perníku.
3. Vznikl odvozením od pepř. Pepř se totiž přidával do původního perníku, který se jmenoval peprník; z tohoto slova pak bylo odvozeno slovo perník.
4. Např. mouka, cukr, vejce, med, koření, džem.
5. Potravinářský.

1. b); 2. b); 3. c); 4. a); 5. a) Litomyšl, Hlinsko, Pardubice, Chrudim, b) Orlické hory, Žďárské vrchy, Železné hory, Českomoravská vrchovina

UČEBNICE .....

str. 26

10. KRAJ VYSOČINA

 Kolik jaderných elektráren se v ČR nachází?

Řešení: Jsou dvě. Jaderná elektrárna Dukovany a jaderná elektrárna Temelín.

 1. Jsou hranice Kraje Vysočina i státní hranicí? Se kterými kraji Vysočina sousedí?

Řešení: Ne. S Jihočeským krajem, Středočeským krajem, Pardubickým krajem, Jihomoravským krajem.

2. Zapište si k vodním tokům Svratka, Sázava a Jihlava vodní nádrže, které jsou na nich postavené.

Řešení: Svratka – vodní nádrž Vír, Brněnská přehrada; Sázava – Velké Dářko (největší rybník Českomoravské vrchoviny) a Jihlava – vodní nádrž Dalešice (pozn.: vodní nádrž je i rybník; je menší uměle vytvořená v. nádrž než přehrada).

3. Do které řeky ústí a do kterého úmoří patří řeky Sázava a Jihlava?

Řešení: Sázava (úmoří Severního moře) ústí do Vltavy a Jihlava (úmoří Černého moře) do Dyje.

UČEBNICE .....

str. 27

ČESKOMORAVSKÁ VRCHOVINA

 1. Na kterou světovou stranu od Jihlavy leží Žďárské vrchy?

Řešení: Na SV.

2. Zjistěte na příruční mapě, do kterých řek ústí Sázava, Oslava, Svratka a Jihlava.

Řešení: Sázava – Vltava, Oslava – Jihlava, Svratka a Jihlava – Dyje

 MPV VV – Santiniho stavby. Ukážeme žákům další stavby, které Santini navrhl (<http://www.santini.cz/cz/santiniho-stavby>). Hledáme stejné stavební (architektonické) prvky na jednotlivých stavbách.

1. Třebíč – židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa (od r. 2003 takto v seznamu UNESCO); součástí je i židovský hřbitov.
  2. Současně v románském a gotickém slohu.
  3. Jediná kompletně dochovaná židovská čtvrť v Evropě.
  4. Synagoga: židovská modlitebna, špitál: nemocnice, chudobinec: sociální zařízení pro zchudlé a zestárlé lidi.
1. a); 2. a); 3. c); 4. b);
5. a) Jihlava, Třebíč, Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod, b) Svatka, Oslava, Sázava, Jihlava

11. JIHOMORAVSKÝ KRAJ

1. Jak se nazývá největší jihomoravské město?

Řešení: Brno.

2. Řekněte, jak podle uvedené pověsti vznikl název Brno.

Řešení: Název Brno byl odvozený od pohanského boha Peruna, jemuž naši předkové postavili chrám na skále, která je součástí dnešního Brna. Kolem chrámu tehdy postavili město a nazvali ho Perunov.

3. Řekněte nebo zjistěte, co dnes stojí na vrchu Petrov.

Řešení: V současnosti stojí na vrchu Petrov chrám svatých Petra a Pavla.

DNP Dohledej. Přečteme si společně text na s. 28 a 29 a ukazujeme si místa uvedená v textu na nástěnné mapě. Následně necháme žáky, aby ve dvojicích přečetli text ještě jednou a ukazovali si zeměpisné pojmy na mapě. Rozdáme žákům stejný text s vynechanými zeměpisnými pojmy. Žáci podle mapy a popisu textu a na základě své paměti dopisují pojmy. (Rozsah textu zvolí učitel.) Text s vynechanými zeměpisnými pojmy je k dispozici k okopírování vzadu v metodické příručce na s. 66.

VINICE

DNP Víno. Pobavíme se s žáky o víně. Například kde se pěstuje vinná réva a jak, jak se vinná réva sklízí a zpracovává ve víno (pouze základní informace). Žáci mohou jmenovat, které státy jsou známé produkcí a vývozem vína. Zdůrazníme, že je to alkohol, který lze pít až v plnoletosti.

1. Pohoří, které se táhne na jihu Moravy od obce Dolní Věstonice okolo Mikulova až ke státní hranici s Rakouskem.
2. Pro Pavlovské vrchy, z vápence.
3. Díky zachovalosti původní krajiny a díky výjimečně teplému a suchému podnebí.
4. V 17. století [za třicetileté války; 1618–1648].
5. Klentnice.

1. b); 2. b); 3. b); 4. c); 5. a) Znojmo, Břeclav, Hodonín, Blansko, Brno, b) Lednice, Špilberk, Valtice

12. OLMOUCKÝ KRAJ

- ✱ 2. Na kterých řekách leží města Olomouc, Přerov, Hranice na Moravě?

Řešení: Olomouc – Morava, Přerov – Bečva, Hranice na Moravě – Bečva

1. V Hrubém Jeseníku ve skále Dlouhé Stráně.
2. Horní nádrž v nadmořské výšce 1 350 m, dolní nádrž ležící v údolí pod kopcem, další části ležící ve svahu hory v podzemí.
3. Vznikla odtěžením části skály Dlouhé Stráně.
4. Elektrárny jsou zařízení, která slouží k výrobě elektrické energie. Turbína je rotační lopatkový motor, v němž se tlaková energie vody (nebo páry, plynu) mění na mechanickou práci.

1. b); 2. a); 3. c); 4. b);

5. a) Jeseník, Šumperk, Prostějov, Přerov, Olomouc; b) Bouzov, Helfštýn; c) Rejvív

JESKYNĚ

 V jeskyních s oblibou zimují netopýři. Vyhovuje jim stálá teplota a tma.

MPV PŘ – netopýři. Žákům rozdáme zajímavý text o netopýrech. Přečteme ho společně, nebo každý sám. Pokládáme žákům otázky týkající se faktů v textu. Kontrolujeme tak čtení s porozuměním.

Text: (Vyskytují se zde záměrně termíny v podobě slov přejatých z cizích jazyků/těžká slova.)

Netopýři jsou podřád savců z řádu letouni. Nejvýznamnějším znakem netopýřů jsou křídla vyvinutá z předních končetin. Díky nim jsou netopýři (a druhý podřád letounů, kaloni) jedinými savci, kteří dokážou létat. Netopýři se vyvinuli přibližně před 60 miliony let z primitivních hmyzožravců, předchůdců dnešních ježků a rejsků. Netopýři vidí černobíle, mají ostré zuby, zejména stoličky. Stehenní kosti netopýra jsou tak tenké, že většina netopýřů neumí chodit. Netopýři se živí hmyzem, krví, malými savci, žábami a rybami. Většina netopýřů je aktivní v noci nebo za soumraku. Oči většiny druhů jsou sice malé a špatně vyvinuté, ale netopýři jimi vidí. Netopýří radar neboli echolokace je způsob orientace. Význam slova echolokace je echo („ozvěna“) a lokace („zjišťování místa“). Tento radar pracuje na principu ultrazvukových vln. Všechny druhy netopýřů žijících v Česku (a blíže příbuzných vrápenců) jsou chráněné, některé až kriticky ohrožené. Důvodem je úbytek stromů s dutinami, kde by mohli odpočívat, používání pesticidů a herbicidů, jež je systematicky otravují, a vyrušování při zimování.

Vlastík: Mláďata savců sají mléko od matky.

13. ZLÍNSKÝ KRAJ

MeDo Pobavíme se s žáky o tom, proč se Zlín v době komunistické vlády jmenoval Gottwaldov. Po abdikaci prezidenta Beneše se stal prezidentem komunistů Klement Gottwald. Přestože neměl se Zlímem nic společného, chtěli komunisté, aby se Zlín přejmenoval na Gottwaldov. Město Zlín bylo tehdy spjato s úspěšnou podnikatelskou firmou bratrů Baťových, se kterými se chtěli takto vypořádat. Věděli, že město prosperuje stejně jako Baťův závod. Tím, že město přejmenují, odvděčí se tak Zlínu, protože je doba komunismu, a takové město si přece zaslouží název, jako je Gottwaldov. Po pádu komunistického režimu bylo město přejmenováno zpět na Zlín.

✳ **2. Jmenujte další lázně na území České republiky. Ve kterém kraji se nacházejí?**

Řešení: Např. lázně Karlovy Vary, Františkovy Lázně, Mariánské Lázně – Karlovarský kraj; lázně Mšené – Ústecký kraj; Lázně Kundratice, Lázně Libverda – Liberecký kraj; lázně Jeseník – Olomoucký kraj, Lázně Bohdaneč – Pardubický kraj, Janské Lázně – Královéhradecký kraj.

PRACOVNÍ SEŠIT

1. Zlín má 75 000 obyvatel.
2. Důležitým mezníkem v historii Zlína byl rok 1894, kdy zde byla založena obuvnická firma rodiny Baťových.
3. 100 000 párů obuvi.
4. V roce 1945 byly Baťovy závody znárodněny (připadly státu).
5. Rodina Baťových odešla do Kanady, kde založila nové centrum firmy Baťa. V roce 1991 se firma Baťa do Zlína vrátila, má továrnu na obuv v obci Dolní Němčí (nedaleko Uherského Brodu, jih Zlínského kraje).

1. a); 2. b); 3. c); 4. c)

5. a) Kroměříž, Vsetín, Zlín, Otrokovice, Uherské Hradiště, b) Haná, Slovácko, Valašsko

14. MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ

✳ **Ke kterému úmoří patří řeka Odra?**

Řešení: Baltské moře.

SLEZSKO

✳ **Která řeka tvoří hranici mezi polským Těšínem a Českým Těšínem?**

Řešení: Řeka Olše.

Vlastík: Vrchol Lysé hory je bez lesů, holý, tedy lysý.

MORAVSKOSLEZSKÉ BESKYDY

- ✦ **Porovnejte nadmořské výšky Lysé hory, Pradědu a Radhoště. Seřadte vrcholy od nejvyššího po nejnižší.**
Řešení: Praděd – 1491 m n. m., Lysá hora – 1323 m n. m., Radhošť – 1129 m n. m.

DNP Opakování. Nakopírujeme jednotlivé obrázky (fotografie míst, které jsou v učebnici u jednotlivých krajů). Sedneme si do kruhu, ve středu kruhu jsou očíslované fotografie jednotlivých míst a na kartičkách jejich názvy. Žáci ve dvojicích přiřazují k číslům názvy; k dispozici mají mapu. Společně pak kontrolujeme a ukazujeme si místa na mapě. Vždy si řekneme, ve kterém leží kraji.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 21

1. Před stovkami milionů let z tehdejších rostlin obřích rozměrů, zejména z kapradin.
2. Velice kvalitní s vysokou výhřevností.
3. Černé uhlí se začalo těžit v 70. letech 18. století.
4. S průmyslovou revolucí; přicházeli sem za práci horníci, což zapříčinilo i rozvoj Ostravy jako města.
5. Černé uhlí využíváme jako fosilní palivo, v průmyslu a ve farmacii.

1. b); 2. b); 3. b); 4. a)

5. a) Havířov, Karviná, Třinec, Ostrava, b) Ostravice, Moravice, Opava, Odra

UČEBNICE

str. 36

OPAKOVÁNÍ – ČESKÁ REPUBLIKA; KRAJ, KDE ŽIJEME

Řešení: 1. b); 2. c); 3–8. Individuální podle kraje, kde žijete. 9. c); 10. a); 11. a) Národní muzeum (na Václavském náměstí), v popředí socha svatého Václava, b) Karlův most (přes řeku Vltavu), c) Petřínská rozhledna.

Uč. s. 37–39; PS s. 22–23

III. OCEÁNY A SVĚTADÍLY

UČEBNICE

str. 37

OCEÁNY

DNP Umístění. Každý žák napíše u jednotlivých oceánů jejich umístění. Svými slovy napíše ve 3 až 5 větách. Např. Tichý oceán obtéká východní břeh Asie a Austrálie a západní břeh S. Ameriky a J. Ameriky. V popisu žáků nejde o absolutní přesnost, ale jde o to, aby si podle popisku zapamatovali a uměli představit, kde jaké oceány leží. (Pozor! Jižní oceán však omývá pouze Antarktidu, směrem na sever totiž není vymezen světadíly, ale mořskými proudy. Protože jsou o tuto jeho hranici mezi hydrology stále spory, není mnohdy zanesen do atlasů světa.)

✦ **Uvedte příklady živočichů, kteří žijí v oceánech a mořích.**

Řešení: Např. plejtvák, kosatka, delfín, žralok, tuňák, medúza, chobotnice, rejnok, koráli, sasanky, různé řasy.

DNP Určování, kterému státu patří dané ostrovy pomocí atlasu. Utvoříme 3 skupiny, které si stoupnou do zástupu. Do skupin rozdáme na kartičkách napsané názvy států. Po třídě / v tělocvičně rozprostřeme na zemi kartičky s názvy ostrovů. Žáci po jednom vybíhají a po jednom nosí kartičky s názvy ostrovů, které přiřadí k zemi, které patří. K dispozici mají Atlas světa. Hledají a odhadují. Společně pak projdeme výsledky a počítáme body. Bod za každý správně přiřazený ostrov.

Řešení: <https://bit.ly/2xRnMp3>

SVĚTADÍLY

✦ **2. Češi jezdí na dovolenou k moři nejčastěji do Chorvatska, Bulharska a Řecka. Zjistěte, která moře omývají břehy těchto států.**

Řešení: Chorvatsko: Jaderské moře; Bulharsko – Černé moře, Řecko – Středozemní, Egejské a Jónské moře.

3. Za pomoci směrové růžice určete polohu jednotlivých světadílů vzhledem k Evropě.

Řešení: Asie – východ, Afrika – jih, Severní Amerika – západ, Jižní Amerika – jihozápad, Antarktida – jih, Austrálie – jihovýchod (správná je i možnost jihozápad).

DNP Světové strany. Vybraný žák / skupina žáků si stoupne; stojí vždy na stejném místě. Vybraný žák ukáže nějakým směrem. Další žák ze skupiny pojmenuje, na kterou světovou stranu ukazuje. (Třída

potvrzuje správnost.) Sám pak ukáže jiným směrem, další opět pojmenovává atd. Procvičujeme tak světové strany v prostoru.

DNP Pracovní list – Poznávání světadílů. Žáci pracují samostatně, na čas a správnost. Poslední otázka se do rychlosti nezapočítává.

Otázky: 1. Najdeme zde největší poloostrov světa. 2. Většinu jeho povrchu tvoří nížiny. 3. Nejlidnatější světadíl? 4. Má největší písečnou oblast. 5. Patří k němu největší ostrov světa. 6. Teče zde řeka Amazonka. 7. Většina povrchu pokryta ledovcem. 8. Největší hora je zde Kilimandžáro. 9. Náleží k němu velké množství ostrovů v Tichém oceánu. 10. Zkuste sami vymyslet obdobnou otázku pro svého spolužáka.

Řešení: 1. Asie; 2. Evropa; 3. Evropa; 4. Afrika; 5. Severní Amerika; 6. Jižní Amerika; 7. Antarktida; 8. Afrika; 9. Austrálie a Oceánie; 10. individuální.

(Otázky jsou k dispozici k okopírování vzadu v metodické příručce na s. 70.)

ASIE

1. Jmenujte asijské státy, které znáte.

Řešení: Např. Čína, Thajsko, Japonsko, Indie, Írán, Vietnam.

2. Víte, ve kterém asijském státě se v poslední době velmi rychle rozvíjí hospodářství a zároveň má nejvíce obyvatel na světě?

Řešení: Čína.

SEVERNÍ A JIŽNÍ AMERIKA

3. Které dva státy se rozkládají v Severní Americe?

Řešení: Spojené státy americké, Kanada.

4. Co víte o životě indiánů?

Řešení: Indiáni byli původní obyvatelé Ameriky s vyspělou kulturou. Znamé jsou např. civilizace Inků, Aztéků a Mayů.

MPV VV – výroba jednoduché indiánské čelenky z per. Vyrobíme s žáky indiánskou čelenku, fantazii se meze nekladou; pro inspiraci lze najít ukázky různých čelenek na internetu. Na pruh látky, na který budou našita pera, nejprve žáci namalují jednoduchý vzor (pruh pevnějšího plátna či jiné látky nebo lze použít širší kaloun – musí se myslet na to, že se vzadu zaváže, umělá pera, nit, jehla, fixy).

MPV HV – rituální tanec indiánů. Použijeme hudební nástroje, jako např. dřívka, triangl, chrastítka, bubínky, podle toho, co je ve škole a co si žáci přinesou.

AFRIKA

1. Která africká země je proslulá svými pyramidami a hrobkami dávných vládců – faraonů?

Řešení: Egypt.

2. Jak se jmenuje řeka, která zemí protéká?

Řešení: Nil (druhá nejdelší řeka na světě).

3. Jmenujte živočichy, kteří žijí v Africe.

Řešení: Například lvi, sloni, antilopy, gazely, šakali, pouštní lišky, pakoně, krokodýli, žirafy, zebry, plameňáci, hadi, ještěrky.

Víte, proč se Africe říká „kolébka lidstva“? Pokud ne, vyhledejte tuto informaci na internetu.

Řešení: Protože odsud pochází drtivá většina nejstarších a nejvýznamnějších kosterních nálezů člověka (a to i druhu homo sapiens sapiens, tedy člověka současného typu).

AUSTRÁLIE A OCEÁNIE

4. Znáte některé další živočichy, kteří se vyskytují pouze v Austrálii?

Řešení: Klokán (skáče), medvídek koala (leze po stromech), ptakopysk (chodí po čtyřech a plave).

5. Víte, proč se Australanům říká protinožci?

Řešení: Austrálie je pro Evropany na protilehlé části zeměkoule (je jiné zeměpisné šířky a délky).

MeDo Pobavíme se s žáky o tom, jakým směrem se bude točit vodní vír, když budeme vypouštět vodu z většího bazénu (nejméně o pětimetrovém průměru, dle výpočtů odborníků) na severní polokouli a když ji budeme vypouštět na jižní polokouli. Voda vypouštěná na severní polokouli odtéká proti směru

hodinových ručiček, na jižní ve směru hodinových ručiček (na rovníku kolmo dolů). Jev je způsobený tím, že se Země otáčí na východ. V Evropě se tak voda stáčí od severu k západu, zatímco voda na jižní polokouli (např. v Austrálii) směřuje k východu, čímž vzniká vír po směru hodinových ručiček. Směr víru se však snadno naruší náhodným prouděním vody (turbulencemi), sklonem a tvarem a velikostí vodní nádrže či nerovnoměrnou teplotou vody. Tento jev je proto obtížné pozorovat.

6. Jak se nazývají původní obyvatelé Austrálie? Pokud nevíte, vyhledejte na internetu.

Řešení: Australci, jinak Aboridžinci.

PRACOVNÍ SEŠIT ..... **str. 22** .....

2. Asie, Afrika, Severní Amerika, Jižní Amerika, Antarktida, Evropa, Austrálie a Oceánie

3. Tichý oceán, Atlantský oceán, Indický oceán, Jižní oceán, Severní ledový oceán

4. 1. Sahara, 2. indiáni, 3. Amazonka, 4. oceán, 5. Austrálie a Oceánie, 6. Asie, 7. Jižní; **tajenka:** Himálaj

PRACOVNÍ SEŠIT ..... **str. 23** .....

5. Nejmenší světadíl – Austrálie a Oceánie, největší poušť světa – Sahara – Afrika, nejdelší řeka světa – Amazonka – Jižní Amerika, nejchladnější světadíl – Antarktida, největší poloostrov světa – Arabský poloostrov – Asie, nejvyšší pohoří světa – Himálaj – Asie, největší ostrov světa – Grónsko – Severní Amerika.

6. a) Afrika, b) Asie, c) Severní Amerika a Jižní Amerika (pozor, jsou to 2 světadíly), d) Austrálie a Oceánie, e) Evropa, f) Antarktida.

Uč. s. 40–47; PS s. 24–27

IV. EVROPA

UČEBNICE ..... **str. 40** .....

DNP Cestování. Žáci si doma připraví povídání o nějakém místě v Evropě, kde byli na prázdninách.

1. Ostrov/poloostrov/pevnina.

2. Světadíl, stát, hlavní město.

3. Název města, kde žáci byli. Umístění města v rámci státu. Ukážou na mapě nebo ukážou nějaké větší město poblíž.

4. Zajímavost, kterou navštívili nebo která se v městě/státě nachází.

5. Jakou řečí se tam mluví, jak vypadá státní vlajka. Můžeme si pustit státní hymnu.

6. Povídání o cestě tam, způsob dopravy, o jídle.

7. Typický strom/živočich.

8. Volné povídání, žák může přinést ukázat maximálně 10 fotografií přibližujících dané místo.

1. Ze kterého světadílu pocházela Evropa? Jak se jmenoval její otec a čím byl? Který bůh unesl Evropu?

Řešení: Evropa pocházela z Asie. Její otec se jmenoval Agenor a byl králem asijského města Sidon. Evropu unesl Zeus, vládce bohů (podle řecké mytologie).

2. Ve které zvíře se proměnil bůh, aby Evropu unesl? Po kom se tedy podle mýtu nazývá náš světadíl Evropa?

Řešení: Bůh Zeus se proměnil v bělostného býka. Světadíl Evropa nese jméno po královské dceři Europě.

ROZLOHA A POLOHA

✳ **1. Podle mapy jmenujte další světadíly.**

Řešení: Severní Amerika, Jižní Amerika, Afrika, Antarktida, Asie, Austrálie a Oceánie.

✳ **3. Na který světadíl můžeme dojít z Evropy „suchou nohou“?**

Řešení: Do Asie.

UČEBNICE ..... **str. 41** .....

✳ **3. Na mapce vyhledejte nejvyšší evropský vrchol. Zjistěte jeho nadmořskou výšku.**

Řešení: Mont Blanc, 4809 m n. m.

PRACOVNÍ SEŠIT ..... **str. 24** .....

2. Ostrov – část souše obklopená ze všech stran vodou. Poloostrov – pevninský výběžek do vodní plochy.

Pohoří – skupina vyvýšenin. Údolí – sníženina protáhlého tvaru mezi vyvýšeninami (zpravidla jí protéká vodní tok). Nížina – typ zemského povrchu, který nepřesahuje 300 m n. m.

3. Balkánské pohoří – Balkánský poloostrov – Srbsko, Bosna a Hercegovina, Černá Hora; Apeniny – Apeninský poloostrov – Itálie; Pyreneje – Pyrenejský poloostrov – Španělsko, Francie; Skandinávské pohoří – Skandinávský poloostrov – Norsko, Švédsko.

UČEBNICE

str. 42

PODNEBÍ

DNP VV Projekt. Ztvárníme Zemi formou podnebných pásů. Vytvoříme dvojice/trojice, podle počtu žáků. Každá dvojice bude mít přidělený jeden pás Země. (Tedy 10 dvojic pokryje všech 10 pásů, od severního pólu až k jižnímu pólu.) Z velkého balicího papíru vystříháme planetu Zemi ve tvaru, který je na obrázku v uč. s. 42 nahoře. Rozstříháme ji na 10 pruhů. Mezi 5. a 6. pruhem bude rovník. Dvojice, které mají stejný podnebný pás (např. jedna má polární pás na jihu a druhá na severu), mohou spolupracovat. Úkolem každé dvojice je vystihnout, co je pro daný pás podstatné (podnebí, rostliny, živočichové, které státy v něm leží, zajímavosti).

- ✳ **Za pomoci mapky řekněte, ve kterém podnebném pásu leží Česká republika.**

Řešení: Mírný podnebný pás.

- 🗺 **Co je příčinou rozdílných teplot v různých podnebných pásích?**

Řešení: Nerovnoměrné ohřívání zemského povrchu.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 25

4. a) Mont Blanc, b) 4810 m n. m. (na příruč. mapce; v textu uč. 4809 m n. m., lze se pobavit s žáky, proč se liší údaje o výšce hor: mění se metody měření, lepší přístroje, ale také se mění zemský povrch působením různých přírodních činitelů), c) Alpy, d) Francie, Itálie, e) 1603 m n. m., f) Mount Everest 8850 m n. m., g) 3207/3206 m, h) 4040/4041 m, i) 4838/4837 m
5. a) studený (polární), b) subpolární, c) mírný, d) subtropický, e) tropický (teplý)
6. NEJJ.: Madrid, NEJS.: Murmansk, STŘED: Berlín
7. 1. Londýn, 2. Paříž, 3. Praha, 4. Volgograd

UČEBNICE

str. 43

PŘÍRODNÍ KRAJINY

DNP Pantomima. Na tabuli napíšeme názvy jednotlivých přírodních krajin, které jsou uvedeny v učebnici na s. 43. Na malé kousky papíru napíšeme slova/spojení, která se v textu vyskytují a charakterizují určitou přírodní krajinu. Např. nerostou stromy, ostrovy na nejsevernější části Evropy, ledovec, medvěd lední, mrož lední, krajina pokrytá sněhem skoro celý rok, keře, lišejníky, mechy, sob polární, liška polární, jelen, srnec, prase divoké, vlk, jih Ruska a Ukrajiny, sucho, travnatá oblast bez keřů a stromů, obilí, syseľ, křeček, olivovník, réva, citrus. Žáci si postupně losují papírky a pantomimicky předvádějí ostatním, co je na papírku napsáno. Ostatní hádají. Potom zařadí papírek na tabuli pod správnou přírodní krajinu. Některá slova lze zařadit pod více krajin.

MeDo Spojení lze zjednodušit na jedno slovo. Některá spojení jsou totiž obtížná, proto žákům vysvětlíme, že mohou spojení předvádět po slovech a prsty ukázat, kolikáté slovo předvádějí.

- 🗺 **Víte, čím se živí medvěd lední, sob polární a liška polární?**

Řešení: Medvěd lední je masožravec, živí se tedy jinými živočichy (nejčastěji tuleni). Liška polární je všežravec živí se např. menšími hlodavci, ptáky a jejich vejci, bobulemi. Sob polární: býložravec, spásá vše zelené v tundře, především byliny a lišejníky.

UČEBNICE

str. 44

VODSTVO

DNP Hledej! Jmenujeme jednotlivé řeky a žáci vyhledávají na mapě, do které řeky/moře/oceánu se vlévají. Žáci mají k dispozici Školní atlas světa, učebnici, příruční mapu. Sami si volí, v které mapě budou hledat.

- ✳ **2. Jak se nazývá největší jezero světa a jak největší jezero v Evropě? Vyhledejte je na mapce.**

Řešení: Kaspické moře, Ladožské jezero.

✳ **3. Víte, jak se nazývá největší české jezero? Ve kterém pohorí se nachází? (Pokud nevíte, vraťte se na stranu 5.)**

Řešení: Černé jezero na Šumavě.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 26

8. a) step, b) tundra, c) subtropická krajina, d) lesy mírného pásu, e) polární pustiny, f) tajga (lesy mírného pásu)
9. a) stepi, b) lesy mírného pásu, c) tundra, d) subtropická krajina, e) polární pustiny
10. a) Dunaj, b) Rýn, c) Volha, d) Kaspické moře
11. Londýn – Temže, Paříž – Seina, Bratislava – Dunaj, Varšava – Visla, Vídeň – Dunaj, Budapešť – Dunaj

UČEBNICE

str. 45

OBYVATELSTVO

1. **Kde a ve které době vznikla v Evropě první významná kulturní střediska?**

Řešení: Významná kulturní střediska vznikla před 4 až 5 tisíciletími ve starověkém Řecku a Římě.

2. **Vysvětlete, co je kolonie. Kde všude si v minulosti založily evropské státy své kolonie?**

Řešení: Kolonie je politicky (např. řízení státu) a hospodářsky nesamostatná země ovládaná jiným státem. Kolonie evropských zemí byly v Americe, Africe, Asii, kolonii Velké Británie se stala celá Austrálie. (Státy díky koloniím bohatly.)

1. **Které národy žijí na území České republiky?**

Řešení: Např.: Češi, Slováci, Němci, Poláci, Vietnamci, Ukrajinci.

MPV IT – Podíváme se na odlety a přílety letadel do/z velkých evropských měst (např. Paříž, Londýn, Moskva). Přes které státy letíme, kde případně přestupujeme. Kolik korun stojí letenka. Můžeme si přečíst pravidla pro balení zavazadel některé letecké společnosti; popřípadě co si lze vzít s sebou na palubu a co ne.

✳ **1. Nejlidnatější evropská města vyhledejte na mapě. Jsou to zároveň hlavní města uvedených států?**

Řešení: Moskva je hlavní město Ruska. Paříž je hlavní město Francie. Londýn je hlavní město Velké Británie.

2: Vyjmenujte pět nejlidnatějších měst České republiky.

Řešení: Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Liberec.

HOSPODÁŘSTVÍ

 Vyhledejte na internetu (případně řekněte z paměti), které státy se nacházejí v Severní Americe. Potom vysvětlete, proč patří k nejvyspělejším světadílům vedle Evropy právě Severní Amerika.

Řešení: <https://www.zemepis24.cz/kontinenty/severni-amerika/staty>

ZEMĚDĚLSTVÍ A RYBOLOV

2. **Zopakujte si, které zemědělské rostliny se pěstují v subtropické části Evropy (viz strana 43).**

Řešení: Olivovník, réva vinná, citrusy.

✳ **3. Na mapě si ukažte přímořské státy Evropy, kde se mnoho obyvatel zabývá lovem mořských živočichů.**

Řešení: Např. státy, kde je rozšířený rybolov: Rusko, Norsko, Finsko, Švédsko, Island, Francie, Itálie, Portugalsko, Řecko.

MPV VV – výroba vlastního mořského živočicha. Techniku i nápad necháme na žácích. Mají týden na přípravu materiálu, nápadu, pomůcek apod. Soutěžíme o nejoriginálnější nápad. Práce společně hodnotíme tak, že každý dostane 3 body, které může rozdělit mezi jednotlivá díla, žák tedy může vybrat max. 3 díla, která ocení bodem. Žáci by neměli hodnotit sami sebe. Učitel také rozděluje 3 body.

UČEBNICE

str. 46

PRŮMYSL

1. **Zopakujte si, které nerostné suroviny se těží u nás. Pokud nevíte, vraťte se na stranu 6.**

Řešení: Hnědé uhlí, černé uhlí, kaolin, sklářské písky, stavební kámen, vápenec, ropa.

EVROPSKÁ UNIE (EU)

DNP Mapa. Ukážeme si na mapě všechny státy Evropské unie. Řekneme si aktuální počet států, které jsou v EU. Povídáme si s žáky o cestování přes státní hranice. Jaké jsou hraniční přejezdy z České republiky do sousedních států. K čemu kdysi sloužily?

MeDo Řekneme žákům, jak probíhalo cestování přes hranice v dřívějších letech / za období vlády komunistů.

SEVEROATLANTICKÁ ALIANCE (NATO)

 Na internetu vyhledejte, který z našich sousedních států není členem NATO.

Řešení: Členem NATO není Rakousko.

PRACOVNÍ SEŠIT .....

str. 27

1. Londýn – Velká Británie, Paříž – Francie, Moskva – Rusko, Řím – Itálie, Oslo – Norsko, Athény – Řecko
2. Portugalsko – Lisabon, Švédsko – Stockholm, Ukrajina – Kyjev, Rumunsko – Bukurešť, Španělsko – Madrid, Litva – Vilnius, Dánsko – Kodaň, Island – Reykjavík, Polsko – Varšava
3. a) letecká, b) automobilová, c) lodní, d) železniční
4. a) Evropská unie, b) ano, c) euro, d) např. Německo, Rakousko, Slovensko, Francie, Španělsko, Irsko, Finsko, Itálie, e) NATO (Severoatlantická aliance)

UČEBNICE

str. 47

OPAKOVÁNÍ – OCEÁNY A SVĚTADÍLY; EVROPA

Řešení: 1. b); 2. b); 3. c); 4. b); 5. c); 6. a); 7. a); 8. b); 9. řeka: Dněpr, Rýn; pohoří: Apeniny, Alpy; město: Vídeň, Berlín; ostrov(y): Britské ostrovy, Island; 10. a); 11. A – step, B – tajga, C – polární pustiny, 12. b); 13. c)

Uč. s. 48–56; PS s. 28–35

V. SOUSEDNÍ STÁTY ČESKÉ REPUBLIKY

UČEBNICE

str. 48

✳ **Za pomoci příruční mapy vyjmenujte sousední státy České republiky.**

Řešení: Slovensko, Polsko, Německo, Rakousko.

SLOVENSKO – STÁT SE SPOLEČNOU HISTORIÍ

DNP Úvod. Pustíme žákům hymnu Slovenska.

DNP Hra s řečí. Přichystáme si pro žáky slovenská slova. Žáci odhadují, co slova znamenají v českém jazyce. Slova, která neuhodnou, hledají na počítači ve slovníku. Nebo si přichystáme se slovy věty a žáci se pokoušejí u neuhodnutých slov poznat český překlad podle významu ve větě.

Příklady slov: korytnačka = želva, bábetko = minko, pery = rty, mihalnice = řasy, električka = tramvaj, mačička = kočička, topánky = boty, špongia = houba, žuvačka = žvýkačka, cvikla = červená řepa, chlopavica = plácačka na mouchy, kefa = kartáč, cencúl = rampouch, olovrant = odpolední svačina, vopchá-čik = párek v rohlíku, žubrienka = pulec, gulôčka = kulička, golier = límec, šarkán = drak, korčule = brusle, cintorín = hřbitov, žerjav = jeřáb, murár = zedník, lopta = míč, bozk = pusa, čučoriedka = borůvka, vankúš = polštář, smäd = žízeň. (<https://bit.ly/2NiN2tR>)

1. **Které hospodářské zvíře se chová v hornatých oblastech Slovenska? Uvedte název jedné z oblastí, kde je chov rozšířen.**

Řešení: Ovce. Oblast Liptova.

2. **Pomocí textu řekněte, kdo je bača a co je salaš.**

Řešení: Bača je pastevec ovcí, salaš je příbytek pro ovce a někdy i baču.

 Který státní svátek nám připomíná vznik samostatné Československé republiky? Uvedte jeho datum.

Řešení: 28. 10. – Den vzniku samostatného československého státu. (V roce 2018 bylo výročí 100 let od vzniku Československé republiky.)

PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

- Na Slovensku je devět národních parků. Nejznámější je Tatranský národní park (TANAP). Vyjmenujte všechny čtyři národní parky České republiky.

Řešení: Krkonošský národní park, NP Šumava, NP České Švýcarsko, NP Podyjí.

MeDo Ukážeme si národní parky na mapě formou hry. Lze hrát společně, ne jenom ve skupinách. K vytvoření karet můžeme použít věty z textů na <https://bit.ly/2PeCv4w>. Po aktivitě si povíme, kdo navštívil který národní park, ať už u nás nebo na Slovensku. Žáci budou pravděpodobně znát pouze konkrétní města a místa. Společně se je pokusíme zařadit k národním parkům.

DNP *Národní parky na Slovensku.* Připravíme si na kartičky názvy národních parků na Slovensku a na další kartičky napíšeme jejich krátký popis (vždy max. 4 věty na jednu kartičku). Žáci ve skupinách přiřazují názvy k popisům pomocí mapy, na které hledají zeměpisné názvy zmíněné v popisech k jednotlivým národním parkům.

UČEBNICE

str. 49

- Celková délka Váhu je 403 km. Porovnejte jeho délku s nejdelší českou řekou – Vltavou.

Řešení: Vltava má délku 430 km, Váh je o 27 km kratší.

HOSPODÁŘSTVÍ

- Které automobilky mají na Slovensku své závody?

Řešení: Např. Hyundai, Kia Motors.

OBYVATELSTVO A MĚSTA

- Slovensko má oproti České republice přibližně polovinu obyvatel. Kolik obyvatel má Česká republika?

Řešení: 10,7 milionu obyvatel.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 28

- a) 5,4 milionu, b) Bratislava, c) slovenština, d) euro, e) Vysoké Tatry, f) Gerlachovský štít, g) Váh, h) národní parky: např. – Tatranský národní park (TANAP), NP Nízké Tatry, NP Slovenský raj, pohorí – Malá Fatra, jeskyně – Slovenský kras, i) např. Spišský hrad, zámek Bojnice, Trenčinský hrad, j) Česká republika, Polsko, Ukrajina, Maďarsko, Rakousko
- Nahoře bílý pruh, uprostřed modrý pruh, dole červený pruh; znak: kříž bílý, vršky pod křížem modrá, pozadí kříže červené.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 29

- a) Váh, b) Dunaj, c) Váh, d) Hron, e) Podunajská nížina, f) Bílé Karpaty, Javorníky, Moravskoslezské Beskydy, g) Východoslovenská nížina
- a) Tatranský národní park, Pieninský národní park, Národní park Nízké Tatry, Národní park Malá Fatra, Národní park Slovenský ráj, Národní park Muráňská planina, Národní park Poloniny, Národní park Slovenský kras, Národní park Velká Fatra, b) Štrbské pleso, Velké Hincovo pleso, Popradské pleso, Skalnaté pleso, Zelené pleso, c) Zemplínská šírava – umělá vodní nádrž, d) Dunaj; Komárno, Šamorín, Dunajská Streda; e) zelenina, ovoce, pšenice, ječmen, chmel, slunečnice
- a) Halušky (s brynzou a slaninou), b) sýr parenica.

UČEBNICE

str. 50

POLSKO – NÁŠ SEVERNÍ SOUSED

DNP *Hymna.* Pustíme si polskou hymnu.

- 1. Je Polsko vnitrozemský stát? Jak nazýváme státy, jejichž přirozenou hranici tvoří částečně moře?

Řešení: Ne. Přímořské státy.

DNP *Přímořské/vnitrozemské státy.* Žáci pracují ve skupinách s mapou Evropy. Vypisují státy a zařazují je do patřičné skupiny.

Další varianta: Dáme žákům seznam jednotlivých evropských států. Žáci zapisují, zda je stát přímořský/vnitrozemský, pokud nevědí, mohou běžet dozadu na koberec, kde budou nachystané Školní atlasy světa, ve kterých mohou vyhledat potřebnou informaci. U aktivity záleží na rychlosti a správnosti.

2. Ve kterém státě pramení řeka Odra?

Řešení: Odra pramení v České republice.

UČEBNICE

str. 51

1. **Vysvětlete, co je farma. Co je zvláštního na budově farmy, kterou vlastní rodiče Jadwigy?**
Řešení: Specializované zemědělské hospodářství. Dům je zčásti dřevěný, zčásti kamenný.
2. **Co myslíte, je většina Poláků hluboce věřících? Svůj názor ověřte na internetu.**
Řešení: Ano, v Polsku je přes 90 procent věřících.
3. **Mezi typická polská jídla patří polský boršč a zrazy. Oba názvy vysvětlete. Chutnala by vám tato jídla?**
Řešení: Polský boršč – polévka z řepného kvasu; zrazy – válečky z mletého masa plněné slaninou.

OBYVATELSTVO A MĚSTA

 K polským názvům měst Katowice, Wrocław, Warszawa a Szczecin přiřaďte podle mapy české názvy.

Řešení: Katowice, Vratislav, Varšava, Štětín.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 30

1. a) 38,4 milionu, b) Varšava, c) polština; d) zlotý, e) Vysoké Tatry, f) Rysy, g) Visla, h) např.: Bělověžský národní park, Vysoké Tatry, Mazurská jezerní plošina, hrad Wawel, historické centrum Krakova, i) Německo, Česká republika, Slovensko, Ukrajina, Bělorusko, Litva, Rusko
2. spodní pruh červený, horní bílý

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 31

4. a) Baltské moře, b) Krkonoše, c) Vysoké Tatry, d) Odra a Nisa, e) Gdaňsk a Štětín, f) Mazurská, g) Visla
5. a) Vratislav, Štětín, Jelení Hora, Katowice, Varšava, b) zubr – příbuzný bizonu, c) Český Těšín, d) Baltské moře
6. O vlkovi.

UČEBNICE

str. 52

NĚMECKO – NÁŠ NEJVĚTŠÍ SOUSED

DNP *Hymna.* Pustíme si německou hymnu.

 1. Za pomoci mapy jmenujte sousední státy Německa.

Řešení: Nizozemsko, Belgie, Lucembursko, Francie, Švýcarsko, Rakousko, Česká republika, Polsko, Dánsko.

PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

 2. Téměř celou hranici mezi Německem a Polskem tvoří dvě řeky pramenící v České republice. Jak se nazývají? Ukažte je na mapě.

Řešení: Nisa, Odra.

3. Na příruční mapě vyhledejte nejvyšší německý vrchol a přečtěte jeho nadmořskou výšku.

Řešení: Zugspitze, 2963 m n. m.

UČEBNICE

str. 53

HOSPODÁŘSTVÍ A DOPRAVA

 Zjistěte, ve kterých městech sídlí automobilky Volkswagen, BMW a Daimler.

Řešení: Volkswagen – Wolfsburg, BMW – Mnichov, Daimler – Stuttgart.

OBYVATELSTVO A MĚSTA

 Zjistěte, ve kterém roce se konaly letní olympijské hry v Mnichově.

Řešení: V roce 1972.

 Německo je rodištěm mnoha známých hudebních skladatelů (např. Johann Sebastian Bach, Ludwig van Beethoven – autor skladby Óda na radost, která se stala hymnou EU).

MPV HV – poslech. Pustíme část skladby od zmíněných skladatelů. Pustíme Ódu na radost.

PRACOVNÍ SEŠIT ..... **str. 32** .....

1. a) 83,2 milionů, b) Berlín, c) němčina, d) euro, e) Alpy, f) Zugspitze, g) Rýn, h) např.: Národní park Saské Švýcarsko, NP Bavorský les, Alpy, ostrov Rujana, Spreewald – biosférická rezervace UNESCO (oblast bohatá na říční kanály), historické centrum Kolína nad Rýnem, i) Nizozemsko, Belgie, Lucembursko, Francie, Dánsko, Švýcarsko, Rakousko, Česká republika, Polsko
2. černý pruh nahoře, červený uprostřed, žlutý dole

PRACOVNÍ SEŠIT ..... **str. 33** .....

4. a) do Severního moře, b) Hamburk, c) Rujana, d) v Baltském moři, e) Krušné hory, Český les, Šumava, f) Mnichov, g) Bodamské jezero
5. a) v roce 1989, b) Elbe, c) s Rakouskem, tři, d) Německo, Rakousko, Švýcarsko
6. a) house, b) bear, c) mouse, d) milk; ano (oba jsou západogermánskými jazyky)

UČEBNICE ..... **str. 54** .....

RAKOUSKO – ALPSKÝ STÁT

DNP *Hymna.* Pustíme si rakouskou hymnu.

✳ **1. Za pomoci mapy jmenujte sousední státy Rakouska.**

Řešení: Česká republika, Slovensko, Maďarsko, Slovinsko, Itálie, Švýcarsko, Německo, Lichtenštejnsko.

PŘÍRODNÍ PODMÍNKY

🏔 **1. Jmenujte zimní sporty, které znáte. Které z nich se podle vás v Alpách provozují nejvíc?**

Řešení: Nejoblíbenějším zimním sportem v Alpách je sjezdové lyžování.

2. Nejvyšší hora Rakouska se nazývá Grossglockner (3797 m n. m.). O kolik metrů převyšuje Sněžku?

Řešení: Sněžka má nadmořskou výšku 1603 m, rozdíl je tedy 2 194 metrů.

✳ **2. Za pomoci mapy jmenujte rakouská města, kterými protéká Dunaj.**

Řešení: Linz, Vídeň.

4. Na mapě Evropy vyhledejte, do kterých států zasahují Alpy.

Řešení: Rakousko, Francie, Švýcarsko, Slovinsko, Itálie, Německo, Lichtenštejnsko.

UČEBNICE ..... **str. 55** .....

OBYVATELSTVO A MĚSTA

🏠 **Salcburk proslavil hudební skladatel Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791), který se zde narodil.**

MPV HV – Pustíme si část některé skladby od Wolfganga Amadea Mozarta.

✳ **Na které řece leží město Linz?**

Řešení: Linz leží na Dunaji.

PRACOVNÍ SEŠIT ..... **str. 34** .....

1. a) 8,8 milionu, b) Vídeň, c) němčina, d) euro, e) Alpy, f) Grossglockner, g) Dunaj, h) např.: Národní park Donau-Auen, horský systém Vysoké Taury (část Východních Alp s mohutnými ledovci), Krimmelské vodopády, i) centrum Vídně, zámek Schönbrunn, město Salcburk, j) Německo, Švýcarsko, Lichtenštejnsko, Itálie, Slovinsko, Maďarsko, Slovensko, Česká republika
2. červený pruh nahoře a dole; uprostřed bílý pruh

PRACOVNÍ SEŠIT ..... **str. 35** .....

4. a) vnitrozemský, b) Alpy, c) Maďarsko, d) Vídeňská pánev, e) Linz, Vídeň, f) 130 km, 80 minut
5. města – Graz, Innsbruck, Linz, Vídeň; řeky – Inn, Dunaj, Dráva, Salzach; jezera – Attersee, Neuseidler See, Bodensee, Wörthersee
6. a) v Německu, b) Německo, Rakousko, Slovensko, Maďarsko, Chorvatsko, Srbsko, Bulharsko, Rumunsko, Moldavsko, Ukrajina, c) Villach – Dráva, Graz – Mur, Innsbruck – Inn, Salcburk – Salzach, d) Šumava, e) Morava a Dyje

OPAKOVÁNÍ – SOUSEDNÍ STÁTY ČESKÉ REPUBLIKY

Řešení: 1. b); 2. a); 3. c); 4. c); 5. d); 6. b); 7. c); 8. b); 9. c); 10. b); 11. b); 12. c); 13. A – Slovensko (Bratislavský hrad), B – Německo (Braniborská brána), C – Rakousko (Alpy), D – Polsko (Mazurská jezerní plošina)

Uč. s. 57–61; PS s. 36–40

VI. TOULKY EVROPOU

VELKÁ BRITÁNIE

 Britskou rodačkou je J. K. Rowlingová, autorka řady fantasy románů, jejichž hlavní postavou je Harry Potter. Povězte, o čem kniha pojednává.

Řešení: Chlapec Harry Potter, který jednoho dne dostal pozvánku ke studiu školy kouzel v Bradavicích, zjišťuje, že jeho narození provázely okolnosti, které následně změnilo jeho dosavadní život. Během svých studií tak byl nucen zachraňovat Bradavice, potažmo celý svět před zlými silami.

FRANCIE

MeDo Průplav/průliv. Průplav je vybudovaný lidmi. Průliv je přirozený pruh vody mezi dvěma výběžky pevniny, např. Gibraltarský průliv.

DNP Průplav/průliv. Žáci ve dvojicích vypisují ze Školního atlasu světa průplavy a průlivy.

DNP Křížovka. Doplňujeme průplavy a průlivy.

Doplňovačka je k dispozici k okopírování metodické příručky na s. 72.

MPV ČJ – Na řádek žáci napíší vzniklé podstatné jméno v jednotném čísle a se správnou diakritikou.

Řešení:

1.	S	U	E	Z	S	K	Ý	P	R	Ů	P	L	A	V				
2.	S	T	Ř	E	D	O	Z	E	M	N	Í	P	R	Ů	P	L	A	V
3.	A	L	B	E	R	T	Ů	V	K	A	N	Á	L					
4.	L	A	M	A	N	C	H	E										
5.	G	I	B	R	A	L	T	A	R	S	K	Ý	P	R	Ů	L	I	V
6.	B	A	Ť	Ů	V	K	A	N	Á	L								
7.	D	A	R	D	A	N	E	L	Y									

tajenka: Přirozeně vzniklé pruhy vody mezi dvěma výběžky pevniny: **PRŮLIVY**.

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 36

1. a) Itálie, b) Velká Británie, c) Španělsko, d) Finsko, e) Švýcarsko, f) Chorvatsko, g) Ukrajina, h) Slovensko, i) Rusko
2. a) /údaje v tabulce jsou k roku 2019/: a) Bratislava, b) Moskva, d) Berlín, e) ano

PRACOVNÍ SEŠIT

str. 37

2. b): a) Praha – Vídeň: 3,32 hodiny, b) Praha – Bratislava: 3,29 hodiny, c) Praha – Berlín: 3,48 hodiny, d) Praha – Paříž: 10,29 hodin
3. Praha – Paříž (Francie): 1 029 km; Paříž – Londýn (Velká Británie): 457 km; Londýn – Řím (Itálie): 1 811 km; Řím – Berlín (Německo): 1 502 km; Berlín – Vídeň (Rakousko): 681 km; Vídeň – Bratislava (Slovensko): 80 km; Bratislava – Varšava (Polsko): 701 km; Varšava – Praha (ČR): 676 km. Celková vzdálenost: 6 937 km. Cesta by trvala 69,37 hodiny.

ZÁVĚREČNÉ OPAKOVÁNÍ

Řešení: 1. c); 2. d); 3. c); 4. a); 5. c); 6. c); 7. A – Ještěd, B – Karlštejn, C – katedrála svatých Petra a Pavla v Brně, D – Říp; 8. c); 9. c); 10. a); 11. b); 12. a)

Řešení: 13. c); 14. d); 15. b); 16. d); 17. c); 18. a); 19. b); 20. a); 21. c); 22. a); 23. Německo – Berlín, Rakousko – Vídeň, Slovensko – Bratislava, Polsko – Varšava; 24. Frankfurt nad Mohanem – významné letiště – Německo; Salcburk – historické město – Rakousko; Gdaňsk – přístav – Polsko; Piešťany – lázně – Slovensko

1. sedm světadílů
2. Asie
3. pět oceánů
4. Himálaj – Mount Everest
5. Grónsko
6. Amazonka
7. např. Pyrenejský poloostrov, Skandinávský poloostrov, Balkánský poloostrov, Apeninský poloostrov
8. např. Island, Britské ostrovy, Francie, Bulharsko, Itálie
9. Alpy
10. např. Volha, Dněpr, Dunaj, Rýn, Labe
11. euro
12. Bratislava
13. Varšava
14. Berlín
15. Vídeň
16. Slovensko
17. Německo
18. Německo a Rakousko
19. Baltské moře
20. Severní moře a Baltské moře

11. JIHOMORAVSKÝ KRAJ

Krajské město: _____.

Poloha: Jihomoravský kraj se nachází _____ České republiky.

Povrch kraje je tvořen hlavně nížinami na dolních tocích řek _____ (Dolnomoravský úval)

a _____ (Dyjsko-svratecký úval). Na _____ od Brna se zvedá Drahanská vrchovina.

V Drahanské vrchovině se nachází vápencová oblast _____ kras.

V jižní části kraje se zvedají Pavlovské vrchy (známé také jako _____). Na východě se směrem do _____ kraje táhne pohoří Bílé Karpaty.

Hlavními řekami v kraji jsou Morava a Dyje. Do Dyje se vlévají řeky _____ a _____.

Na jihozápadě vyhloubila řeka Dyje hluboké údolí do okolní krajiny. Nachází se zde národní park _____.

_____ kraj patří díky teplému podnebí a úrodné půdě k našim nejurodnějším oblastem. Pěstují se zde _____ plodiny, např. pšenice, kukuřice, zelenina, ovoce (meruňky a broskve). Daří se tu _____.

V okolí _____ se nacházejí nevelké zásoby ropy.

Ve městech Hodonín, Břeclav a Znojmo vznikly _____ V Brně a okolí se soustřeďuje strojírenský průmysl (např. výroba _____).

Zajímavá místa:

Hrady Špilberk a Pernštejn, zámky Lednice a Valtice, Moravský kras, národní park Podyjí.

BRNO

Brno je druhým _____ městem České republiky. Leží na soutoku řek _____ a _____.

Nad městem se tyčí hrad _____. Kdysi v něm byla věznice, dnes zde můžete navštívit různé výstavy.

Muzeum _____ v Brně nám přiblíží období pravěku.

V průjezdu brněnské radnice visí „brněnský drak“, který žil podle pověsti v jeskyni u řeky Svratky. Ve skutečnosti se jedná o _____, kterého daroval roku 1609 turecký panovník králi Matyášovi.

LEDNICKO-_____ AREÁL

Nedaleko města _____ se nacházejí zámky Lednice a Valtice. V jejich okolí najdeme krásné parky a množství zajímavých romantických staveb.

Menší zámečky, rozhledny a altánky vznikaly kolem obou zámků od konce 18. století. Soubor obou zámků a přílehlých staveb zvaný Lednicko-_____ areál je zapsán na seznamu památek _____.

MORAVSKÝ KRAS

_____ od Brna v oblasti Drahanské vrchoviny leží vápencová oblast Moravský kras. Je to největší krasová oblast u nás.

Krasové oblasti vznikají ve _____, který se působením dešťové vody poměrně snadno rozpouští. Vznikají tak vápencové útvary, např. jeskyně a propasti.

Zdejší jeskyně mají bohatou krápníkovou výzdobu. Nejoblíbenější je Punkevní jeskyně spolu se známou propastí _____.

VINICE

Pro krajinu jižní Moravy jsou typické vinice.

K pěstování révy vinné je tu potřebné teplé podnebí. Na jižní Moravě se vyrábí nejvíc vína v České republice. Nejznámější vinařské oblasti jsou Mikulovská, Velkopavlovická a Znojemská.

Na podzim vinaři sklízají úrodu z vinic. Vinné hrozny se lisují a vylisovaná šťáva několik týdnů kvasí. Kvalitní vína pak zrají ve sklepech i několik let.

Poznávání světadílů

1. Najdeme zde největší poloostrov světa.
2. Většinu jeho povrchu tvoří nížiny.
3. Nejlidnatější světadíl?
4. Má největší písčnou oblast.
5. Patří k němu největší ostrov světa.
6. Teče zde řeka Amazonka.
7. Většina povrchu pokryta ledovcem.
8. Největší hora je zde Kilimandžáro.
9. Zkuste sami vymyslet obdobnou otázku pro svého spolužáka.
10. Náleží k němu ostrovy v Tichém oceánu.

1. nejdůležitější průplav, který zkracuje cestu z Evropy do Asie
2. druhý nejdelší průplav světa, který se jmenuje stejně, jako moře, které je podél severního pobřeží Afriky
3. průplav v Belgii mezi řekou Mázou a Šeldou
4. průliv, který spojuje Atlantský oceán a Severní moře, leží mezi ostrovm Velká Británie a Francií
5. průliv, který spojuje Atlantský oceán a Středozemní moře, leží mezi Evropou a Afrikou
6. průplav v České republice, kterému se říká kanál a je pojmenovaný podle zakladatele velkých závodů na výrobu obuvi
7. průliv mezi Evropou a Asií, který spojuje Středozemní a Černé moře

1.														
	2.	Ř										Ú		
						P						Ú		
														N
				3.			B							
														M
						4.								CH
	5.	G									Ú			
						R					Ú			
									6.	B	ř			L
					7.	D		R			E			

Tajenka: Přirozeně vzniklé pruhy vody mezi dvěma výběžky pevniny: _____.